

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์

Journal of MCU Dvavati Review

ISSN 2985 - 0967 (Print) ISSN 2985 - 0991 (Online)

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568 Vol. 4 No. 2 July - December 2025

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์

Journal of MCU Dvavati Review (JMDR)

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2568

Vol.4No.2 July- December 2025

เลขมาตรฐานสากล:

ISSN 2985-0967 (Print)

ISSN 2985-0991 (Online)

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร:

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ (Journal of MCU Dvavati Review) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความวิจารณ์หนังสือ และบทความปริทัศน์ในสาขาที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ ศาสนาประยุกต์ ปรัชญา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม -มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม -ธันวาคม

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร:

- 1) บทความวิชาการ (Academic Article)
- 2) บทความวิจัย (Research Article)
- 3) บทความวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ:

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double -Blind Peer Review)

บทความที่ส่งมาตีพิมพ์ในวารสารมจร ทวารวดีปริทรรศน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น ๆ ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารมจร ทวารวดีปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร

ที่ปรึกษาอารสาร

๑. พระพรหมวัชรธีรอาจารย์ ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. พระธรรมวชิรปัญญาจารย์ รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. พระธรรมวชิโรดม รศ.ดร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. พระราชวัชรสารบัณฑิต รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. พระปัญญาวัชรบัณฑิต รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖. พระโสภณวชิราภรณ์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗. พระสุธีรัตนบัณฑิต รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘. พระศรีวัชรสารบัณฑิต ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๙. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

๑. พระมหามชินนทร์ ปุริสุตตโม ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒. พระมหาประกาศิต สิริเมโธ ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. พระปลัดประพจน์ สุภาโต ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. ศาสตราจารย์ ดร.จ้านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. ศาสตราจารย์ ดร.กรกช อุตตวิริยะนุภาพ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
๖. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๗. รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ นักการเรือน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๘. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิเศก ปั่นสุวรรณ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
๙. รองศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ยอดทอง	มหาวิทยาลัยมหิดล
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โยตะ ชัยวรมันกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กั๊วล คัชฌิมา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ลีประเสริฐ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี
๑๕. Prof. Dr. Chai Ching Tan	Rajamangala University of Technology
Rattanakosin Thailand
๑๖. Ven. Dr. Budi Utomo	Samaratungga Buddhist College,

๑๗. Prof. Dr. Shulan Zhao

Indonesia

International Collaborations Office,
Yunnan Academy Social Sciences, China

บรรณาธิการ:

พระครูปลัดประวิทย์ วรธมโม ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ:

พระเจริญพงษ์ ธมมทีโป ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

นางสาวธนาวัลย์ ทบมาตร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ฝ่ายประสานงานและจัดการ:

นางสาวพิชานันท์ เตชะประสิทธิ์วานิช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ฝ่ายกฎหมาย:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรวลัย ศุภภะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม:

นางสาวชลดา โพธิ์กัณฑ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ 51 หมู่ที่ 2 ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 73210

E-mail: charoenphong.wi@mcu.ac.th/ โทร : 064-145-2996

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2568

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ (Journal of MCU Dvrvati Review) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม การศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความวิจารณ์หนังสือ และบทความปริทัศน์ ในสาขาที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ ศาสนาประยุกต์ ปรัชญา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

วารสารฉบับปัจจุบันนี้ประกอบด้วยบทความวิจัย 5 บทความ บทความทางวิชาการ 1 บทความ บทความ เหล่านี้แสดงผลลัพธ์และข้อเสนอแนะอันมีคุณค่าดังปรากฏดังต่อไปนี้

บทความวิจัยที่ 1 เรื่อง กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนางานองค์กรสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญา ศรีทวารวดี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการขับเคลื่อนแผนพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีสู่ความเป็น เลิศ โดยให้ความสำคัญกับหลักสูตรที่มีมาตรฐาน การพัฒนาบุคลากรและการใช้หลักพุทธศาสนาแก้ปัญหาชุมชน เชื่อมโยงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย

บทความวิจัยที่ 2 เรื่อง การดูแลสุขภาวะองค์กรรวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ โรงพยาบาลกระทู้มแบน อำเภอกะทู้มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การศึกษาการดูแลสุขภาวะองค์กรรวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการโรงพยาบาลกระทู้มแบน อำเภอกะทู้มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ

บทความวิจัยที่ 3 เรื่อง การส่งเสริมองค์กรสุขภาวะเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงาน บริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาส่งเสริมคุณภาพชีวิตของพนักงานทำงานที่ดีของพนักงาน โดยเน้น การบูรณาการแนวคิด “GICIE” ขององค์กรเข้ากับกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมใน การขับเคลื่อนองค์กรสุขภาวะ

บทความวิจัยที่ 4 เรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนดีวิถีลูกเสือของโรงเรียนเมืองพญา 3 เป็นวิจัย เชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มจากผู้บริหาร ครู และบุคลากร ทางการศึกษาในโรงเรียนดีวิถีลูกเสือ และศึกษากระบวนการบริหารนำไปสู่การเสนอแนวทางการสร้างเครือข่าย โรงเรียนดีวิถีลูกเสือและการบูรณาการแนวทางลูกเสือในหลักสูตรและกิจกรรมต่าง ๆ

บทความวิจัยที่ 5 เรื่อง การพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบ ด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐานโรงเรียน รักษาดินแดน ศูนย์การนักศึกษาวิชาทหาร เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยพบว่าแนวทางการพัฒนา นักศึกษาวิชาทหารต้นแบบในการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐานสะท้อนถึงความเป็นไปได้ในการสร้างต้นแบบนักศึกษา วิชาทหารที่มีศักยภาพในการเป็นผู้นำเยาวชนด้านสุขภาพและการช่วยชีวิตในระดับประเทศต่อไปในอนาคต

บทความวิชาการที่ 1 เรื่อง พุทธสุนทรียศาสตร์ : ศิลปะการดำเนินชีวิตบนเส้นทางแห่งความงามตามพระไตรปิฎก ว่าด้วยเรื่องของศิลปะการดำเนินชีวิตบนเส้นทางแห่งความงามตามพระไตรปิฎก” เป็นการศึกษาถึงเรื่องราวของความงามของหลักปรัชญาและหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้อยู่บนเส้นทางของครรลองที่เป็นวิถีของคุณงามความดี ในพระไตรปิฎก

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาและใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

พระครูปลัดประวิทย์ วรรณโม ผศ.ดร.

บรรณาธิการวารสาร

Journal of MCU Dvavati Review (JMDR)

Vol.4 No.2 July- December 2025

Journal of MCU Dvavati Review (JMDR) aims to promote scholarly inquiry and research, and to disseminate research articles, academic articles, book reviews, and review articles in related fields, including Applied Buddhism, Philosophy, Liberal Arts, and interdisciplinary studies in the humanities and social sciences. The journal accepts manuscripts in both Thai and English.

The current issue comprises 5 research articles and 1 academic article. These contributions present valuable findings and recommendations, summarized as follows.

Research Article 1 The Mechanisms For Driving Organizational Development Towards Excellence Of Buddhapanyasridvaravadi Buddhist College is a qualitative study aimed at advancing the college's development plan toward excellence. The study emphasizes the importance of standardized curricula, human resource development, and the application of Buddhist principles to address community problems, while aligning vision, mission, and organizational goals.

Research Article 2 Integrated Buddhist Holistic Health Care For Nurses After Retirement Krathum Baen Hospital, Krathum Baen District, Samut Sakhon Province. is an action research study examining Buddhist-integrated holistic health care practices among retired nurses. The objective is to enhance their quality of life after retirement from public service.

Research Article 3 Promoting Well-Being In The Organization For Quality Of Good Work Life Of Personnel Of Thai Coconut Public Company Limited Investigates approaches to enhancing employees' quality of working life. The study focuses on integrating the organization's "GICIE" concept with health-promotion activities and applying Buddhist principles in driving a healthy organization.

Research Article 4 Guidelines For The Development Of Good School Administration In The Scout Way Of Pattaya City School 3 is a qualitative study based on in-depth interviews and focus group discussions with administrators, teachers, and educational personnel in scout-oriented schools. The research examines administrative processes and proposes guidelines for building networks of scout-oriented schools and integrating scouting principles into curricula and various school activities.

Research Article 5 The Development Of Model Thai Reserve Officer Training Corps Students (Trotsky) In Basic Cardiopulmonary Resuscitation Territorial Defense School, Army Reserve Training Center The findings indicate that the proposed development approach demonstrates the feasibility of cultivating model ROTC students with the potential to become youth leaders in health promotion and life-saving skills at the national level in the future.

Academic Article 1 Buddhist Aesthetics: The Art Of Living On The Path Of Beauty According To The Tripitaka. explores the art of living on the path of beauty as presented in the Tipitaka. The article examines aesthetic dimensions of Buddhist philosophy and doctrine that can be applied to daily life, guiding individuals toward a virtuous and morally grounded way of living in accordance with the Buddhist path.

The Editorial Board would like to express its sincere gratitude to all reviewers who generously devoted their time and effort to providing constructive guidance and recommendations, thereby improving the quality, accuracy, and readability of each manuscript for the benefit of the academic community. Finally, heartfelt appreciation is extended to all authors and contributors whose scholarly works have enhanced the academic value of this issue and facilitated its application and dissemination on a broader scale. Readers are kindly invited to follow future issues of the journal.

Phrakhu Palat Prawit Waradhammo Dr.Assistant Professor

Editor-in-Chief

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(ก)
สารบัญ	(ข)
ผลงานที่เผยแพร่	
บทความวิจัย	
1. กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี	
โดย ดร.สัญญา สดประเสริฐ, พระมหาประกาศิต สิริเมโธ, พระอุทิศ อาสภจิตโต , พระปลัดประพจน์ สุภาโต และ ณัฏชา ญัฐโชติภคิน	
2. การดูแลสุขภาพองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ โรงพยาบาลกระทู้มแบน อำเภอกะทู้มแบน จังหวัดสมุทรสาคร	
โดย จารุภา ฉิมทริกานนท์, พระเจริญพงษ์ ธรรมทีโป, บรรพต ต้นธีรวงศ์	
3. การส่งเสริมองค์กรสุขภาพเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงาน บริษัท ไทยโคโคนัท จำกัด (มหาชน)	
โดย วันชัย สุวรรณณณิ, สัญญา สดประเสริฐ, พระปลัดประพจน์ สุภาโต	
4. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนดีวิถีลูกเสือของโรงเรียนเมืองพัทยา 3	
โดย สุมาลี ทองงาม	
5. การพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบ ด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน โรงเรียนรักษาดินแดน ศูนย์การนักศึกษาวิชาทหาร	
โดย เจริญศิลป์ สุริวงค์, พระมหาประกาศิต สิริเมโธ, สุรัตน์ พักน้อย	
บทความวิชาการ	
6. พุทธสุนทรียศาสตร์ : ศิลปะการดำเนินชีวิตบนเส้นทางแห่งความงามตามพระไตรปิฎก	
โดย พระแดน จนทโชโต, พระมหาสำราญ พลวโร, พระมหาเนติธรรมศน์ ถาวรจิตโต พระครูวิสิฐสุตานุกุล วชิรเมธี และ พระอธิการเชิญธีระ พรหมวงฺญโญ/มหาวรรณ	

JMDR Journal of MCU Dvavati Review วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์	ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2568) : Vol.4 No.2 July–December 2025 https://so10.tci-thaijo.org/index.php/jmdr pp.1-14
---	--

กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
The mechanisms for driving organizational development towards excellence
of Buddhapanyasridvaravadi Buddhist College

สัญญา สดประเสริฐ¹, สุขเกษม ขุนทอง,พระมหาประกาศิต สิริเมธ, พระอุทิศ อาสภจิตโต,
พระปลัดประพจน์ สุภาโต, ณัชชา ณัฐโชติภิกขิน

Sanya Sodprasert, Sukkasem Koonthongphra ,Phra Maha Prakasit Sirimetho,
Phra Uthit Asapachitto, Phra Palad Praphot Suppatho, Natcha Natchachotipakin

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: sanya.mcu@gmail.com

Received 21 April 2025; Revised 12 May 2025; Accepted 12 May 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการจำเป็นในการพัฒนา 2) เพื่อศึกษาปัจจัยและกำหนดแผนกลยุทธ์การพัฒนา และ 3) เพื่อขับเคลื่อนแผนพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีสู่ความเป็นเลิศด้วยพลังการมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาแนวคิดเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศเป็นกรอบการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ จำนวน 15 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีเปิดสอน 9 หลักสูตร มุ่งพัฒนางานวิจัย พุทธนวัตกรรม และบริการวิชาการเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตพระสงฆ์และชุมชน ควบคู่กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น โดยมีพันธกิจหลักในการพัฒนาบัณฑิต สร้างนวัตกรรม และสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน 2. วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีมีจุดแข็งด้านหลักสูตรที่เน้นพัฒนาสังคม นวัตกรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชน พร้อมเครือข่ายความร่วมมือที่แข็งแกร่ง แม้จะมีจุดอ่อนด้านการรับนิสิตและการประชาสัมพันธ์ แต่ยังมีโอกาสพัฒนาหลักสูตรและงานวิจัยให้ตอบโจทย์สังคม ท่ามกลางอุปสรรคด้านงบประมาณและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี วิทยาลัยสามารถใช้พุทธนวัตกรรมเสริมสร้างความยั่งยืนและคุณภาพชีวิตของชุมชน และ 3. การขับเคลื่อนแผนพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีสู่ความเป็นเลิศ โดยให้ความสำคัญกับหลักสูตรที่มีมาตรฐาน การพัฒนาบุคลากรและการใช้หลักพุทธศาสนาแก้ปัญหาชุมชน รวมถึงการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน แนวทางการพัฒนาเน้นการ

เชื่อมโยงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย พร้อมเสริมสร้างความยั่งยืนด้านการเงินและทรัพยากร เพื่อสร้างคุณค่าและตอบสนองความต้องการของสังคมอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: กลไก, การขับเคลื่อน, การพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศ

Abstract

This research article aims to: 1) Analyze the current status, problems, and essential development needs. 2) Study the factors influencing development and formulate a strategic development plan. 3) Drive the development plan of Buddhanyasridvaravadi Buddhist College towards excellence through participatory engagement. This is a qualitative research study that employs the educational quality criteria for excellence as the research framework. The key informants include 15 administrators, lecturers, and staff members, selected through purposive sampling. The research instrument used was an interview, and the collected data were analyzed through content analysis and presented in a descriptive narrative.

Research Findings: 1. Buddhanyasridvaravadi Buddhist College offers nine academic programs, focusing on research development, Buddhist innovation, and academic services to enhance the quality of life of monks and communities. It also emphasizes cultural preservation and the promotion of local products. The college's core mission includes student development, innovation creation, and sustainable community economic support. 2. The college's strengths lie in its curriculum, which focuses on social development, innovation, and community participation, supported by a strong network of collaborations. However, it faces weaknesses in student recruitment and public relations. Despite challenges such as budget constraints and rapid technological changes, the institution has opportunities to refine its curriculum and research to meet societal needs. Buddhist innovations can be leveraged to foster sustainability and improve the quality of life in communities. 3. The development plan for the college's advancement towards excellence emphasizes high-standard curricula, personnel development, and the application of Buddhist principles to solve community issues. It also focuses on cultural preservation and the development of high-quality community products. The strategic development approach integrates vision, mission, and goals while ensuring financial and resource sustainability to create value and systematically respond to societal demands.

Keywords: Mechanisms, Driving, Organizational Development Towards Excellence

บทนำ

มหาวิทยาลัยเป็นองค์กรการศึกษาที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาขั้นสูง สนับสนุนงานวิชาการตลอดจนเป็นแหล่งผลิตความรู้และวิชาชีพ โดยได้รับความไว้วางใจจากสังคมให้ปฏิบัติภารกิจหลัก 4 ประการ คือ การจัดการศึกษา การวิจัย การบริการวิชาการ และการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ถือได้ว่าเป็นหน้าที่สำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ เนื่องจากการสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำมาประยุกต์ใช้และถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียน ในขณะที่เดียวกันมหาวิทยาลัยได้มีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกันในระยะที่ผ่านมา (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2556) การเพิ่มขึ้นของมหาวิทยาลัยทำให้มีการแข่งขันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ มหาวิทยาลัยแห่งใดหากไม่ปรับตัวหรือพัฒนา ก็จะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพประสิทธิผลของมหาวิทยาลัย แต่ในปัจจุบันการแข่งขันด้านการศึกษาโดยเฉพาะระดับอุดมศึกษามีมากขึ้นด้วยปัจจัยต่างๆ ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดทางการบริหารและยุทธศาสตร์ในการวางแผนพัฒนามหาวิทยาลัย (อุทัย ดุลยเกษม, 2547) ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ) (2553) ซึ่งสรุปว่าแนวโน้มการบริหารการอุดมศึกษาไทยในอนาคตนั้นจะมีการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น โดยสถาบันอุดมศึกษาต่างมุ่งเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) เพื่อความอยู่รอด (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545)

อุดมศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนากำลังคน สร้างงานวิจัยและนวัตกรรมขั้นสูง เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยเฉพาะในยุค Thailand 4.0 ที่มุ่งหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางและความเหลื่อมล้ำ รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุดมศึกษาให้สามารถสร้างองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่มีอัตลักษณ์ไทย บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง อุดมศึกษามีบทบาทในการขับเคลื่อนประเทศผ่านพันธกิจ 4 ด้าน ได้แก่ การผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การวิจัยและพัฒนา การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถสนับสนุนการพัฒนาได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ อุดมศึกษาต้องปฏิรูปตนเองควบคู่กับการปฏิรูปประเทศ โดยแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ชัดเจน ให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้ให้บริการ (Service Provider) และสำนักงานการอุดมศึกษาเป็นผู้กำกับและสนับสนุน (Regulator & Facilitator) พร้อมทั้งวางพิมพ์เขียวการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกมิติ ตั้งแต่คุณภาพของผลผลิต ระบบธรรมาภิบาล การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการใช้ดิจิทัลเทคโนโลยีในการเรียนการสอนและบริหารจัดการ เพื่อให้อุดมศึกษาบรรลุเป้าหมายด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพ ความเท่าเทียม และความเชื่อมโยงกับสังคมและประเทศ

สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนากำลังคนและขับเคลื่อนความเจริญก้าวหน้าของประเทศ โดยการจัดการศึกษาต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนแผนด้านการอุดมศึกษา เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันระดับนานาชาติ ดังนั้น การส่งเสริมระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในสถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ทัดเทียมนานาชาติประเทศ หนึ่งในแนวทางที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางคือการประยุกต์ใช้

Baldrige Excellence Framework ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (Education Criteria for Performance Excellence: EdPEX) ที่ออกแบบมาเพื่อใช้ในสถาบันการศึกษาโดยเฉพาะ เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศช่วยให้สถาบันสามารถระบุจุดแข็ง พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการ และเตรียมพร้อมรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ โดยเน้นความเป็นเลิศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว อีกทั้งยังช่วยให้องค์กรเข้าใจคุณลักษณะที่จำเป็นต่อความสำเร็จ และสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศยังส่งเสริมให้ผู้นำ ผู้บริหาร และบุคลากรทุกระดับมีวิสัยทัศน์ร่วม เข้าใจทิศทาง และร่วมกันขับเคลื่อนสถาบันให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การบริหารจัดการที่มีคุณภาพ และสร้างความสำเร็จที่ยั่งยืนในระดับสถาบันและระดับประเทศ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีบทบาทในการให้การศึกษามหาบัณฑิตและวิชาการชั้นสูงที่มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล สร้างความเป็นเลิศทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ส่งเสริมการค้นคว้าวิจัย ให้การบริการทางวิชาการแก่สังคม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยในด้านการผลิตบัณฑิตตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนานิสิตทุกระดับอย่างต่อเนื่อง เพราะเชื่อว่านิสิตเป็นปัจจัยสำคัญในการชักนำให้เกิดความเจริญยั่งยืนนาน (วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี, 2558) กิจกรรมการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของคนในชุมชนดังกล่าวนี้ ต้องคำนึงถึงพื้นฐานดั้งเดิม หรือมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเฉพาะในส่วนที่ต้องการจะพัฒนาให้ดีขึ้นไม่ได้เป็นการเปลี่ยนแปลงอาชีพหรือวิถีปฏิบัติทั้งหมดในคราวเดียว หากต้องการจะเปลี่ยนต้องให้แน่ใจว่าจะเป็นผลดีต่อชุมชนจริง ๆ ที่สำคัญคือควรต้องเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่นอกจากจะเพิ่มพูนสติปัญญาให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ แล้วยังควรต้องส่งผลต่อการพัฒนาโดยรวมทั้งที่มีเป้าหมายเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมหรือการสร้างความกินดี ได้แก่ การสร้างรายได้ การลดรายจ่าย และที่มีเป้าหมายเป็นความพึงพอใจมวลรวมหรือ การสร้างความอยู่ดี ซึ่งได้แก่ความสุขทางจิตใจ อาทิ การมีครอบครัวที่อบอุ่น พร้อมหน้า ได้รับการยอมรับในสังคม การมีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่ธำรงอยู่อย่างยั่งยืน การมีสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณภาพและยังคงความอุดมสมบูรณ์ด้วย ขณะเดียวกันก็ต้องไม่ละเลยกิจกรรมที่สร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม เพื่อให้สมาชิกชุมชนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันมีความรู้สึกรักหวงแหนผืนแผ่นดินเกิด และมีจิตมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น การดำเนินการในประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ไม่สามารถที่จะดำเนินการโดยหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่งแต่เพียงลำพังหรือต่างคนต่างทำดังเช่นในอดีตได้ เพราะนอกจากจะสิ้นเปลืองงบประมาณของประเทศโดยใช่เหตุแล้วยังทำให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างล่าช้าและไม่ครอบคลุมในทุกบริบทด้วย

การพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนากลไกที่จะผลักดันและการขับเคลื่อนองค์กรสู่คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ

เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยและแนวทางการจัดการศึกษาในปัจจุบัน เพื่อพัฒนาหน่วยงานสู่การเป็นสถานศึกษาที่เป็นเลิศ ที่ต้องอาศัยองค์ประกอบทั้งมุมมองเชิงระบบ (Systems perspective) การนำองค์กรอย่างมีวิสัยทัศน์ (Visionary leadership) ความเป็นเลิศที่มุ่งเน้นผู้เรียนและลูกค้ากลุ่มอื่น (Student-and customer –centered Excellence) การให้ความสำคัญกับคน (Valuing people) การเรียนรู้ระดับองค์กรและความคล่องตัว (Organizational learning and agility) การมุ่งเน้นความสำเร็จ (Focus on success) การจัดการเพื่อนวัตกรรม (Managing for innovation) การจัดการโดยใช้ข้อมูลจริง (Management by fact) การสร้างประโยชน์ให้สังคม (Societal contributions) จริยธรรมและความโปร่งใส (Ethics and transparency) การส่งมอบคุณค่าและผลลัพธ์ (Delivering value and results) เพื่อให้การจัดการศึกษาของวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่การเป็นองค์กรที่เป็นเลิศเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการจำเป็น ในการพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีสู่ความเป็นเลิศ
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยและกำหนดแผนกลยุทธ์การพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศ
- 3) เพื่อขับเคลื่อนแผนพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีสู่ความเป็นเลิศด้วยพลังการมีส่วนร่วม

การทบทวนวรรณกรรม

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีมุ่งพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศ โดยใช้กลไกที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมการบริหารจัดการ วิสัยทัศน์ การพัฒนาหลักสูตร การวิจัย และการมีส่วนร่วมของบุคลากร เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและการดำเนินงานให้สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม และก้าวสู่การเป็นองค์กรที่ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ

1. แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรและการพัฒนาองค์กร

องค์กร หมายถึงการรวมตัวของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีการจัดระบบ แบ่งหน้าที่ และมีลำดับชั้นของอำนาจหน้าที่ชัดเจน องค์กรสามารถจำแนกได้เป็นแบบทางการ (Formal) และไม่เป็นทางการ (Informal) โดยมีจุดมุ่งหมายในการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ตามแนวคิดของ Amitai Etzioni (1961) องค์กรสามารถแบ่งตามลักษณะของแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมได้ 4 ประเภท ได้แก่ 1) องค์กรที่ใช้กำลังบังคับ 2) องค์กรที่เน้นค่าตอบแทน 3) องค์กรที่เน้นคุณค่าทางจิตใจ 4) องค์กรผสม การพัฒนาองค์กร เป็นกระบวนการปรับปรุงองค์กรอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง วัฒนธรรม บุคลากร และกระบวนการทำงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ เป้าหมายของการพัฒนาองค์กร ได้แก่ การเสริมสร้าง

ความไว้วางใจ การสื่อสารในทุกทิศทาง การลดความขัดแย้ง การเพิ่มขวัญกำลังใจ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเติบโต ทั้งนี้กระบวนการพัฒนาองค์กรจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ และการสนับสนุนจากผู้นำระดับสูง เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน มีคุณภาพ และสามารถตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที

2. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษา

ความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง การดำเนินงานที่มีคุณภาพสูงทั้งด้านการจัดการศึกษา การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยเน้นผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและนานาชาติ สถาบันต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน บริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ การสร้างความเป็นเลิศจำเป็นต้องพัฒนาทั้งตัวบุคลากร กระบวนการ และโครงสร้างภายในองค์กร พร้อมสร้างวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นคุณภาพ ความรับผิดชอบ และนวัตกรรม เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน สังคม และการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

แนวคิดเรื่องความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาองค์กรให้มีคุณภาพในทุกมิติ โดยเฉพาะการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม การพัฒนางานวิจัยที่ตอบโจทย์สังคม และการบริการวิชาการที่เชื่อมโยงกับชุมชน สถาบันต้องเน้นการบริหารจัดการเชิงระบบ มีเป้าหมายที่ชัดเจน และดำเนินงานอย่างโปร่งใส พร้อมส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและการบริหาร นอกจากนี้ ความเป็นเลิศยังสะท้อนถึงความสามารถในการสร้างความแตกต่าง มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น และสามารถแข่งขันในระดับสากลได้อย่างยั่งยืน (วีรชัย ตันติวีระวิทยา, 2537) โดยสถาบันต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร การสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และเป็นที่ยอมรับในเวทีระดับชาติและนานาชาติ

3. เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (EdPEX)

EdPEX (Education Criteria for Performance Excellence) คือกรอบแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของสถาบันการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยมีต้นแบบจากเกณฑ์คุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award: TQA) ซึ่งเน้นการบริหารจัดการองค์กรให้บรรลุผลสำเร็จอย่างยั่งยืนในทุกด้าน เกณฑ์ EdPEX ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ เช่น การนำองค์กร การวางแผนกลยุทธ์ การให้ความสำคัญกับผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวัดผลและวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาองค์กรและบุคลากร รวมถึงการจัดการกระบวนการหลักอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นให้ทุกส่วนในองค์กรมีทิศทางร่วมกัน การนำ EdPEX มาใช้ช่วยให้สถาบันสามารถประเมินตนเอง ค้นหาโอกาสในการปรับปรุง พัฒนาจุดแข็ง และยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง เพื่อก้าวสู่ความเป็นเลิศที่ยั่งยืน และเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

แนวทางของ EdPEX ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษามุ่งเน้นการดำเนินงานที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และสังคม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพภายใน กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และการบริหารที่โปร่งใส ทั้งยังเน้นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรม สถาบันที่น่าเกณฑ์ EdPEX ไปประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่องจะสามารถพัฒนาแผนงานและกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับบริบทของตนเอง เกิดการสื่อสารภายในที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้บุคลากรทุกระดับเข้าใจเป้าหมายร่วมกัน และมีแรงจูงใจในการทำงานร่วมกันอย่างมีพลัง ด้วยเหตุนี้ EdPEX จึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับมาตรฐานการจัดการศึกษาไทยให้ทัดเทียมกับนานาชาติ และผลักดันให้เกิดความเป็นเลิศอย่างยั่งยืนในทุกมิติของสถาบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประชากร คือ บุคลากรวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี จำนวน 25 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ บุคลากรวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี จำนวน 25 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ การสังเกต และเครื่องมือการบันทึก ใช้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการจำเป็น ปัจจัยและการกำหนดแผนกลยุทธ์การพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศ 2) แนวทางการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับกระบวนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีสู่ความเป็นเลิศด้วยพลังการมีส่วนร่วม ระยะเวลาในการวิจัยตลอดปีงบประมาณ 2567 นำข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีมุ่งจัดการศึกษา 9 หลักสูตร ครอบคลุมทุกระดับ พร้อมพัฒนา งานวิจัยและพุทธนวัตกรรม เช่น การเรียนรู้ผ่านธรรมะและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านบริการวิชาการ เน้นอบรมพัฒนาคุณภาพชีวิต การเสริมสร้างศักยภาพพระสงฆ์ และการพัฒนาชุมชนผ่านหลักธรรม พร้อมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เช่น ทวารวดี และสร้างมูลค่าผ่านผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น วิทยาลัยยังมีพันธกิจด้านการพัฒนาบัณฑิต การสร้างพุทธนวัตกรรม การบริการวิชาการ และการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและสร้างความยั่งยืน

2. วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีมีจุดแข็งในด้านหลักสูตรที่พัฒนาสังคม โดยเน้นการสร้างนวัตกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน พร้อมทั้งเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น บุคลากรของวิทยาลัยมีความเชี่ยวชาญในหลายศาสตร์ และมีเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐและองค์กรต่าง ๆ ที่สนับสนุนการดำเนินงานอย่างยั่งยืน แม้ว่าจะมีจุดอ่อนในด้านการรับนิสิตในบางหลักสูตรและการประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่แข็งแรง รวมถึง การขาดการต่อยอดงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพ แต่ก็มีโอกาสในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรและบริการวิชาการให้ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมาย และสามารถกำหนดทิศทางการวิจัยที่พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้

เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การยกระดับสมรรถนะของบุคลากรและการใช้พุทธนวัตกรรมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมมีศักยภาพในการเสริมสร้างความยั่งยืนและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม วิทยาลัยยังเผชิญกับอุปสรรคจากการลดลงของงบประมาณภาครัฐและความท้าทายจากการพัฒนาเทคโนโลยีที่ต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล

3. กระบวนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีสู่ความเป็นเลิศเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การวิจัย นวัตกรรม และการบริการวิชาการ โดยมุ่งเป้าไปที่การพัฒนาหลักสูตรที่มีมาตรฐาน การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการส่งเสริมการใช้พระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันเพื่อแก้ปัญหาชุมชน นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีคุณภาพและมูลค่าเพิ่ม โดยการประเมินผลจะพิจารณาจากความพึงพอใจของผู้รับบริการและการสร้างรายได้ให้กับชุมชน แนวทางการพัฒนาแผนกลยุทธ์สู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีเน้นการเชื่อมโยงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย โดยมีการพัฒนาในด้านหลักสูตรการเรียนการสอน, การส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรม, การบริการวิชาการเพื่อพัฒนาชุมชน, การพัฒนาบุคลากรและการบริหารจัดการ, และการสร้างความยั่งยืนทางการเงินและทรัพยากร การดำเนินงานเหล่านี้จะเสริมสร้างคุณค่าและความยั่งยืนให้กับวิทยาลัย ตอบสนองความต้องการของสังคมและส่งเสริมความเป็นเลิศในทุกด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ พบว่า วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีมุ่งจัดการศึกษา 9 หลักสูตร ครอบคลุมทุกระดับ พร้อมพัฒนางานวิจัยและพุทธนวัตกรรม เช่น การเรียนรู้ผ่านธรรมะและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านบริการวิชาการ เน้นอบรมพัฒนาคุณภาพชีวิต การเสริมสร้างศักยภาพพระสงฆ์ และการพัฒนาชุมชนผ่านกิจกรรม พร้อมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เช่น ทวารวดี และสร้างมูลค่าผ่านผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น วิทยาลัยยังมีพันธกิจด้านการพัฒนาบัณฑิต การสร้างพุทธนวัตกรรม การบริการวิชาการ และการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและสร้างความยั่งยืน ดังงานวิจัยของ บุญมา แพ่งศรีสาร (2561) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทกระทรวงศึกษาธิการกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติ พบว่า กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานรัฐที่กำกับดูแลการศึกษาของชาติเพื่อการพัฒนาคุณภาพของประชาชนทั้งหมดโดยการกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการต่างๆ เข้ามาควบคุมการศึกษาตั้งแต่ ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การฝึกหัดครูการศึกษาสงเคราะห์การศึกษาพิเศษ การศึกษาผู้ใหญ่และการส่งเสริมโรงเรียนเอกชนและการศึกษาประชาชนในด้านต่าง ๆ ให้มีความรู้คู่คุณธรรมอย่างมีคุณภาพทั่วถึงและเสมอภาคสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไม่ว่าจะอาศัยอยู่เขตเมืองหรือเขตชนบทที่สามารถรองรับการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 อันเป็นไปตามกรอบวิสัยทัศน์ของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้กำหนดไว้ซึ่งมีบทบาทหลัก 4 ด้านได้แก่ 1.การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ/ประเภทเทียบเท่าระดับสากล 2. เสริมสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาของประชาชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม 3. ผลิต พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพกำลังคน 4.การ

พัฒนาสิ่งประดิษฐ์งานวิจัย และนวัตกรรม และ5.เพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล

ส่วนปัจจัยและกำหนดแผนกลยุทธ์การพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศ พบว่า วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีมีจุดแข็งในด้านหลักสูตรที่พัฒนาสังคม โดยเน้นการสร้างนวัตกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน พร้อมทั้งเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น บุคลากรของวิทยาลัยมีความเชี่ยวชาญในหลายศาสตร์ และมีเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐและองค์กรต่าง ๆ ที่สนับสนุนการดำเนินงานอย่างยั่งยืน แม้ว่าจะมีจุดอ่อนในด้านการรับนิสิตในบางหลักสูตรและการประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่แข็งแรง รวมถึงการขาดการต่อยอดงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพ แต่ก็มีโอกาสในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรและบริการวิชาการให้ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมาย และสามารถกำหนดทิศทางการวิจัยที่พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การยกระดับสมรรถนะของบุคลากรและการใช้พุทธนวัตกรรมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมมีศักยภาพในการเสริมสร้างความยั่งยืนและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม วิทยาลัยยังเผชิญกับอุปสรรคจากการลดลงของงบประมาณภาครัฐและความท้าทายจากการพัฒนาเทคโนโลยีที่ต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ดังนั้นงานวิจัยของ โอนทัย แทนสวัสดิ์ (2553) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ประกอบด้วยวิสัยทัศน์คือ คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์เป็นแหล่งพลังทางสติปัญญานำหน้าคุณธรรม ผู้นำการวิจัย พันธกิจประกอบด้วย 1) ผลิตบัณฑิตที่มีศักยภาพให้เป็นผู้ที่มีปัญญาและคุณธรรม 2) สร้างนวัตกรรมการศึกษาที่สร้างสรรค์ และให้บริการวิชาการแก่สังคม 3) พัฒนาเครือข่ายทั้งด้านการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 4) ส่งเสริมการบริหารงานโดยใช้หลักการกระจายอำนาจตาม สายการบังคับบัญชาและการมีส่วนร่วมของประชาคมเพื่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์หลักประกอบด้วย 1) การผลิตบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพ 2) พัฒนางานวิจัยและให้บริการวิชาการอย่างเต็มศักยภาพ 3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอื่น 4) การเป็นแหล่งค้นคว้าและอ้างอิงทางการศึกษา 5) การบริหารจัดการที่เป็นเลิศ 6) มีระบบการประเมินที่เที่ยงตรง ส่วนยุทธศาสตร์ประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์การผลิตบัณฑิตเชิงรุก 2) ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่าย 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาผลงานที่มีคุณภาพสูง 4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาปัญญาของแผ่นดิน 5) ยุทธศาสตร์การบริหารแบบมีส่วนร่วมและโปร่งใส และ 6) ยุทธศาสตร์การประเมินองค์กร ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ คือ การนำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศไปใช้กับ คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์อื่นได้ ทั้งนี้โดยคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์อาจจะนำยุทธศาสตร์เหล่านี้ไป ประเมินและปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมในคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ของตนเองต่อไป

สำหรับข้อเคลื่อนแผนพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีสู่ความเป็นเลิศด้วยพลังการมีส่วนร่วม พบว่า กระบวนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีสู่ความเป็นเลิศเน้นการ

พัฒนาคุณภาพการศึกษา การวิจัย นวัตกรรม และการบริการวิชาการ โดยมุ่งเป้าไปที่การพัฒนาหลักสูตรที่มีมาตรฐาน การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการส่งเสริมการใช้พุทธศาสนาในชีวิตประจำวันเพื่อแก้ปัญหาชุมชน นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีคุณภาพและมูลค่าเพิ่ม โดยการประเมินผลจะพิจารณาจากความพึงพอใจของผู้รับบริการและการสร้างรายได้ให้กับชุมชน แนวทางการพัฒนาแผนกลยุทธ์สู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีเน้นการเชื่อมโยงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย โดยมีการพัฒนาในด้านหลักสูตรการเรียนการสอน, การส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรม, การบริการวิชาการเพื่อพัฒนาชุมชน, การพัฒนาบุคลากรและการบริหารจัดการ, และการสร้างความยั่งยืนทางการเงินและทรัพยากร การดำเนินงานเหล่านี้จะเสริมสร้างคุณค่าและความยั่งยืนให้กับวิทยาลัย ตอบสนองความต้องการของสังคมและส่งเสริมความเป็นเลิศในทุกด้าน ดังงานวิจัยของ อภินันต์ อันทวิสิน (2561) ได้วิจัยเรื่อง โมเดลความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเพื่อการดำเนินการ ที่เป็นเลิศกับประสิทธิผลของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย พบว่า (1) องค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ การนำองค์กร การวางแผนกลยุทธ์ การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ การมุ่งเน้นบุคลากรการมุ่งเน้นระบบปฏิบัติการ และการพัฒนาองค์กร ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยเชิงยืนยันลำดับที่สอง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (2) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของประสิทธิผลของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเชิงยืนยันอันดับสองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสถาบันและท้องถิ่น และ (3) องค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จากข้อค้นพบในการวิจัย ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงควรให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในของแต่ละสถาบันอุดมศึกษาเอกชน นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้บริหารสถาบันสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความคิดเห็นว่า องค์ประกอบที่ต้องให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การวางแผนกลยุทธ์ โดยควรให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของคณะวิชา/ส่วนงาน ในการกำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัดและแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบายและ วัตถุประสงค์ของแต่ละสถาบัน ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการนำเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อ การดำเนินการที่เป็นเลิศไปใช้ในการพัฒนาระบบการบริหารในภาพของแต่ละสถาบัน

สรุปองค์ความรู้

๑. ผลิตบ้นทิตที่เป็นเลิศทางวิชาการและวิชาชีพี
๒. วิจัยและสร้างพุทธรณวัตกรรม
๓. บริการวิชาการเพือถ่ายทอดองค์ความรู้
๔. ส่งเสริมและทำนุบำรุงพระพุทธรศาสนา สืบสาน/รักษา/ต่อยอด ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น

<p>Strength (S)</p> <p>องค์กรมุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมเพื่อชุมชน ความร่วมมือกับเครือข่าย และการพัฒนาบุคลากรด้านศิลปวัฒนธรรม รวมถึงการสนับสนุนงานวิชาการและสถานะทางการเงินที่แข็งแรง</p>	<p>Opportunity (O)</p> <p>การสร้างหลักสูตรและนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ความต้องการของสังคม การวิจัยที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต การบริการวิชาการที่ครอบคลุมทุกช่วงวัย และการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้วยพุทธรณวัตกรรม</p>
<p>Weakness (W)</p> <p>เน้นที่การรับนิสิต งานวิจัย การบริการวิชาการ และการขาดฐานข้อมูลที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนา รวมถึงความเข้าใจความต้องการของชุมชนที่ยังไม่ชัดเจน</p>	<p>Threats (T)</p> <p>งบประมาณที่ลดลงและความจำเป็นในการพึ่งพารายได้จากภายนอก รวมถึงการปรับตัวต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินงานในทุกด้าน เช่น การเรียน การวิจัย และการบริหารจัดการ</p>

แผนกลยุทธ์

- ๑. ความเป็นเลิศด้านการจัดศึกษา**
สร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพ ความโดดเด่นและเชี่ยวชาญหลากหลายศาสตร์
- ๒. ด้านงานวิจัย**
เพิ่มผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ต่อยอดผลงานวิจัยสู่พุทธรณวัตกรรม และถ่ายทอด ศิลปวัฒนธรรม
- ๓. ด้านบริการวิชาการ**
เพื่อพัฒนาสังคมและเพิ่มรายได้
- ๔. ด้านสืบสาน รักษา ต่อยอดศิลปวัฒนธรรม**
บุคลากรมีความเชี่ยวชาญหลากหลายศาสตร์ ใช้ องค์ความรู้จากพุทธรณวัตกรรมสร้างมูลค่าเพิ่ม
- ๕. ด้านการบริหารจัดการ**
การบริหารจัดการองค์กร การบริหารอัตรากำลัง และขีดความสามารถมี ประสิทธิภาพ และ ประสิทธิภาพ

- การพัฒนาแผนกลยุทธ์สู่ความเป็นเลิศ**
๑. การวางรากฐานด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน (Academic Excellence)
 ๒. การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม (Research and Innovation Excellence)
 ๓. การบริการวิชาการเพือการพัฒนาชุมชน (Community Engagement and Academic Service)
 ๔. การพัฒนาบุคลากรและการบริหารจัดการ (Organizational and Leadership Excellence)
 ๕. การสร้างความยั่งยืนด้านการเงินและทรัพยากร (Financial Sustainability)

- กระบวนการขับเคลื่อนแผนพัฒนา**
- ๑. กระบวนการจัดการศึกษา**
 - การพัฒนา/บริหารหลักสูตร
 - การรับเข้า
 - การจัดการเรียนการสอนและประเมินผล
 - การพัฒนานิสิต
 - การบริหารทรัพยากรที่เอื้อต่อการเรียนการสอน
 - การพัฒนาอาจารย์ด้านการเรียนการสอน
 - ๒. กระบวนการวิจัย/ นวัตกรรม**
 - การพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัย/นวัตกรรมทั้งสาย วิชาการ สายสนับสนุน
 - การบริหารจัดการด้านการวิจัย
 - ๓. กระบวนการบริการวิชาการ**
 - การบริการวิชาการเพื่อการพัฒนาสังคมและชุมชน
 - การบริการวิชาการเพื่อเพิ่มรายได้
 - ๔. กระบวนการ การสืบสาน รักษาต่อยอดศิลปะ วัฒนธรรม**
 - การบริการของศูนย์เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมทวารวดี
 - กระบวนการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - การต่อยอดผลิตภัณฑ์ของศูนย์วิสาหกิจทวารวดี
 - ๕. กระบวนการสนับสนุน**
 - กระบวนการบริหารบุคคล
 - กระบวนการบริหารงานคลังและพัสดุ
 - กระบวนการบริหารข้อมูลสารสนเทศ
 - กระบวนการจัดการความรู้และนวัตกรรม
 - กระบวนการบริหารด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1.1 สรุปองค์ความรู้ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงกระบวนการและกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการกำหนดพันธกิจหลักของวิทยาลัยที่มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ การวิจัยและสร้างพุทธนวัตกรรม การบริการวิชาการแก่สังคม และการสืบทอดพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งพันธกิจเหล่านี้เป็นฐานสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์กร จากนั้นได้มีการประเมินสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกขององค์กรโดยใช้การวิเคราะห์ SWOT เพื่อตรวจสอบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่นำไปสู่การกำหนดแผนกลยุทธ์ใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการจัดการศึกษา ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และด้านการบริหารจัดการ ซึ่งแต่ละด้านมีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน และสามารถตอบสนองต่อพันธกิจขององค์กรได้อย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้กลยุทธ์เหล่านี้ได้มีการเชื่อมโยงเข้ากับกระบวนการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศ โดยครอบคลุมใน 6 ด้านสำคัญ ได้แก่ ความเป็นเลิศทางวิชาการ (Academic Excellence) ความเป็นเลิศด้านการวิจัยและนวัตกรรม (Research and Innovation Excellence) การมีส่วนร่วมกับชุมชน (Community Engagement and Academic Services) ความเป็นเลิศด้านการบริหารจัดการ (Organizational and Leadership Excellence) และความยั่งยืนทางการเงิน (Financial Sustainability) ซึ่งสะท้อนถึงการบริหารจัดการที่เป็นระบบ และมีการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกับการปฏิบัติจริง และยังแสดงให้เห็นถึง “กระบวนการขับเคลื่อนแผนพัฒนา” ที่ครอบคลุมกิจกรรมหลากหลาย เช่น การบริหารจัดการศึกษา การบริหารงานวิจัย การบริหารวิชาการ การจัดการความรู้ การพัฒนาบุคลากร การบริหารการเงินและทรัพยากร ฯลฯ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการขับเคลื่อนองค์กรไม่ได้กระทำเพียงด้านใดด้านหนึ่ง แต่เป็นการประสานทุกมิติของการบริหารอย่างเป็นองค์รวม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรมีนโยบายที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังจากทุกภาคส่วนทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี เช่น นักศึกษา, คณาจารย์, ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพัฒนาแผนกลยุทธ์และกำหนดทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่าย
- 2) ควรมีนโยบายที่เน้นการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาให้มีคุณภาพและทันสมัย โดยการนำหลักธรรมและแนวทางพุทธศาสนามาใช้ในการเรียนการสอนร่วมกับเทคโนโลยีการศึกษายุคใหม่ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักศึกษา
- 3) ควรมีนโยบายที่ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีสู่ความเป็นเลิศ โดยการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรในการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาที่สามารถตอบโจทย์ความท้าทายในยุคปัจจุบัน และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) นำผลวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการจัดทำแผนกลยุทธ์การพัฒนาคณะกรที่สามที่สามารถขับเคลื่อนวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดีสู่ความเป็นเลิศ โดยควรเน้นการใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ในการพัฒนากลยุทธ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา คณาจารย์ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2) ส่งเสริมการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในวิทยาลัย เช่น การสร้างช่องทางให้คณาจารย์ นักศึกษา และบุคลากรสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนากลยุทธ์และการตัดสินใจสำคัญในการขับเคลื่อนวิทยาลัยให้บรรลุเป้าหมายความเป็นเลิศ

3) พัฒนาระบบการประเมินและติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มั่นใจว่าการดำเนินการตามแผนกลยุทธ์นั้นมีประสิทธิภาพและสามารถปรับปรุงได้ตามสถานการณ์ โดยการใช้เกณฑ์การประเมินที่ครอบคลุมทั้งในด้านการศึกษาคณะกรที่สามและความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี เช่น คณาจารย์, นักศึกษา, และชุมชน เพื่อพัฒนาแผนกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับความต้องการจริงและนำไปสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน

2) ควรศึกษาประโยชน์จากการนำหลักธรรมและแนวทางการสอนของพระพุทธศาสนามาใช้ในการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี เช่น การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในองค์กร

3) การวิจัยควรเน้นการศึกษาคณะกรที่สามหลักสูตรการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นเลิศทั้งในด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

บุญมา แพ่งศรีสาร. (2561). บทบาทกระทรวงศึกษาธิการกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติ. วารสาร มจร.ทริภุชชัยปริทรรศน์, 2(2), 58-67.

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี. (2558). รายงานการประเมินตนเอง ระดับวิทยาลัย. นครปฐม: วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี.

วีระชัย ตันติวีระวิทยา. (2537). ดัชนีค้นหาความเป็นเลิศ: ประสบการณ์ จากบริษัทอเมริกันชั้นนำของโลก. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยุคเข็ญ.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2556). แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.

- อโนทัย แทนสวัสดิ์. (2553). การพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศของคณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การอุดมศึกษา)). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิรัตน์ อันทวีสิน. (2561). “โมเดลความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศกับประสิทธิผลของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย”. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน. 24(1), 55-70.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2547). บรรณารักษ์เรื่องความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน.. สานปฏิรูป, 6(69), มกราคม 2547: 62-63.
- Etzioni, A. (1961). A Comparative Analysis of Complex Organizations: On Power, Involvement, and Their Correlates. New York: Free Press.

<p>JMDR Journal of MCU Dvavati Review วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์</p>	<p>ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2568) : Vol.4 No.2 July–December 2025 https://so10.tci-thaijo.org/index.php/jmdr pp.15-26</p>
--	--

การดูแลสุขภาพของคร่อมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ
โรงพยาบาลกระทุมแบน อำเภอกะทุมแบน จังหวัดสมุทรสาคร
INTEGRATED BUDDHIST HOLISTIC HEALTH CARE FOR NURSES AFTER
RETIREMENT KRATHUM BAEN HOSPITAL, KRATHUM BAEN DISTRICT,
SAMUT SAKHON PROVINCE

จารุภา ฉิมทิริกานนท์¹, พระเจริญพงษ์ ธมฺมทีโป, บรรพต ต้นธีรวงศ์

Jarupa Chimtirikanon, Phra Charoenphong Thammadīpo, Banphot Tonthirawong

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: senyai201377@gmail.com

Received 20 April 2025; Revised 15 May 2025; Accepted 17 May 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการดูแลสุขภาพของคร่อมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณ 2) เพื่อสร้างชุดความรู้การดูแลสุขภาพของคร่อมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณ 3) เพื่อนำเสนอการดูแลสุขภาพของคร่อมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า 1.การดูแลสุขภาพของคร่อมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการโรงพยาบาลกระทุมแบนอำเภอกะทุมแบน จังหวัดสมุทรสาคร ประกอบด้วยดูแลสุขภาพของคร่อมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกายภาวนาการดูแลสุขภาพทางกาย ด้านศีลภาวนาการดูแลสุขภาพทางสังคม ด้านจิตภาวนาการดูแลสุขภาพทางใจ และปัญญาภาวนาการดูแลสุขภาพทางปัญญา 2. ผลการวิจัยพบว่าชุดความรู้การดูแลสุขภาพของคร่อมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1.กายภาวนา โดยรู้จักประมาณในการบริโภค (โภชนเนตัตถัญญตฺวา) อยู่ที่อากาศบริสุทธิ์ สามารถจัดการกับอารมณ์ได้ มีการออกกำลังกายเชิงพุทธ ระวังอุบัติเหตุไม่ประมาท และทำงานอดิเรกที่เป็นประโยชน์ 2. ศีลภาวนา ถือศีล 5 รักษาความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคม 3.จิตภาวนา เน้นการผ่อนคลายความเครียด ปล่อยวาง คิดบวก ปฏิบัติธรรม และ 4.ปัญญาภาวนา ตระหนักรู้ตนเอง พัฒนาปัญญา ยอมรับความจริงของชีวิตตามหลักไตรลักษณ์ และเจริญวิปัสสนากรรมฐาน 3. การนำเสนอการดูแลสุขภาพของคร่อมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ โดยบูรณาการเข้ากับหลักภาวนา 4 ศีล 5 ไตรลักษณ์ หลักมรรณานุสติ การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ

คำสำคัญ: สุขภาวะองค์รวม, พุทธบูรณาการ, พยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ

Abstract

This research aimed to: 1.Study holistic well-being care through an integrated Buddhist approach among retired nurses; 2.Develop a knowledge set on holistic well-being care through an integrated Buddhist approach for retired nurses; and 3.present a model of holistic well-being care through an integrated Buddhist approach for retired nurses. This study employed participatory action research. The findings revealed that: 1.Holistic well-being care through an integrated Buddhist approach for retired nurses of Krathum Baen Hospital, Krathum Baen District, Samut Sakhon Province, comprises four dimensions: physical development (**kāya-bhāvanā**) focusing on physical well-being; moral development (**sīla-bhāvanā**) focusing on social well-being; mental development (**citta-bhāvanā**) focusing on psychological well-being; and wisdom development (**paññā-bhāvanā**) focusing on intellectual well-being. 2.The developed knowledge set of holistic well-being care through an integrated Buddhist approach in all four dimensions includes: (1) **Kāya-bhāvanā (physical development)**: practicing moderation in consumption (**bhojane mattaññutā**), living in a clean and fresh environment, emotional regulation, Buddhist-based exercise, mindfulness to prevent accidents, and engaging in beneficial hobbies; (2) **Sīla-bhāvanā (moral development)**: observing the Five Precepts and maintaining positive relationships within the family and society; (3) **Citta-bhāvanā (mental development)**: emphasizing stress reduction, letting go, positive thinking, and practicing Dhamma; and (4) **Paññā-bhāvanā (wisdom development)**: cultivating self-awareness, developing wisdom, accepting the truth of life in accordance with the Three Characteristics (**Tilakkhaṇa**), and practicing Vipassanā meditation. 1.The proposed model of holistic well-being care through an integrated Buddhist approach for retired nurses integrates the Four Foundations of Mental Development (**Bhāvanā 4**), the Five Precepts, the Three Characteristics of existence, mindfulness of death (**maraññānussati**), and Vipassanā meditation, leading to an improved quality of life among retired nurses.

Keywords: Holistic Well-being, Integrated Buddhist Approach, Nurses after Retirement from Government Service

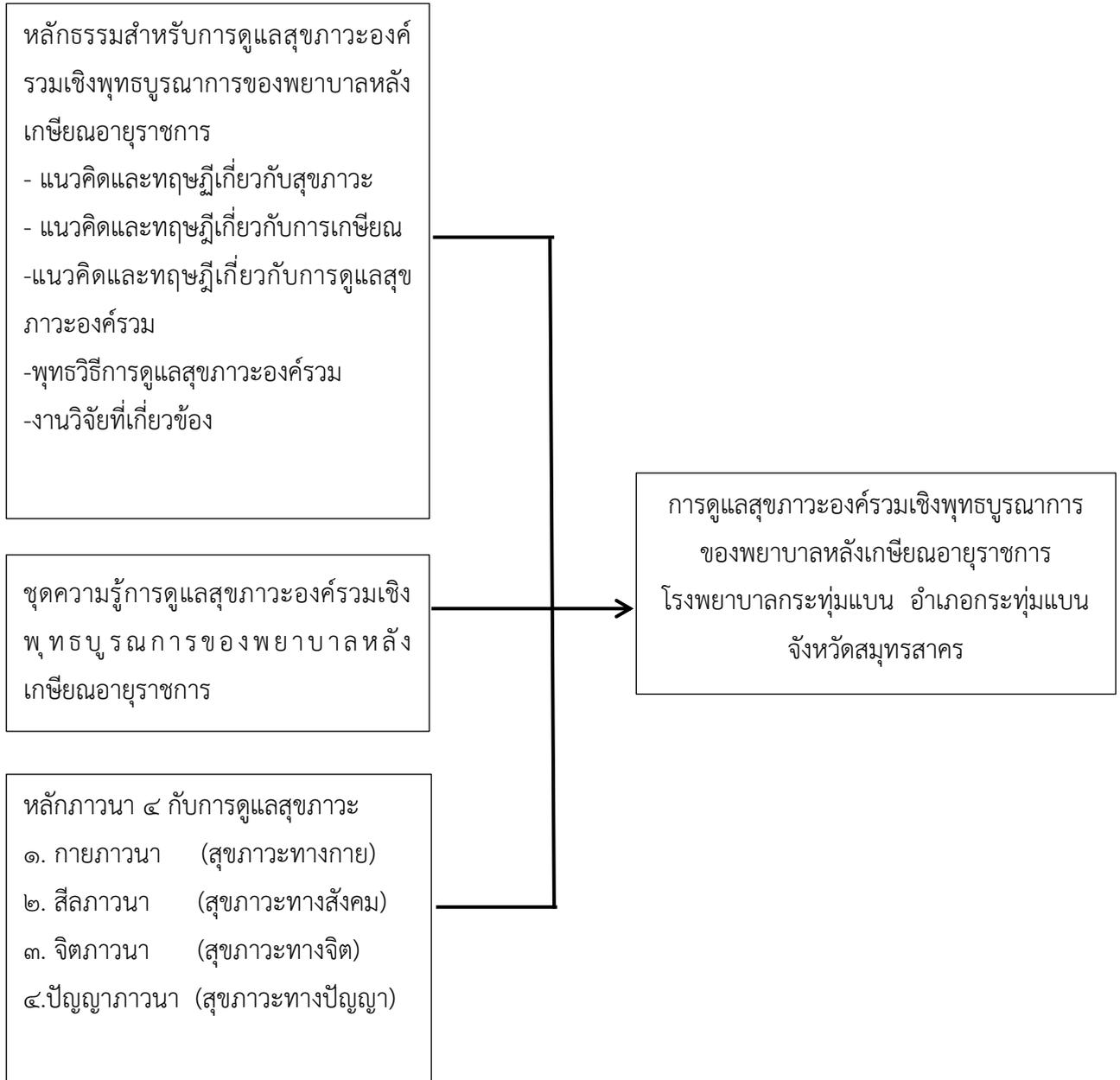
บทนำ

พยาบาล ถือเป็นอาชีพหนึ่งที่เป็นพื้นฐานสำคัญของประเทศ เพราะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ ส่งเสริม ป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสุขภาพของผู้มารับบริการทั้งคนปกติและคนที่เจ็บป่วยให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพที่สมบูรณ์ได้ตาม อัตรภาพ เมื่อพยาบาลเข้าสู่สภาวะวัยสูงอายุ ในการเกษียณอายุราชการ ก่อให้เกิดผลกระทบในหลายๆด้าน ซึ่งมีผลต่อสุขภาพกาย ใจและการปรับตัว (ธัชธร ขจรกลิน พ.ศ. 2563) พบว่า มีทั้งปัญหาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม คือ ด้านร่างกายมีความเสื่อมถอยของอวัยวะต่างๆ ด้านจิตใจรู้สึกที่ตัวเองด้อยคุณค่า หด อำนาจไม่มีคุณประโยชน์ ด้านสังคมมีบทบาทน้อยลง การยกย่องหมดไป ด้านอารมณ์มีการเปลี่ยนแปลงที่ สำคัญคือการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก เกิดความเศร้า หว้าเหว่ เมื่อมีการเจ็บป่วยจะกลัวความตาย มี พฤติกรรมที่เปลี่ยนไป ความเข้าใจ หรือความจำมีน้อยลง ไม่ชอบเข้าสังคม รู้สึกหงุดหงิด มีทุกข์ใจเรื่องในอดีต คิดถึงปัจจุบัน และกลัวอนาคต เกิดความวิตกกังวลและอาจซึมเศร้าได้ (พัชรทิศา ทองโชติ พ.ศ. 2563) ซึ่งใน การดูแลสุขภาพพยาบาลจะทำได้ดีเพราะมีความรู้และประสบการณ์ แต่ในด้านการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการ ดำเนินชีวิตประจำวัน ยังไม่เป็นรูปธรรมที่ถูกต้อง การบูรณาการปรัชญาหรือแนวคิดทางพุทธศาสนากับ ภาวะสุขภาพจึงเป็นปัจจัยนำไปสู่เป้าหมายคือคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้เกษียณ (นิวัฒน์ พุฒวันเพ็ญ พ.ศ. 2563) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการดูแลสุขภาพขององค์กรรวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลัง เกษียณอายุราชการของโรงพยาบาลกระทู้มแบน อำเภอกะทู้มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อให้ทราบถึงการ ดูแลสุขภาพขององค์กรรวมของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ รวมถึงแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมใน การดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ถูกต้องและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ในการแก้ไขปัญหา มีความมั่นใจในการใช้ชีวิต อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสุขภาวะ แบบองค์กรรวมเชิงพุทธบูรณาการ

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการดูแลสุขภาพขององค์กรรวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ
- 2) เพื่อสร้างชุดความรู้การดูแลสุขภาพขององค์กรรวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุ ราชการ
- 3) เพื่อนำเสนอการดูแลสุขภาพขององค์กรรวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พยาบาลวิชาชีพหลังเกษียณอายุราชการ สนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณ ร่วมออกแบบกิจกรรมกลุ่ม ใช้เวลาเก็บรวบรวมข้อมูล 3 เดือน และใช้เวลาการจัดกิจกรรม 3 วัน คือ กิจกรรมที่ 1 นำจิตคิดเชิงพุทธ กิจกรรมที่ 2 นับหนึ่งถึงเป้าหมาย และกิจกรรมที่ 3 ไฟโซชีวิต วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ ประมวลผล และสรุปผล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ เพื่อรวบรวมข้อมูลการดูแลสุขภาพองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการ
- 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล เสนอแนะ และร่วมพัฒนาคู่มือการจัดกิจกรรมการกลุ่ม
- 3) คู่มือการจัดกิจกรรมกลุ่ม โดยจัดเป็น 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 นำจิตคิดเชิงพุทธ กิจกรรมที่ 2 นับหนึ่งถึงเป้าหมายและกิจกรรมที่ 3 ไฟโซชีวิต

การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นขั้นตอนรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์พยาบาลวิชาชีพหลังเกษียณอายุราชการ โรงพยาบาลกระทู้มแบน อำเภอกะทู้มแบน จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 15 ท่าน
- 2) การสนทนากลุ่ม มีการสังเกต จดบันทึก บันทึกเสียงและถ่ายภาพ
- 3) การจัดกิจกรรมกลุ่ม 3 กิจกรรม มีการ สังเกต จดบันทึก บันทึกเสียงและถ่ายภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

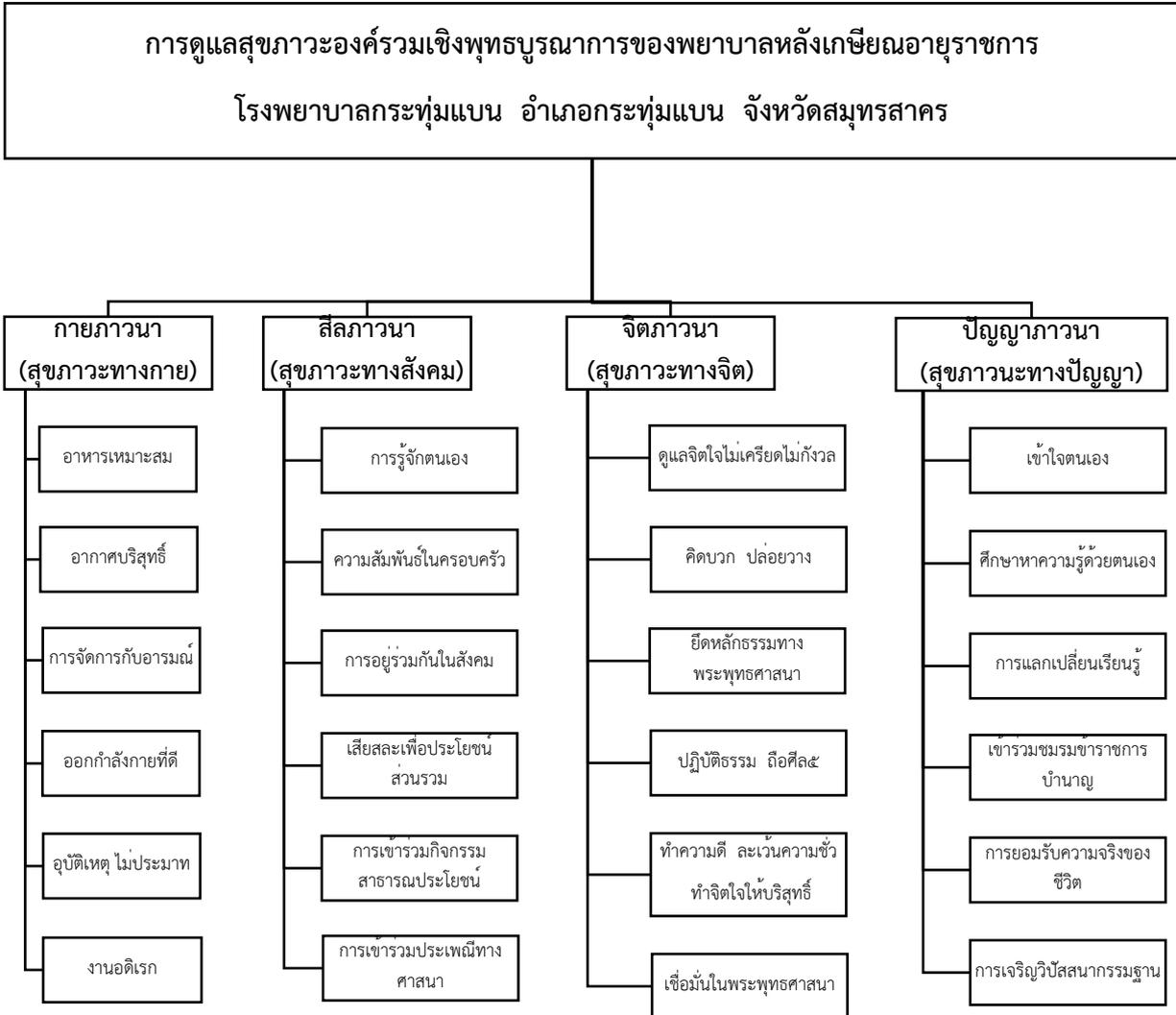
การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย จากเนื้อหาการสัมภาษณ์ คือ รวบรวมคำตอบและข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญการร่วมทำกิจกรรมกลุ่ม มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยการตีความ ประมวลผล และสรุปผลเรียบเรียงให้มีความสละสลวย รัดกุมเข้าใจง่าย และแยกตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

1.การดูแลสุขภาพองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการโรงพยาบาลกระทู้มแบน อำเภอกะทู้มแบน จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การดูแลสุขภาพองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณ ประกอบด้วยการดูแลสุขภาพองค์รวมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกายภาวนาการดูแลสุขภาพทางกาย ด้านศีลภาวนาการดูแลสุขภาพทางสังคม ด้านจิตภาวนาการดูแลสุขภาพทางใจ และปัญญาภาวนาการดูแลสุขภาพทางปัญญา

2.การสร้างชุดความรู้การดูแลสุขภาพขององค์กรรวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณ พบว่า ชุดความรู้การดูแลสุขภาพขององค์กรรวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณ ได้จากการสนทนากลุ่มและผู้ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย การดูแลสุขภาพขององค์กรรวมใน 4 ด้าน คือ 1.ด้านกายภาพ การดูแลสุขภาพให้แข็งแรงตามหลัก 6 อ ได้แก่ 1) ด้านอาหาร การบริโภคให้ดำรงอยู่ของชั้น 5 รู้จักประมาณในการบริโภค (โภชนมัตตัตถุญญา) ไม่บริโภคมากไปตามกิเลสตัณหาความอยาก (กามสุขัลลิกานุโยค) และไม่อดอาหารจนเป็นการเบียดเบียนตนเอง (อตตกิลมณานุโยค) ไม่เสพของมีนเมา 2) ด้านอากาศอยู่ในที่มีอากาศบริสุทธิ์และเป็นสัปปายะ 3) ด้านอารมณ์สามารถจัดการกับอารมณ์ต่างๆได้ดี หนักแน่นมั่นคงไม่อ่อนไหว 4) มีการออกกำลังกายทางพุทธศาสนา เช่น การเดินจงกรม การทำสมาธิแบบเคลื่อนไหว 5) ระมัดระวังอุบัติเหตุไม่ประมาทจนเกิดการบาดเจ็บ มีสติอยู่ตลอดเวลา 6) ทำงานอดิเรกที่ชอบ เช่น การศึกษาคัมภีร์ อ่านหนังสือธรรมะ และการสนทนาธรรม 2.ด้านสรีระวิทยา การดูแลสุขภาพทางสังคม ได้แก่ การรู้จักตนเอง มีระเบียบวินัย มีความเชื่อมั่นในตนเองปฏิบัติตามหลักศีล 5 คือ ไม่ฆ่าทำร้ายหรือทรมานสัตว์ ไม่ถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ให้ เว้นจากการประพฤติดินในกาม ไม่พูดเท็จ เว้นจากการดื่มสุราหรือเสพของมีนเมา รักษาความสัมพันธ์ในครอบครัวและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปรกติสุข มีการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นจิตอาสาเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์และเข้าร่วมประเพณีทางศาสนา 4.ด้านจิตวิทยาการดูแลสุขภาพทางใจ ได้แก่ การผ่อนคลายความเครียด ปลอ่ยวาง คิดบวก นำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาบูรณาการกับชีวิต อยู่สถานที่สัปปายะเหมาะแก่การปฏิบัติธรรมเช่นการสวดมนต์ ทำสมาธิ และมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในพระพุทธรูป 4. ปัญหาการดูแลสุขภาพทางปัญญา ได้แก่ การตระหนักรู้ตนเอง เข้าใจความรู้สึก อารมณ์และความต้องการสามารถควบคุมอารมณ์ได้มีความฉลาดทางอารมณ์ หมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ พัฒนาปัญญาแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เข้าร่วมชมรมต่างๆเพื่อให้ทันโลกทันเหตุการณ์ รู้จักการยอมรับความจริงของชีวิต ตามหลักไตรลักษณ์ประยุกต์ใช้หลักมรรณานุสติ การเจริญวิปัสสนากรรมฐานจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการดูแลสุขภาพขององค์กรรวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ

3.การดูแลสุขภาพขององค์กรรวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณ พบว่า การนำเสนอการดูแลสุขภาพขององค์กรรวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ โดยบูรณาการเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามหลักกาวนา 4 หลักศีล 5 ไตรลักษณ์ ประยุกต์ใช้หลักมรรณานุสติการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน การสวดมนต์ ทำสมาธิ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ตามองค์ความรู้ที่ได้นำเสนอ นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ

แผนภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. การดูแลสุขภาพองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ จากการวิจัยพบว่า การดูแลสุขภาพองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการโรงพยาบาลกระทู้มแบน อำเภอกระทู้มแบน จังหวัดสมุทรสาคร โดยการใช้หลักภavana 4 คือ กายภavanaหรือการดูแลสุขภาพทางร่างกาย สีลภavanaหรือการดูแลสุขภาพทางสังคม จิตภavanaหรือการดูแลสุขภาพทางใจ และปัญญาภavanaหรือการมีสุขภาวะทางปัญญา นำหลักการทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพองค์รวมของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการได้อย่างสมบูรณ์ เป็นกระบวนการหรือการปฏิบัติการที่นำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องในสังคมปัจจุบัน ได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับการวิจัยของ พระกongsī ญาณโร เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักภavana 4 ในพระพุทธศาสนา ” พบว่า การดำเนินชีวิตในขั้นของ 1) กายภavana คือการพัฒนาอินทรีย์ที่ต้องติดต่อกับสิ่งภายนอกอย่างชาญฉลาดไม่เป็นทุกข์เพราะการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น 2) สีลภavanaคือกระบวนการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างชาญฉลาด รู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก และสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม 3) จิตภavanaคือการมีจิตใจที่พัฒนาให้เข้มแข็งไม่ขุ่นมัว มีคุณธรรมมีปัญญาที่ได้จากการฝึกจิตตภavana ได้แก่ มีเมตตา กรุณา มุทิตา มีศรัทธา และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีความพร้อมในการทำงาน ได้แก่ ขันติ คือ มีความอดทนมีสมาธิ มีความมีใจตั้งมั่นอธิษฐานคือมีความเด็ดเดี่ยว วิริยะ คือ มีความเพียร สติ คือ มีความระลึกรู้เท่าทันสิ่งรอบข้างที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น ๆ 4) ปัญญาภavanaได้แก่การรับรู้ และเข้าใจต่อสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงรู้เท่าทันสภาวะความเปลี่ยนแปลงของโลกและชีวิต (พระกongsī ญาณโร, 2560)

2. การสร้างชุดความรู้การดูแลสุขภาพองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ จากการวิจัยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาจาก เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทความทางวิชาการและวรรณกรรมต่างๆ รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นพยาบาลวิชาชีพหลังเกษียณอายุราชการ โดยการสัมภาษณ์และนำข้อมูลมารวบรวมวิเคราะห์ จัดทำฉบับร่างคู่มือการดูแลสุขภาพองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการและการจัดกิจกรรม รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ครบถ้วน และนำไปสู่กลุ่มที่ 3 คือผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และได้นำกิจกรรมทั้ง 3 ลงไปดำเนินการจัดกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนที่กำหนดไว้ จนได้องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนำมาสร้างชุดความรู้หรือคู่มือการดูแลสุขภาพองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ โรงพยาบาลกระทู้มแบน อำเภอกระทู้มแบน จังหวัดสมุทรสาคร สอดคล้องกับการวิจัยของชุตินพร เจริญพัฒนา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธวิธีในการบรรเทาความเครียดของผู้สูงอายุในสังคมไทย: กรณีศึกษาสถานสงเคราะห์

คนชราเฉลิมราชกุมารี (หลวงพ่อบุญรอด) จังหวัดนครปฐม ผลจากการวิจัยพบว่า ความเครียดเป็นสภาวะที่รู้สึกกดดันร่างกายและจิตใจให้ทุกข์ร้อน ซึ่งเป็นปัญหาส่วนบุคคลแต่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของบุคคลรอบข้างตลอดจนสังคมได้ สภาพปัญหาความเครียดโดยทั่วไปของผู้สูงอายุตามทฤษฎีมี 4 ด้านได้แก่ 1.ด้านร่างกายมีความเสื่อมถอยมีการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังมากขึ้น 2.ด้านจิตใจมีผลไปในทางลบมีความวิตกกังวลว่าเหว่ 3.ด้านสังคมมีปัญหาการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และ 4.ด้านเศรษฐกิจมีรายได้ไม่แน่นอนไม่มีรายจ่ายในการรักษาพยาบาลเพิ่มมากขึ้น ความเครียดนั้นมีความสัมพันธ์กับสุขภาพโดยตรง หากบุคคลมีความเครียดที่มีปริมาณแต่พอเหมาะจะมีประโยชน์เพราะเป็นแรงขับในการทำงาน การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆและการพัฒนาไปสู่สิ่งที่ดีของร่างกายและจิตใจ หลักพุทธธรรมในการบรรเทาความเครียดของผู้สูงอายุ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาพบว่า ศาสนามีความสำคัญในการสร้างความสมดุลทางจิตใจ การเข้าใจธรรมชาติของชีวิตผ่านหลักธรรมต่างๆ ช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หลักธรรมดังกล่าวประกอบด้วย อริยสัจ 4 คือความจริงแท้ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์และสิ่งทั้งปวง ไตรลักษณ์ ทุกสรรพสิ่งมีความเปลี่ยนแปลงได้ตามกฎธรรมดา ชั้น 5 โยนิโสมนสิกา หลักอายุวัฒนะ บุญกิริยาวัตถุ 3 อิทธิบาท 4 สติปัฏฐาน 4 มรณสติ โลกธรรม 8 พรหมวิหาร 4 กัลยาณมิตตตา ขันติโสรัจจะ ทิฏฐธัมมิกัตถะ อบายมุข 6 สันโดษ และการปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับความเครียดของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ ส่งผลต่อร่างกาย จิตใจ สังคม และการพัฒนาปัญญา ทำให้สุขภาพแยลงทุกด้าน ดังนั้นการนำความรู้ทางพุทธศาสนาและหลักธรรมต่างๆ มาช่วยบรรเทาความเครียดในชีวิตประจำวันสามารถช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆได้ดี เกิดผลดีทั้งทางร่างกายและจิตใจของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ (ชุตีพร เจริญพัฒนา, 2559)

3. เสนอการดูแลสุขภาพองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ จากการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยได้รวบรวม สรุป วิเคราะห์ นำมาสร้างชุดความรู้หรือคู่มือ การดูแลสุขภาพองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ โรงพยาบาลกระทุ่มแบน อำเภอกะทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร โดยการใช้หลักภavana 4 คือ กายภavanaหรือการดูแลสุขภาพทางร่างกายศีลภavanaหรือการดูแลสุขภาพทางสังคม จิตภavanaหรือการดูแลสุขภาพทางใจ และปัญญาภavanaหรือการดูแลสุขภาพทางปัญญา เพื่อให้พยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ หรือท่านผู้สนใจนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ได้เป็นอย่างมาก สอดคล้องกับการวิจัยของ ไกรวรรณ ชินทตติโย และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า 1. กระบวนการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยใช้หลักพุทธธรรมไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ด้านศีล ได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การงานอย่างเต็มที่ และปฏิบัติธรรมเป็นประจำ เสริมสร้างพัฒนาด้านกายและวาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องทำจิตอาสาและบริจาคทรัพย์ เป็นต้น ด้านสมาธิได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำสมาธิ ดูแลสุขภาพกายและใจให้มีความสัมพันธ์กัน ผูกจิตให้มีสมาธิเข้มแข็ง จนสามารถควบคุมตนเองได้เมื่อปล่อยวางทำให้มีความสุข ด้านปัญญาได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ ผูกดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท รู้เท่า

ทัน มีสติ มีความรู้ความเข้าใจในตัวเอง ใจเย็น มีเหตุผลมากขึ้น นำปัญญามาเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมจนหลุดพ้นจากปัญหา ดับทุกข์ได้ทำให้เป็นอิสระ สดใสเบิกบาน สุขสงบอย่างแท้จริง 2. กิจกรรมที่บูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุขององค์กร ชุมชนอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ใช้หลักไตรสิกขา มีศีล สมาธิและปัญญา ศีลคือการฝึกฝน พัฒนาด้านพฤติกรรมทางกายและวาจาให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เราเกี่ยวข้องสัมพันธ์ อย่างถูกต้องมีผลดี ส่วนสมาธิเป็นการฝึกพัฒนาในด้านจิตใจ ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ตั้งงามแล้วก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ตั้งงามด้วย และปัญญาคือตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรม ทั้งหมด ปัญญาเป็นตัวปลดปล่อยจิตใจ ให้ทางออกแก่จิตใจ การได้พัฒนาปัญญาช่วยให้ชีวิตประสบความสำเร็จ มีการสร้างสวนสุขภาพ ลานกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นวิทยากร ให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ การจัดกิจกรรมด้านศาสนา ในโอกาสพิเศษต่างๆ การเปิดห้องสวนมนต์ หรือห้องทำสมาธิในโรงพยาบาล จัดตั้งศูนย์ดูแลสุขภาพเด็ก และการจัดกิจกรรมศูนย์สามวัยใจเกินร้อย 3. เสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ หลักพุทธธรรมไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุมีการดำเนินชีวิตไปในวิถีที่ถูกต้องตั้งงาม โดยเสนอให้นำหลักพุทธธรรม ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสุขภาวะของตนและผู้อยู่รอบข้าง พบว่า ศีล เป็นการฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม การสังคมสงเคราะห์ การศึกษาและอาชีพ การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง การจัดกิจกรรมสุขภาวะแบบองค์รวม การถือศีลปฏิบัติธรรม ในโอกาสต่างๆร่วมกัน พบว่าสมาธิ เป็นการพัฒนาจิต ให้เป็นจิตใจที่ตั้งงาม เข้มแข็ง มีความสุข มีเจตจำนงที่เป็นกุศล การจัดดอกไม้ การถักไหมพรม การอ่านหนังสือ และการเย็บปักถักร้อย การทำขนมไทยการร้อยพวงมาลัยและการซ่อมแซมเสื้อผ้า พบว่า ปัญญาเป็นการพัฒนาผู้สูงอายุในขั้นสูงสุด นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน วิทยากรมาจัดกิจกรรม ให้ความรู้ เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพกายและจิตใจ จัดตั้งศูนย์ดูแลสุขภาพ การจัดกิจกรรมศูนย์สามวัยใจเกินร้อย ให้ผู้สูงอายุ พึ่งตนเองจนเป็นที่พึ่งของคนอื่น ซึ่งการบูรณาการหลักพุทธธรรมไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ทั้ง 3 ด้านนั้นมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงถึงกันอย่างต่อเนื่อง ผู้สูงอายุที่ปฏิบัติตามหลัก ไตรสิกขา ย่อมส่งผลให้มีความสุขดีตามมาอย่างแท้จริง การวิจัยนี้เน้นด้านไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เหมือนพุทธธรรมของพยาบาลหลังเกษียณอายุในด้านจิตภาวนาและปัญญาภาวนา การฝึกสมาธิเพื่อให้มีสติ ไม่ประมาท การทำบุญถือศีลปฏิบัติธรรม และการพัฒนาปัญญาให้รู้เท่าทันและสามารถพึ่งตนเองได้ ทำให้ชีวิตของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการมีความสุขเช่นเดียวกัน (ไกรวรรณ ชินทตติโย, 2560)

4. การดูแลสุขภาวะองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการโรงพยาบาลกระทุ่มแบน อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร โดยการใช้หลักภาวนา^๔ นำหลักการทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาวะองค์รวมของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการได้อย่างสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย สังคม จิตใจและปัญญา จากผลการวิจัย พบว่า การดูแลสุขภาวะองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการของโรงพยาบาลกระทุ่มแบน พบว่า ต้องมีการดูแลสุขภาพกายให้แข็งแรงด้วย 6 อ มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก พัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรม และพัฒนาปัญญาให้เข้าใจชีวิตทำให้เกิดความสมบูรณ์

ตามหลักภวาททั้ง 4 ด้าน สอดคล้องกับการวิจัยของ จิรวรรณ โปรตบำรุง ได้วิจัยเรื่อง “การดูแลผู้สูงอายุตามหลักพุทธจริยศาสตร์” ผลการวิจัย พบว่า สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายจิตใจ อารมณ์และสติปัญญาเสื่อมถอยลง ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ครอบครัว และสังคม คนไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนาการแก้ปัญหาและการดูแลผู้สูงอายุควรนำหลักพุทธจริยศาสตร์มาใช้ในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข โดยนำหลักไตรลักษณ์มาพิจารณาร่วมกับแนวคิดการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ พัฒนาทางกายให้สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมพัฒนาศีลให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข พัฒนาจิตให้มีคุณธรรมมีเมตตากรุณา และมีความสุข สุดท้ายพัฒนาปัญญาให้รู้เห็นเท่าทันโลกตามความเป็นจริงมีความเห็นสอดคล้องกับสภาพความเสื่อมถอยของพยาบาลซึ่งเป็นผู้สูงอายุหลังเกษียณ จำเป็นต้องใช้หลักพุทธธรรมมาช่วยแก้ปัญหาให้อยู่ได้อย่างมีความสุขและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น (จิรวรรณ โปรตบำรุง, 2559)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพยาบาลหรือวิชาชีพอื่น ก่อนเกษียณอายุราชการควรมีการจัดอบรมการดูแลสุขภาพองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการ ของบุคลากรหลังเกษียณอายุราชการเพื่อการเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยเกษียณที่มีคุณภาพ

2) ครอบครัวและญาติพี่น้องของผู้เกษียณอายุราชการควรส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เกษียณให้ได้ใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญที่สั่งสมมา ทำงานที่ชอบและเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น อย่างเต็มศักยภาพ เพื่อความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าของตนเอง ได้พัฒนาตนเองและช่วยพัฒนาสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการวิจัย การดูแลสุขภาพองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการโรงพยาบาลอื่นๆในสมุทรสาครและจังหวัดอื่นๆ เพื่อจะได้ข้อมูลในบริบทที่แตกต่างกัน ตามแต่ละบุคคลและสถานที่ หรือทำวิจัยในวิชาชีพอื่นๆที่น่าสนใจ

2) กลุ่มพยาบาลวิชาชีพหลังเกษียณอายุราชการหรือกลุ่มตัวอย่าง ควรจัดเป็นกลุ่มด้วยระดับอายุคืออายุระหว่าง 61-70 ปี และ 80 ปีขึ้นไป เพื่อวางแผนจัดกิจกรรมทางพุทธบูรณาการให้เหมาะสมกับอายุและสภาพร่างกายของแต่ละกลุ่มเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3) การวิจัยที่ควรทำต่อไป น่าจะมีการทำวิจัยอัตลักษณ์ของพยาบาลว่าส่งผลอย่างไรต่อการใช้พระพุทธานุภาพดูแลสุขภาพองค์รวมของพยาบาลหลังเกษียณอายุราชการ

เอกสารอ้างอิง

- ไกรวรรณ ชินทตติโย และคณะ. (2560). การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม (รายงานวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จิรวรรณ โปรดบำรุง. (2559). การดูแลผู้สูงอายุตามหลักพุทธจริยศาสตร์. พุทธชินราชเวชศาสตร์, 33(2), 233-240.
- ชุตีพร เจริญพัฒนา. (2559). พุทธวิธีในการบรรเทาความเครียดของผู้สูงอายุในสังคมไทย: กรณีศึกษาสถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี (หลวงพ่อบึงนุรักษ์) จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธัชธร ขจรกลิ่น. (2563.) คุณภาพชีวิตหลังเกษียณอายุราชการของข้าราชการ ศูนย์รักษาความปลอดภัยกองบัญชาการกองทัพไทย. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- นิวัฒน์ พุดวันเพ็ญ. (2563). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เกษียณอายุตามหลักพุทธธรรม. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระก่องสีญารัตโร (พรหมโพธิ์).(๒๕๖๐). ศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักภาวนา๔ ในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัชรทิวา ทองโชต. (2563). การศึกษาคุณภาพชีวิตของคนวัยเกษียณอายุกรณีศึกษา หมู่บ้านแห่งหนึ่ง . (รายงานวิจัย). คณะบริหารธุรกิจ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุพาภรณ์ ก้นยะตีบ. (2560). หลักพุทธธรรมกับการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษา สถานปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่ง (รายงานวิจัย). คณะสาธารณสุขศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

<p>JMDR Journal of MCU Dvavati Review วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์</p>	<p>ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2568) : Vol.4 No.2 July–December 2025 https://so10.tci-thaijo.org/index.php/jmdr pp.27-40</p>
--	--

การส่งเสริมองค์กรสุขภาวะเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงาน
บริษัท ไทยโคโคนัท จำกัด (มหาชน)

PROMOTING WELL-BEING IN THE ORGANIZATION
FOR QUALITY OF GOOD WORK LIFE OF PERSONNEL OF
THAI COCONUT PUBLIC COMPANY LIMITED

วันชัย สุวรรณมณี¹, สัญญา สดประเสริฐ, พระปลัดประพจน์ สุภาโต

Wanchai Suwanmanee¹, Sanya Sodprasert,

Phrapalad rapoj Supabhato

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: wanchai.26122518@gmail.com

Received 15 June 2025; Revised 16 November 2025; Accepted 6 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงาน 2) เพื่อนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการในการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะในการที่ดีของพนักงาน 3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะและคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การส่งเสริมองค์กรสุขภาวะเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงานพบว่าปัจจัยสำคัญแบ่งออกเป็น 3 ปัจจัย คือ 1. ผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการ การสนับสนุนทั้งเรื่องคนหรือทีมงานในการขับเคลื่อนส่งเสริมองค์กรสุขภาวะให้เวลาในการจัดกิจกรรม ให้งบประมาณในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตซึ่งรวมถึงการมอบสวัสดิการที่ดีให้กับพนักงาน 2. คณะทำงานสร้างสุของค์กร มีความสามารถ มีจิตอาสา มีภาวะผู้นำ มีทัศนคติเชิงบวกในการดำเนินชีวิต 3. กลุ่มเป้าหมายที่หมายถึงพนักงานทุกคนองค์กรจะสะท้อนถึงผลลัพธ์ของการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะเพื่อการมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี และพร้อมจะพัฒนาองค์กรอย่างสมบูรณ์ 2. การบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมองค์กรสุขภาวะ โดยนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในองค์กร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงาน ด้วยการนำเอาหลักการสร้างสติในการทำงาน การนำกิจกรรมส่งเสริมให้พนักงานลด ละ เลิก เหล้า-บุหรี่ และกิจกรรมอื่นๆ ตามแผนกิจกรรมที่คณะทำงานสร้างสุของค์กร 3.การเสนอแนวทางส่งเสริมสุขภาวะและคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี

ของพนักงาน ภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะด้านการส่งเสริมองค์กร และต้นแบบความดีขั้นสูง
ภายในจังหวัดราชบุรีและจังหวัดใกล้เคียงที่มีการแบ่งปันองค์ความรู้ แนวทางการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะเป็น
การต่อยอดให้เกิดความยั่งยืนในการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะ

คำสำคัญ: การส่งเสริมองค์กรสุขภาวะ, การส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี, การบูรณาการหลักพุทธ
ธรรมด้วยไตรสิกขา

Abstract

This research aimed to: 1. Study the promotion of a healthy organization to enhance employees' quality of work life; 2. Integrate Buddhist principles into the promotion of a healthy organization to improve employees' quality of work life; and 3. Propose guidelines for promoting health and a good quality of work life for employees. The research findings revealed that: 1. The promotion of a healthy organization to achieve a good quality of work life for employees identified three key factors: (1) Executives or business owners, who provide support in terms of personnel or teams to drive the promotion of a healthy organization, allocate time for organizing activities, provide budgets to enhance quality of work life, and offer appropriate welfare benefits to employees; (2) The organizational health promotion committee, which demonstrates competence, a volunteer spirit, leadership, and a positive attitude toward life; and (3) The target group, referring to all employees in the organization, who reflect the outcomes of promoting a healthy organization for a good quality of work life and are ready to contribute to the organization's comprehensive development. 2. The integration of healthy organization promotion activities by applying Buddhist principles within the organization as part of improving employees' quality of work life. This includes the application of mindfulness principles in the workplace, activities encouraging employees to reduce, abstain from, and quit alcohol consumption and smoking, as well as other activities implemented according to the plans of the organizational health promotion committee. 3. The proposed guidelines for promoting health and a good quality of work life for employees emphasize collaboration with partner networks in promoting healthy organizations, as well as exemplary models of good practice within Ratchaburi Province and nearby provinces. These networks share knowledge and approaches to promoting healthy organizations, thereby extending and ensuring sustainability in healthy organization promotion.

Keywords: Promotion of a Healthy Organization, Promotion of a Good Quality of Work Life, Integration of Buddhist Principles through the Threefold Training

บทนำ

สถานการณ์วัยทำงานในประเทศไทย พบว่า กลุ่มวัยทำงานเป็นกลุ่มประชากรที่อยู่ในช่วงวัย 15-60 ปี จากผลการสำรวจของกระทรวงสาธารณสุขพบว่า โครงสร้างของประชากรไทยมีการเปลี่ยนแปลงทำให้ประชากรวัยทำงานที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลจากสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระบุว่า ปัจจุบันประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์แล้ว โดยปี 2566 มีผู้สูงวัยร้อยละ 20 วัยแรงงานร้อยละ 63 และวัยเด็กเพียงร้อยละ 16 และในปี 2583 เข้าสู่ “สังคมสูงอายุระดับสุดยอด” คาดการณ์ว่าจะมีผู้สูงอายุถึงร้อยละ 30 ขณะที่วัยแรงงานลดลงเหลือร้อยละ 55 และวัยเด็กเพียงร้อยละ 12 กลุ่มคนวัยทำงานนับได้ว่าเป็นกลุ่มประชากรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ คือเป็นกำลังสำคัญในการหารายได้ เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว และเป็นคนสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร ทำให้เกิดการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการมีสุขภาพที่ดีในวัยทำงานจึงเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากสุขภาพเป็นพื้นฐานที่สำคัญในคุณภาพชีวิตของพนักงาน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีใน “โลกปัจจุบัน” ส่งผลให้เกิดการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจสูง เราจะเห็นว่าในหนึ่งวันคนทำงานส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอยู่กับงานมากกว่า 8-12 ชั่วโมง บางคนใช้เวลาบนถนนในการเดินทางไป-กลับจากการทำงานวันละ 3-4 ชั่วโมงต้องให้ชีวิตบนความเร่งรีบ และใช้ชีวิตในสถานที่ทำงานมากกว่าที่บ้าน มีความเหนื่อยล้าจากภาระงานจนทำให้ละเลยการดูแลสุขภาพโดยรวมของตนเอง

บริษัท ไทยโคโคไนท์ จำกัด (มหาชน) ประกอบธุรกิจประเภทอุตสาหกรรมอาหาร (การแปรรูปน้ำมะพร้าวและกะทิส่งออก) มีพนักงานประมาณ 1,000 คน พร้อมด้วยเครื่องจักรอัตโนมัติที่มีกำลังการผลิต 157,000 ตันต่อปี ผลิตสินค้าได้ส่งไปจำหน่ายยังทวีปอเมริกา ยุโรป โอเชียเนีย ตะวันออกกลาง และเอเชีย มากกว่า 60 ประเทศทั่วโลก มูลค่าการส่งออกมากกว่าร้อยละ 85 ของรายได้ทั้งหมดของบริษัท ในด้านสุขภาพของพนักงานบริษัท ไทยโคโคไนท์ จำกัด(มหาชน) ทั้ง 4 มิติ (สุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ สุขภาพสติปัญญา และสุขภาพสังคม) หลังที่ได้มีการสำรวจความสุขส่วนบุคคลด้วยเครื่องมือดัชนีชี้วัดความสุขส่วนบุคคล (Happinometer) โดยเฉพาะความสุขทางด้านร่างกาย (Happy Body) บวกกับผลการตรวจสอบสุขภาพประจำปี พนักงานส่วนใหญ่มีค่า BMI เกินเกณฑ์มาตรฐาน ส่งผลให้มีสถิติการลาป่วยเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิต ประสิทธิภาพการทำงานลดลงและอาจจะส่งผลกระทบต่อครอบครัวและปัญหาทางการเงินแสดงให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีทั้งปัญหามิติด้านสุขภาพกาย มิติด้านสุขภาพจิตใจ มิติด้านสติปัญญาและมิติด้านสังคม

จากปัญหาที่วิเคราะห์ข้างต้น ประเด็นการวิจัยที่สำคัญจึงมุ่งเน้นการส่งเสริมองค์กรสุขภาพเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงานบริษัท ไทยโคโคไนท์ จำกัด (มหาชน) พร้อมกับศึกษาการทำงานเฉพาะกรณีการส่งเสริมองค์กรสุขภาพเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงาน และการนำเอาหลักพุทธธรรมมาบูรณาการใช้ในการส่งเสริมองค์กรสุขภาพเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงาน สุดท้ายการกำหนดแนวทางการส่งเสริมองค์กรสุขภาพเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงานบริษัท ไทยโค

โคन्ह์ จำกัด (มหาชน) ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลที่สำคัญในการขยายผลการดำเนินงานส่งเสริมองค์กรสู่ภาวะเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานไปสู่พื้นที่อื่นของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการส่งเสริมองค์กรสู่ภาวะเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงานบริษัท ไทยโคन्ह์ จำกัด (มหาชน)
- 2) เพื่อนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการในการส่งเสริมองค์กรสู่ภาวะเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของบุคลากรบริษัทไทยโคन्ह์ จำกัด (มหาชน)
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะและคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงานบริษัท ไทยโคन्ह์ จำกัด (มหาชน)

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเริ่มต้นการดำเนินการวิจัยโดยการขออนุญาตผู้บริหารระดับสูงเพื่อทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากองค์กรธุรกิจภาคเอกชนจะมีเงื่อนไขกรอบการดำเนินธุรกิจที่แตกต่างและมีข้อจำกัดมากมาย เพื่อให้การวิจัยนี้ไม่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจขององค์กร จากนั้นได้เชิญผู้บริหารและคณะทำงานองค์กรแห่งความสุข ทำกิจกรรม Work Shop เพื่อร่วมวิเคราะห์หาว่านโยบายองค์กรแห่งความสุขเดิมยังสามารถนำมาขับเคลื่อนการส่งเสริมองค์กรสู่ภาวะเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงานบริษัท ไทยโคन्ह์ จำกัด (มหาชน) ได้จริงหรือไม่ โดยใช้เครื่องมือ SWOT Analysis วิเคราะห์คือ 1.ปัจจัยภายใน จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) 2.ปัจจัยภายนอก โอกาส (Opportunities) อุปสรรค (Threats) เพื่อนำมากำหนดแนวทางการขับเคลื่อนองค์กรแห่งความสุข

หลังจากนำเครื่องมือ SWOT Analysis ดังกล่าวมาใช้ในกระบวนการ Work Shop แล้ว ก็ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทราบถึงปัญหาของพนักงานด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน และสามารถกำหนดรูปแบบและกิจกรรมเชื่อมโยงไปสู่การจัดทำแผนการส่งเสริมองค์กรแห่งความสุขได้ รวมถึงสามารถกำหนดแนวทางการส่งเสริมองค์กรสู่ภาวะเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงานบริษัท ไทยโคन्ह์ จำกัด (มหาชน) ได้ อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยมีการกำหนดรูปแบบการประเมินต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ของกิจกรรมทุกกิจกรรมเอาไว้ในแผน เพื่อที่จะสามารถสรุปผลลัพธ์ที่จะต้องสอดคล้องกับมิติสุขภาวะและบริบทของบริษัท ไทยโคन्ह์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งส่งผลให้มีการนำนโยบายองค์กรแห่งความสุข มาร่วมวิเคราะห์ที่ความพิจารณา ร่วมกันในการขับเคลื่อนองค์กรสู่ภาวะที่นำเอากิจกรรมสร้างสุข 8 ประการ มาเป็นรากฐานบูรณาการ กิจกรรมที่จะช่วยลดปัจจัยเสี่ยงการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) เพื่อช่วยให้พนักงานมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดียิ่งขึ้น ให้ทราบถึงสิ่งที่จะต้องปรับหรือแก้ไขอะไรเพื่อให้สอดคล้อง มีความหลากหลาย ทันสมัยและเป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่อไป

ผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research-PAR) โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยยึดตามแผนกิจกรรมประจำปี

คณะกรรมการสร้างสุขของค์กรนำเสนอผ่านฝ่ายทรัพยากรบุคคลให้ผู้บริหารลงนามรับทราบอนุมัติให้ดำเนินการแผนกิจกรรม ส่วน Happy Body & Happy Relax ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกำหนดแผนเฉพาะกับคณะกรรมการสร้างสุขของค์กรที่รับผิดชอบ Happy Body & Happy Relax เป็นการเฉพาะกิจในการปรับแผนกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนส่งเสริมลดความเสี่ยงการก่อให้เกิดกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ออกดังนี้ 1. ออกแบบกิจกรรม (Design activities) เช่น Happy Body & Happy Relax โดยนำผลการตรวจสอบสุขภาพประจำปีที่ผ่านมาเป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบกิจกรรม เช่น กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพออกกำลังกายลดค่า BMI กิจกรรมลด ละ เลิก บุหรี่ เหล้า 2. ประกาศรับสมัคร (Recruitment announcement) ผู้ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม 3. จัดอบรมให้ความรู้ (Organize training) การดูแลสุขภาพ การสร้างแรงจูงใจในการดูแลสุขภาพ การสร้างแรงจูงใจช่วยลด ละ เลิก บุหรี่ เหล้า ส่วนการอบรมให้ความรู้ผู้วิจัยได้เข้าร่วมเป็นวิทยากรในทุกหลักสูตร 4. การดำเนินการตามแผนงาน (Follow the plan) 5. การติดตามเฝ้าระวัง เสริมพลัง (Follow for empowerment) 6. ประเมินผลกิจกรรม (Evaluate activities) รูปแบบทั้ง 6 ขั้นตอนดังกล่าวทุกทีมคณะกรรมการสร้างสุขของค์กรจะต้องนำไปดำเนินการเหมือนกันทั้ง 4 ทีม

ผู้วิจัยจำเป็นต้องศึกษาแนวทางส่งเสริมองค์กรแห่งความสุขเดิมตาม วิสัยทัศน์องค์กรที่ว่า “To become an innovative manufacturer who response for community and environment” เราจะเป็นผู้นำระดับโลกด้านผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับมะพร้าวที่ได้รับความนิยมมากที่สุด โดยได้รับการยอมรับมาตรฐานสากลตลอดจนส่งมอบผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูงสุด ส่งมอบอย่างรวดเร็ว และมีการบริการที่ดี นอกจากนี้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในด้านการบรรลุเป้าหมายให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และสังคมอย่างยั่งยืน ตามค่านิยม GICIE (จีซีอี) เพื่อปรับแนวทางการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงาน บริษัท ไทยโคโคนัท จำกัด (มหาชน) สอดคล้องและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- G: Generosity** ความใจดี ความใจกว้าง ความไม่เห็นแก่ตัว ความเอื้ออาทร
- I: Integrity** การยึดถือหลักคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความสม่ำเสมอ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
- C: Customer centric** มองลูกค้าเป็นศูนย์กลาง ด้วยความสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าในทุกๆด้าน
- I: Innovative** มีมุมมองในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ทั้งด้านระบบขององค์กรและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์
- E: Environment awareness** ใส่ใจสิ่งแวดล้อม ลดคาร์บอน ลดโลกร้อน เลือกลงพลังงานหมุนเวียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงาน บริษัท ไทยโคโคนัท จำกัด (มหาชน) พบว่าที่นี่มีการส่งเสริมองค์กรแห่งความสุขอยู่แล้ว โดยมีการกำหนดนโยบายเดิมคือ “นโยบายองค์กรแห่งความสุข” ซึ่งนโยบายดังกล่าวเกิดจากการร่วมกันแสดงความคิดเห็น

ระหว่างผู้บริหารและคณะกรรมการแห่งความสุข โดยกำหนดให้กิจกรรมและกระบวนการส่งเสริมความสุข ลือไปกับ ค่านิยมองค์กร ตามแนวทางการส่งเสริมองค์กรแห่งความสุขเดิม ตามที่บริษัทไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) ได้เข้าร่วมกิจกรรมขับเคลื่อนองค์กรแห่งความสุขเมื่อปี พ.ศ. 2565 กับกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ผู้วิจัยได้แบ่งแนวทางการขับเคลื่อนองค์กรสุขภาวะที่เกิดขึ้นกับบริษัทไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) ออกเป็น 4 ปัจจัยสำคัญดังนี้

ผลการศึกษาแนวทางนโยบายองค์กรแห่งความสุข(ฉบับเดิม)นั้น โดยการใช้เครื่องมือวิจัย Work Shop กับคณะกรรมการสร้างสุข ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า บริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) สามารถบูรณาการโครงการหรือกิจกรรมภายใต้ต้นนโยบายองค์กรแห่งความสุขฉบับเดิมได้ โดยไม่ต้องปรับปรุงแก้ไขใหม่ เนื่องจากนโยบายองค์กรแห่งความสุข มีเนื้อหาใจความในการส่งเสริมความสุขทั้ง 8 ประการ ซึ่งครอบคลุมการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานบริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) อยู่แล้ว เพียงแต่ผู้วิจัยต้องเพิ่มองค์ความรู้ในการบูรณาการโครงการหรือกิจกรรมการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะทั้ง 4 มิติ ให้เหมาะกับยุคสังคมปัจจุบัน และเน้นการดูแลสุขภาพกาย สุขภาพใจ สุขภาพสติปัญญา และสุขภาพสังคมรอบข้าง ลดความเสี่ยงการก่อให้เกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานและเชื่อมโยงกิจกรรมให้สามารถขับเคลื่อนให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีส่งผลให้เกิดความยั่งยืนต่อไป รวมถึงมีการเพิ่มองค์ความรู้และสร้างความเข้าใจ พร้อมนำองค์ความรู้ที่ได้ไปบูรณาการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สอดคล้องกับนโยบายองค์กรแห่งความสุขได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้จะต้องสามารถวัดและประเมินผลความสุขหรือประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานได้ สามารถแสดงออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรมจับต้องได้ ช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดการเกิดปัญหาซ้ำ ลดช่องว่างระหว่างวัยและตำแหน่งงาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงรูปแบบขั้นตอน การประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการสร้างสุข ตามเงื่อนไขพิจารณาคุณสมบัติบุคคลที่จะมาทำหน้าที่ในตำแหน่งคณะกรรมการสร้างสุขนั้น เดิมคณะกรรมการสร้างสุข จะต้องมีความสามารถหรือทักษะที่สอดคล้องกับความสุขทั้ง 8 ประการ หรือต้องเป็นบุคคลต้นแบบด้านนั้น ๆ ยกตัวอย่างเช่น คนที่จะมาทำหน้าที่ด้านความสุขทางการเงินดี (Happy Money) ควรจะมีคุณสมบัติเป็นเจ้าหน้าที่การเงิน มีความซื่อสัตย์ ไม่มีประวัติเสื่อมเสียด้านการเงิน สามารถจัดการระบบการเงินตนเองได้ดี หรือคนที่จะมาทำหน้าที่ด้านความสุขกายดีสุดใจดี (Happy Body) ก็ควรมีคุณสมบัติ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ไม่โรคประจำตัว หรือ มีค่าดัชนีมวลกายปกติ หรือเป็นคนที่มีความสามารถทางด้านกีฬา ฯลฯ เป็นต้น แต่หลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ความเหมาะสมของบุคลากรในองค์กร ก็ได้แนะนำให้องค์กรพิจารณาเปิดโอกาสให้พนักงานที่สนใจเข้าร่วมขับเคลื่อนส่งเสริมองค์กรสุขภาวะ โดยสมัครเป็นคณะกรรมการสร้างสุข ควรเพิ่มคุณสมบัติหรือให้ออกาสคนที่สนใจ ถนัด ชอบ หรือมีประสบการณ์ที่ดีเกี่ยวกับกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสุขทั้ง 8 ประการ เพื่อเป็นพัฒนาทักษะและยกระดับความสามารถให้กับ

พนักงานที่สนใจและเป็นการส่งเสริมให้พนักงานตระหนักถึงการดูแลสุขภาพองค์รวม ที่จะเพิ่มขึ้นทั้งในตัวของปริมาณและคุณภาพของทีมคณะทำงานองค์กรสร้างสุข และการกำหนดให้เป็ยประชุมคณะทำงานองค์กรสร้างสุข ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้พนักงานทุกคนได้รับสวัสดิการดังกล่าวเท่าเทียมกัน

ผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยมีคณะทำงานสร้างสุขขององค์กร เป็นกลุ่มทีมคณะในการขับเคลื่อนกิจกรรมตามแผนงานที่ได้รับการอนุมัติจากผู้บริหารระดับสูง ซึ่งในแต่ละกิจกรรมจะมีพนักงานเข้าร่วมหมุนเวียนกันไปตามความต้องการของพนักงานและตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนกิจกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผลกิจกรรมตามตัวชี้วัด(KPI) ของคณะทำงานสร้างสุขขององค์กรซึ่งถือเป็นกลุ่มผู้ร่วมปฏิบัติการวิจัย ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การส่งเสริมองค์กรสุขภาพเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงานบริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) การศึกษาแนวทางการส่งเสริมองค์กรสุขภาพเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงานบริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้บริหารและพนักงานในทุกระดับ เพื่อพัฒนาองค์กรสู่การเป็นองค์กรสุขภาพอย่างยั่งยืน การศึกษาเริ่มต้นจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริงของผู้วิจัย และทำกิจกรรม Work Shop ร่วมกับคณะทำงาน "องค์กรสร้างสุข" เพื่อค้นหาปัญหาและวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมสุขภาพในองค์กร โดยมีการนำแนวคิด "Happy Workplace" และเครื่องมือ "Happy 8" มาเป็นกรอบในการขับเคลื่อน จากการใช้เครื่องมือ SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก พบว่า จุดแข็งสำคัญขององค์กรคือการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง และการมีนโยบายองค์กรแห่งความสุขที่เป็นรูปธรรม แต่ก็มีจุดอ่อน เช่น ข้อจำกัดด้านเวลาในการบริหารจัดการของผู้บริหาร การขาดบุคลากรที่สามารถประสานงานในทุกธุรกิจพร้อมกัน รวมถึงความท้าทายจากลักษณะของธุรกิจที่ผลิตเพื่อส่งออก ทำให้เกิดความรู้สึกร้างเหินระหว่างพนักงานกับสินค้าแบรนด์ของบริษัท นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคภายนอกจากที่ตั้งของบริษัทที่อยู่ต่างจังหวัด ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงการสนับสนุนจากรัฐได้อย่างเต็มที่

ในเชิงกลยุทธ์ ผู้วิจัยเน้นการบูรณาการแนวคิด "GICIE" ขององค์กรเข้ากับกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ ความใจกว้าง (Generosity) คุณธรรม (Integrity) ความใส่ใจลูกค้า (Customer Centric) นวัตกรรม (Innovative) และการใส่ใจสิ่งแวดล้อม (Environment Awareness) เพื่อให้กิจกรรมมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์องค์กรและสามารถผลักดันเป้าหมายได้อย่างเป็นระบบ ในด้านการออกแบบกิจกรรม ผู้วิจัยร่วมกับคณะทำงานได้กำหนดกิจกรรมที่เน้นลดพฤติกรรมเสี่ยงจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) และส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวก เช่น กิจกรรมออกกำลังกายก่อนเริ่มงาน โครงการเลิกเหล้า-เลิกบุหรี่ โครงการสุขภาพใจ

(Happy Relax) และกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร ซึ่งมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานและลดอัตราการขาดงานจากปัญหาสุขภาพ

การศึกษาแนวทางการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะในบริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการแนวคิดเชิงสุขภาวะและคุณภาพชีวิตเข้ากับการบริหารจัดการเชิงธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีฐานแนวคิดจาก Happy Workplace และแนวทางการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในองค์กร ซึ่งสามารถเป็นต้นแบบขององค์กรเอกชนไทยในการขับเคลื่อนองค์กรสุขภาวะและสร้างคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีอย่างยั่งยืน

2. ผลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะสำหรับคุณภาพชีวิตที่ดี ในการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของพนักงาน บริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) นอกจากจะนำกรอบแนวคิดด้านสุขภาวะทั้ง 4 มิติ คือ สุขภาวะทางกาย ใจ สติปัญญา และสังคม มาปรับใช้แล้ว ยังได้มีการประยุกต์ “หลักพุทธธรรม” เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของพนักงาน โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาจิตใจและสติปัญญา ซึ่งเป็นมิติที่มีผลต่อความสุขในระยะยาว และส่งเสริมให้บุคลากรสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันในองค์กรได้อย่างมีความสุขและสมดุล หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้อย่างชัดเจนคือ “ไตรสิกขา” ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งถูกนำมาสอดแทรกในกิจกรรมองค์กรสร้างสุข เช่น การอบรมธรรมะในเชิงจิตวิทยา การจัดกิจกรรมเวิร์กช็อปด้านสติ การสร้างพื้นที่สำหรับการภาวนา และการเชิญพระวิทยากรมาอบรมให้แนวทางในการดำเนินชีวิตด้วยหลักธรรมะ การนำกิจกรรมเหล่านี้มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันของพนักงาน ช่วยให้พนักงานมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น ลดความเครียด และสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดีขึ้น

กิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เช่น โครงการ “สร้างพลังใจด้วยหลักธรรมะ” ที่ให้พนักงานได้มีโอกาสนั่งสมาธิ เรียนรู้การเจริญสติ และฟังธรรมะในช่วงเวลาพัก หรือกิจกรรมรณรงค์ “งดเหล้าเข้าพรรษา” ซึ่งส่งเสริมให้พนักงานได้พิจารณาพฤติกรรมตนเองและตัดสินใจปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในช่วงเทศกาลสำคัญตามหลักพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน โดยเน้นการสร้างแรงจูงใจ ความเพียร ความตั้งใจ และการไตร่ตรอง ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นคุณลักษณะที่องค์กรต้องการให้เกิดขึ้นในตัวพนักงาน ผลจากการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมทำให้พนักงานมีความเข้าใจในตนเองและผู้อื่นมากขึ้น เกิดความเห็นอกเห็นใจ ลดความขัดแย้ง และสร้างบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่นและเกื้อกูลกัน อีกทั้งยังส่งผลต่อพฤติกรรมการดำรงชีวิต

3. การเสนอแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะและคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงานบริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) การสร้างองค์กรสุขภาวะไม่ใช่เพียงการจัดกิจกรรมเพื่อความผ่อนคลายของพนักงานเท่านั้น แต่ต้องอาศัย “แนวทางกลไกการขับเคลื่อนที่มีระบบ” ซึ่งในกรณีของบริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) การวิจัยพบว่าบริษัทมีการพัฒนากลไกส่งเสริมสุขภาวะอย่างเป็นรูปธรรม โดยยึดแนวทาง “Happy Workplace” เป็นเครื่องมือหลักในการจัดการ และได้มีการแต่งตั้ง “คณะทำงานองค์กรสร้างสุข” อย่างเป็นทางการ

ทางการ พร้อมระบบสวัสดิการและบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน แนวทางสำคัญที่ได้รับการเสริมสร้าง ได้แก่ การจัดโครงสร้างคณะทำงานตามความถนัดหรือความสนใจในแต่ละมิติของความสุขทั้ง ๘ ประการ เช่น Happy Body, Happy Relax, Happy Soul และ Happy Money โดยพิจารณาทักษะ ความรู้ และแรงจูงใจของพนักงานเป็นหลัก

องค์กรยังมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะทำงานอย่างชัดเจน เช่น การออกแบบกิจกรรม ร่วมวิเคราะห์ต้นทุนสุขภาพ การประเมินผลลัพธ์กิจกรรม รวมถึงการประชุมประจำไตรมาส และการได้รับเบี้ยประชุมเพื่อสร้างแรงจูงใจ กลไกเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนโดยตรงจากผู้บริหารสูงสุดของบริษัท ซึ่งลงนามแต่งตั้งและสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน

แนวทางการเสริมสร้างกลไกอีกส่วนที่สำคัญคือ การจัดทำแผนกิจกรรมประจำปี โดยมาจากการสำรวจสุขภาพและความต้องการของพนักงาน ผ่านกิจกรรมเวิร์กช็อป เช่น การวิเคราะห์สุขภาพรายบุคคล (Happy Worker) การประชุมกลุ่มย่อย และการประเมินต้นเหตุของปัญหาด้านสุขภาพ เช่น โรคมืดติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ความเครียด หรือพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่ไม่เหมาะสม โดยข้อมูลเหล่านี้ถูกรวบรวมและแปลงเป็นแผนกิจกรรมที่ชัดเจน เช่น การรณรงค์เลิกเหล้า-บุหรี่ โครงการออกกำลังกายประจำวัน การจัดงานวันสุขภาพ ฯลฯ

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การเชื่อมโยงกลไกภายในองค์กรกับ “ภาคีเครือข่ายภายนอก” เช่น หน่วยงานภาครัฐ องค์กรสาธารณสุขุ และมหาวิทยาลัย ซึ่งเข้ามามีบทบาทในการอบรม สนับสนุนองค์ความรู้ ตลอดจนร่วมมือในการประเมินผลกิจกรรมเพื่อสร้างมาตรฐานที่ยั่งยืน กล่าวโดยสรุป กลไกการส่งเสริมองค์กรสุขภาพของ บริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) ได้รับการพัฒนาอย่างครบวงจร ทั้งในด้านโครงสร้าง คณะทำงาน ระบบแผนกิจกรรม การประเมินผล และการสนับสนุนจากผู้บริหารและภาคีภายนอก ทำให้สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและวัดผลได้จริง เป็นต้นแบบของการจัดการองค์กรสุขภาพที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในองค์กร และมุ่งสู่การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงานอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

บริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) ได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นเลิศในการดำเนินงานส่งเสริมองค์กรสุขภาพเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงานของพนักงานบริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) ผ่านกิจกรรมโครงการ ซึ่งสามารถนำมาเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับองค์กรอื่น ในการเสริมสร้างสุขภาพที่ดีให้กับพนักงานของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการจัดตั้งคณะทำงาน Wellness Center และคณะกรรมการ คปอ. ที่มีความรับผิดชอบในการดูแลและดำเนินกิจกรรมสุขภาพของพนักงาน การมีสุขภาวะทั้ง ๔ มิติ สำเร็จมาเป็นแรงบันดาลใจให้กับเพื่อนร่วมงาน ช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเชื่อมั่นและเป็นตัวอย่างที่ดี การมีส่วนร่วมของพนักงานในกิจกรรมนี้ได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากผู้บริหาร ทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณสำหรับการซื้อเครื่องมือและมอบรางวัลแก่พนักงาน การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัดเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินโครงการในระยะยาว การวางแผน

งบประมาณอย่างรอบคอบและหาการสนับสนุนเพิ่มเติมจากองค์กรภายนอกหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นวิธีการที่เหมาะสมในการรับมือกับความท้าทายด้านงบประมาณ

การวางแผนและออกแบบกิจกรรมอย่างชัดเจนและเป็นระบบ การใช้รางวัลเป็นแรงจูงใจและการสนับสนุนจากบุคคลต้นแบบเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้พนักงานมีความมุ่งมั่นในการลด ละ เลิกบุหรี เลิกเหล้า ลดน้ำหนัก ลดค่า BMI การดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ต่างๆ ที่ไม่ใช่ไซส์งานเดียวกันได้รับการจัดการด้วยการประชุมออนไลน์และเครื่องมือการจัดการโครงการเพื่อเพิ่มความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน

การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐบาลและนโยบายที่ส่งเสริมสุขภาพ การมีครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเลิกบุหรีเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มแรงจูงใจให้กับพนักงาน การใช้เทคโนโลยีในการติดตามผลการลดบุหรีของพนักงานช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการ การปฏิบัติตามกฎหมายและมาตรฐานสุขภาพและความปลอดภัยเป็นปัจจัยที่ช่วยให้โครงการประสบความสำเร็จ

การส่งเสริมให้พนักงานประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ผ่านการบูรณาการที่เหมาะสมกับการดำเนินธุรกิจ ทั้งในส่วนการส่งเสริมหลักศีล ๕ ในการดำเนินชีวิตที่ดีให้แก่พนักงานผ่านกิจกรรมสร้างสุข ซึ่งมีการวัดและติดตามผลเพื่อการรายงานผลตามตัวชี้วัดทุกไตรมาสของคณะทำงานสร้างสุของค์กร ถือว่าบริษัท ไทยโคโคไนท์ จำกัด (มหาชน) กิจกรรมส่งเสริมการมีสติในการทำงาน ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ชัดเจน จนส่งผลให้พนักงานทุกคน ทุกระดับ ทุกตำแหน่งต้องปฏิบัติแบ่งร้อยละเปอร์เซ็นต์ ตามนโยบายของผู้บริหารที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการส่งเสริมการมีสติในการทำงาน โดยนำหลักการเจริญสติด้วยเครื่อง Mindfulness In Organization (MIO) มาสอดแทรกในการจัดประชุมต่างๆวาระและการปฐมนิเทศน์พนักงานใหม่ในทุกๆระดับ ของบริษัท ไทยโคโคไนท์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งในกิจกรรมดังกล่าวจะมีการวัดและติดตามประเมินผลอย่างชัดเจน มีการรายงานผลตามตัวชี้วัดของคณะทำงานสร้างสุของค์กร

การที่บริษัท ไทยโคโคไนท์ จำกัด (มหาชน) เข้าร่วมโครงการ กิจกรรม ต่างๆ กับหน่วยงานภายนอก ถือเป็นส่วนหนึ่งการกระตุ้นองค์กรและบุคลากรในการพัฒนาทั้งระบบ เครื่องจักร และที่สำคัญคือการพัฒนาคน จากมุมมองและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่มุ่งเป้าหมายในการพัฒนาธุรกิจควบคู่ไปกับพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ซึ่งการให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพหรือคุณภาพชีวิต การมีกินมีใช้หรือการอยู่ดี กินดี เป้าประสงค์ของผู้บริหาร มันจึงกล่าวเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงในมิติของภาคีเครือข่ายเพื่อประโยชน์ในการส่งต่อคุณภาพทั้งในเชิงธุรกิจและคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานบริษัท ไทยโคโคไนท์ จำกัด(มหาชน) ที่พร้อมเป็นแบบอย่างแบ่งปันถ่ายทอดองค์ความรู้ ความสำเร็จในประเด็นต่างๆ แก่องค์กรธุรกิจภาคเอกชนหรือหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป ปัจจุบัน บริษัท ไทยโคโคไนท์ จำกัด (มหาชน) ได้เปิดบ้านเป็นแหล่งเรียนรู้สุขภาวะคุณธรรมและแหล่งเรียนรู้สุขภาวะ 4 มิติ เพื่อเปิดโอกาสให้องค์กรภาคเอกชนหรือองค์กรหน่วยงานภาครัฐ โรงเรียน มหาวิทยาลัย ฯลฯ สามารถติดต่อเข้ามาศึกษาดูงาน ทั้งในด้านการผลิต ด้านการสหกรณ์ออมทรัพย์ ด้านการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะคุณธรรม ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม(CSR) ด้านการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะ (Happy Workplace) เป็นต้น ทั้งหมดเหล่านี้จะเป็นกลไก

สำคัญที่จะสร้างความยั่งยืนในการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงานของพนักงานบริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) เสนอให้มีการปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขชื่อนโยบายเดิม “นโยบายองค์กรแห่งความสุข” เป็น “นโยบายส่งเสริมองค์กรสุขภาวะ” เพื่อประโยชน์ในการปรับหรือควบคุมกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม

2) เสนอให้มีนโยบายพัฒนาการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต โดยการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะทำงานให้ไปผูกอยู่กับตำแหน่งงานหลักตาม (Job Description) ซึ่งอาจคิดเป็นสัดส่วนตามความเหมาะสม ไม่ควรผูกภาระ หน้าที่ความรับผิดชอบไว้ที่ส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว เพราะหากเมื่อตัวบุคคลลาออกไปหรือหมดวาระการทำงาน ก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาหรือความไม่ต่อเนื่องของกิจกรรมความรับผิดชอบต่อคณะทำงานที่ผูกไว้กับตัวบุคคล

3) เสนอให้เพิ่มนโยบายพิจารณาพิเศษแก่คณะทำงานส่งเสริมองค์กรสุขภาวะ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการขับเคลื่อนกิจกรรมการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของพนักงาน บริษัทอาจจะมี การเพิ่มสวัสดิการหรือการพิจารณากรณีพิเศษในการปรับตำแหน่ง ปรับเงินเดือน หรือพิจารณาโบนัส ให้กับ คณะทำงานส่งเสริมองค์กรสุขภาวะ ทั้งนี้ อาจเป็นการสร้างแรงจูงใจและการหมุนเวียนคณะทำงานที่มี ประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นด้วย แต่อาจจะต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและการวัด ประเมินผลอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ต้องการให้มีการนำเครื่องมือการวัดความสุขส่วนบุคคล (Happy Worker) ไปใช้ต่อยอดหรือ บูรณาการให้เหมาะสมกับบริบทของบริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) ใช้ในการประเมินวัดความสุขของ พนักงานในทุกๆปีๆละ 2 ครั้ง

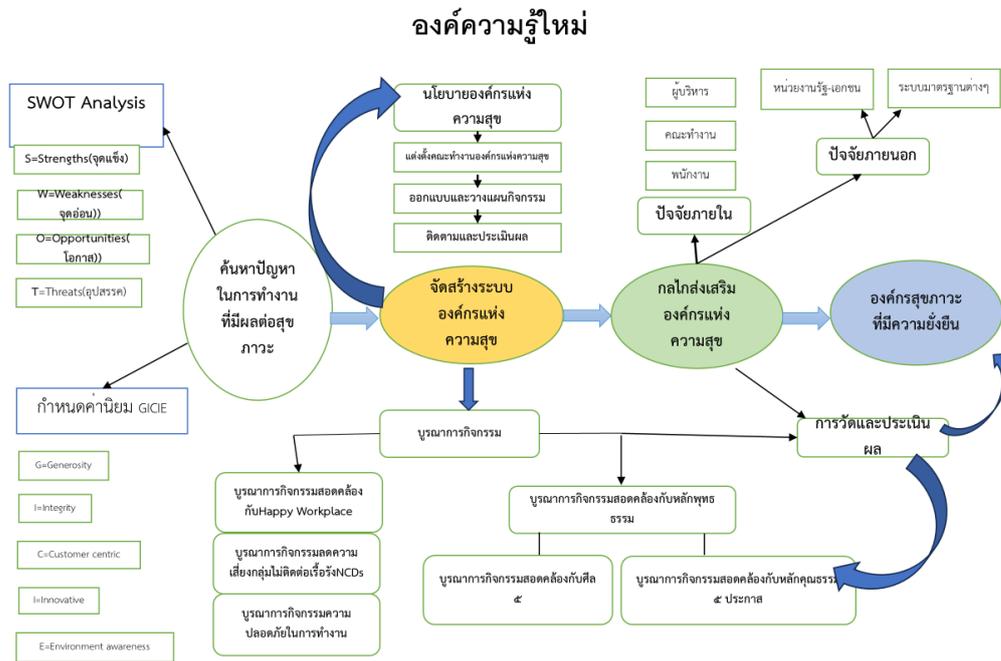
2) ต้องการให้คณะทำงานองค์กรสร้างสุข ได้มีการส่งเสริมหรือพัฒนาบุคคลต้นแบบด้านต่าง ๆ อย่าง เป็นระบบ ต่อยอดจากการดำเนินการจดทะเบียนการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของพวกเขาเหล่านั้น มาติดตามให้ ความรู้ เพื่อความสามารถ ให้พื้นที่การเป็นตัวตนที่ดี พัฒนาให้เขาเหล่านั้นสามารถเป็นพี่เลี้ยง เป็นโค้ช คอยให้ คำปรึกษาแก่กลุ่มพนักงานที่เพิ่งเริ่มเข้าสู่การขับเคลื่อนปรับเปลี่ยนตนเองด้านสุขภาพ ด้วยความภาคภูมิใจและ เต็มใจที่จะมาทำหน้าที่ตัวอย่างต้นแบบที่ดีต่อไป

3) ต้องการให้มีการแบ่งปันหรือขยายผลความสำเร็จด้านการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะทุกมิติไปสู่ภาคี เครือข่าย องค์กรภาครัฐและเอกชนได้รับโอกาสประโยชน์จากความสำเร็จต่าง ๆ ของบริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) ทั้งในพื้นที่จังหวัดราชบุรี หรือ จังหวัดอื่น ๆ ใกล้เคียง

องค์ความรู้ใหม่

จากงานวิจัยการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะในองค์กร เพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงาน บริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด(มหาชน) ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร โดยเริ่มที่ 1. ผู้บริหารระดับสูงหรือประธานบริษัท ให้ความสำคัญกับพนักงานในทุกระดับ พร้อมกับพัฒนาศักยภาพของพนักงาน เพื่อให้พวกเขาเหล่านั้นสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมพร้อมที่จะยกย่องคนดี คนเก่ง ให้เป็นยอมรับและเป็นแบบอย่างที่ดี 2. คณะทำงานสร้างสุของค์กร ที่มีจิตใจเป็นจิตอาสาเข้ามาร่วมทำและดำเนินการตามความถนัด ความชอบ และความสามารถที่สอดคล้องกับ ความสุขทั้ง 8 มิติ การสร้างแรงจูงใจให้พนักงานส่วนใหญ่เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องใช้องค์ความรู้ ประสบการณ์ เทคนิค รูปแบบ เวลา วิธีการต่าง ๆ มากมายในการที่จะทำให้พนักงานเห็นว่าทำแล้วได้อะไร คณะทำงานสร้างสุของค์กรต้องมีคุณสมบัติและจิตอาสาอย่างสูง 3. ผู้วิจัยมองว่าการจัดทำแผน การออกแบบโครงการหรือกิจกรรมและการนำเครื่องการวัดและประเมินผลมาใช้ให้เหมาะสมก็เป็นเรื่องสำคัญ เพราะผู้บริหารทุกองค์กรคงต้องการเห็นผลลัพธ์ในการทำกิจกรรม มีกระบวนการประเมินต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เพื่อประโยชน์ในการต่อยอดหรือขับเคลื่อนกิจกรรมอื่นต่อไป

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่องการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะเพื่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของพนักงาน บริษัท ไทยโคโคเนท จำกัด (มหาชน) พบว่า การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงาน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัย ผู้บริหาร และพนักงานอย่างลึกซึ้ง และนำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ที่มีคุณค่า สามารถสรุปได้เป็น 4 ด้านสำคัญ ดังนี้

1) องค์ความรู้ด้านการจัดการสุขภาวะในองค์กรแบบองค์รวม จากการศึกษา พบว่าแนวทางการส่งเสริมองค์กรสุขภาวะที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีลักษณะ “แบบองค์รวม” (holistic) โดยครอบคลุมมิติต่าง ๆ ของสุขภาวะด้วยเครื่องมือ Happy 8 จะช่วยเชื่อมโยงกิจกรรมเหล่านี้เข้าด้วยกันโดยไม่แยกส่วน ทำให้พนักงานเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมในชีวิตประจำวันอย่างยั่งยืน

2) องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการองค์กรสร้างสุข พบว่า องค์กรที่ต้องการขับเคลื่อนกิจกรรมสุขภาวะให้เกิดผลจริงจำเป็นต้องมีกลไกภายในที่ชัดเจน โดยการวิจัยครั้งนี้ได้นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการคณะทำงาน “องค์กรสร้างสุข” ที่มีองค์ประกอบสำคัญคือ 1) การคัดเลือกบุคลากรตามความถนัดในแต่ละมิติของความสุข 2) การสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงอย่างจริงจัง และ 3) ระบุวางแผน กำกับ ติดตาม และประเมินผลที่เป็นรูปธรรมและดำเนินการได้ต่อเนื่องและยั่งยืน

3) องค์ความรู้ด้านการบูรณาการหลักพุทธธรรมในชีวิตการทำงาน เป็นหนึ่งในจุดเด่นของการวิจัยนี้คือการนำ “หลักพุทธธรรม” โดยเฉพาะ “ไตรสิกขา” (ศีล สมาธิ ปัญญา) และ “อิทธิบาท 4” (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) มาบูรณาการเข้ากับกิจกรรมในองค์กร ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อบริบทวัฒนธรรมไทยได้อย่างลึกซึ้ง หลักธรรมเหล่านี้ได้ถูกนำมาปรับใช้ในลักษณะกิจกรรมจิตอาสา เวิร์กช็อปสติปัญญา หรือการรณรงค์พฤติกรรมลดอบายมุข ซึ่งช่วยส่งเสริมให้พนักงานเกิดการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และสมรรถนะในการทำงาน ทำให้เกิดแรงจูงใจภายใน ลดความขัดแย้ง และเพิ่มความสุขจากภายในโดยไม่ต้องพึ่งสิ่งเร้าจากภายนอก

4) องค์ความรู้ด้านการเชื่อมโยงกิจกรรมสุขภาวะกับผลิตภาพองค์กร โดยงานวิจัยนี้ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าการส่งเสริมสุขภาวะไม่ใช่เรื่องของ “ความสุขเพื่อความสุข” เท่านั้น แต่สามารถส่งผลต่อ “ผลิตภาพ” (productivity) ขององค์กรอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น โครงการเลิกเหล้า-เลิกบุหรี่ ที่สามารถลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ เพิ่มความพร้อมในการทำงาน และลดจำนวนวันลาป่วย หรือกิจกรรมออกกำลังกายและสุขภาพกาย ที่ช่วยลดอาการเจ็บป่วยเรื้อรังและภาวะออฟฟิศซินโดรม ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการทำงานและอัตราความผูกพันในองค์กร

เอกสารอ้างอิง

- กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2558). คู่มือการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย กากอุตสาหกรรม สารเคมี และวัตถุอันตรายสำหรับเจ้าหน้าที่. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- กองความปลอดภัยแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2560). อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 187 ว่าด้วยกรอบเชิงส่งเสริมการดำเนินงานความปลอดภัยและอาชีวอนามัย ค.ศ. 2006. กรุงเทพมหานคร: สามเรียงกราฟฟิคดีไซน์.
- _____. (2563). คู่มือการปฏิบัติงานกิจกรรมด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- กลุ่มงานกำหนดอัตราเงินสมทบกองทุนเงินทดแทน.(2561). รายงานประจำปี 2561 กองทุนเงินทดแทน. นนทบุรี: สำนักงานประกันสังคม.
- วิชัย โรมไธสง.(2562). อาชีวอนามัย และความปลอดภัย. กรุงเทพมหานคร: วังอักษร,
- วิทยา อยู่สุข.(2555). ความปลอดภัยในการประกอบอาชีพ Occupational Safety. กรุงเทพมหานคร: เบสท์กราฟฟิค เพพอส,
- สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย. (2557). คู่มือการปฏิบัติงานควบคุมกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ
- สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร.(2562). คู่มือความปลอดภัยและอาชีวอนามัย. กรุงเทพมหานคร: เรียงสามกราฟฟิคดีไซน์.
- สำนักความปลอดภัยแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2556). คู่มือการตรวจความปลอดภัยในการทำงานตามพระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- สถาบันส่งเสริมความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน (องค์การมหาชน). (2562). มาตรฐานระบบการจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร: ชยกร พรินท์ติ้ง,
- ศูนย์ความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ศปอส.).(2560). ระบบการจัดการความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- อนุศักดิ์ ฉืนไพศาล.(2561). อาชีวอนามัยและความปลอดภัย(สอศ). กรุงเทพมหานคร: บมจ.ซีเอ็ดยูเคชั่น

JMDR Journal of MCU Dvavati Review วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์	ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2568) : Vol.4 No.2 July–December 2025 https://so10.tci-thaijo.org/index.php/jmdr pp.41-52
---	---

แนวทางการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนดีวิถีลูกเสือของโรงเรียนเมืองพัทยา 3
GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF GOOD SCHOOL
ADMINISTRATION IN THE SCOUT WAY OF PATTAYA CITY SCHOOL 3

สุมาลี ทองงาม¹

MRS.SUMALEE THONGNGAM

โรงเรียนเมืองพัทยา 3

Pattaya City school 3

E-mail: Sumaleesukhumaporn@gmail.com

Received 25 April 2025; Revised 12 May 2025; Accepted 27 June 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการบริหารงานของโรงเรียนดีวิถีลูกเสือของโรงเรียนเมืองพัทยา 3 2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนดีวิถีลูกเสือของโรงเรียนเมืองพัทยา 3 ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัย และการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยกิจกรรมลูกเสือเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีของชาติ การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มจากผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนดีวิถีลูกเสือ รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานของโรงเรียนดีวิถีลูกเสือที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วย 5 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การบริหารวิชาการที่บูรณาการกิจกรรมลูกเสือเข้ากับหลักสูตรการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การบริหารงบประมาณที่สนับสนุนกิจกรรมลูกเสืออย่างต่อเนื่อง 3) การบริหารบุคลากรที่เน้นการพัฒนาครูให้มีทักษะและจิตวิญญาณลูกเสือ 4) การบริหารทั่วไปที่ส่งเสริมวินัยและความรับผิดชอบในหมู่นักเรียน 5) การบริหารความสัมพันธ์กับชุมชนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและเครือข่ายท้องถิ่น ข้อเสนอเพื่อขยายผลในระดับพื้นที่ คือ การสร้างเครือข่ายโรงเรียนดีวิถีลูกเสือและการบูรณาการแนวทางลูกเสือในหลักสูตรและกิจกรรมต่าง ๆ

คำสำคัญ: การพัฒนา, การบริหารงาน, การมีส่วนร่วม

Abstract

This research aims to 1) to know the administration of the good scout school of Pattaya City School 3, 2) to study the guidelines for the development of the administration of the good scout school of Pattaya City School 3., which is an educational management model that

focuses on instilling morality, ethics, and discipline. and living life according to the philosophy of sufficiency economy by using scout activities as a tool to develop youth to be good citizens of the nation. This research used qualitative research methodology, collecting data through in-depth interviews and focus group discussions with administrators, teachers and educational personnel in the Scouts' Way School, including related documents.

The research results found that effective administration of a good scout school should consist of 5 main aspects: (1) academic administration that integrates scout activities into the learning curriculum; (2) Budget management that continuously supports scouting activities (3) Human resource management that focuses on developing teachers to have skills and scouting spirit. (4) General administration that promotes discipline and responsibility among students; (5) Community relations management that promotes the participation of parents and local networks. The proposal to expand the results at the local level is to create a network of good scout schools and integrate the scouting approach into the curriculum and various activities

Keywords: Development, Administration, Participation

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึก ในความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้ และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดย มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ การพัฒนาที่สำคัญ คือ การพัฒนาที่สมดุลอย่างเป็นองค์รวมทุกด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีพื้นฐานทาง จริยศาสตร์ ความเป็นคนดีทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องสร้างองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จึงจำเป็นต้อง เรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะและเจตคติที่ เกิดจากการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียนมาปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ สำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยเฉพาะคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 8 การมีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน ผู้ที่มีจิตสาธารณะจึงเป็นผู้ที่มีลักษณะ เป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยร่างกาย สติปัญญาลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือ ร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดใน

ชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน การศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและสร้างสรรค์ "ลูกเสือ" ถือเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ทั้งด้านระเบียบวินัย ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีการทำงานเป็นทีม ตลอดจนการพัฒนาทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียนอย่างรอบด้าน

กิจกรรมลูกเสือเป็นขบวนการอาสาสมัคร ที่ให้การศึกษาแก่เยาวชนโดยถ้วนหน้าไม่มีการแบ่งแยกและกีดกันในเรื่องเชื้อชาติผิวพรรณ วรรณะ ตลอดจนลัทธิทางศาสนาใด ๆ ทั้งสิ้นกระบวนการลูกเสือมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาลูกเสือทั้งกาย สติปัญญา จิตใจและศีลธรรม ให้เป็นพลเมืองดีมีความรับผิดชอบและช่วยสร้างสรรค์สังคม ให้เกิดความสามัคคีและมีความเจริญก้าวหน้า การบริหารกิจการลูกเสือในสถานศึกษาจึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษามีตำแหน่งเป็นผู้บังคับบัญชาลูกเสือในโรงเรียน มีหน้าที่อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน กำหนดนโยบาย แผนพัฒนา และระบบบริหารกิจการลูกเสือให้การสนับสนุน นิเทศ ติดตาม และประเมินผลกิจการลูกเสือ ส่งเสริมให้ครูที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้กำกับลูกเสือพัฒนาตนเอง ฝึกอบรม เพื่อเพิ่มทักษะหรือคุณวุฒิอื่นทางลูกเสือ โดยเข้าร่วมประชุมสัมมนาหรือเข้าร่วมกิจกรรมทางลูกเสือระดับต่าง ๆ เพื่อนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการวางแผนการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรลูกเสือ ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผน ใช้สื่อตามแผนและมีการวัดผลประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาลูกเสือทั้งทางกาย สติปัญญา จิตใจ และศีลธรรม ให้เป็นพลเมืองดีมีความรับผิดชอบ และช่วยสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสามัคคีและเจริญก้าวหน้า ทั้งนี้เพื่อความสงบสุข และความมั่นคงของประเทศชาติตามแนวทางโดยให้มิมีภัยในการสังเกต จดจำ เชื่อฟัง และพึ่งตนเองให้ซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัยและเห็นอกเห็นใจผู้อื่นให้รู้จักบำเพ็ญตน เพื่อสาธารณประโยชน์ ให้รู้จักทำการฝีมือและฝึกฝนให้ทำกิจการต่างๆตามความเหมาะสมให้รู้จักรักษาและส่งเสริมจารีตประเพณี วัฒนธรรม และความมั่นคงของประเทศชาติ

โรงเรียนดีวิถีลูกเสือเป็นแนวทางหนึ่งที่กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้สถานศึกษาพัฒนาและบริหารจัดการโดยบูรณาการกิจกรรมลูกเสือเข้ากับการเรียนการสอนและการบริหารจัดการของโรงเรียน เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และส่งเสริมคุณลักษณะของลูกเสือให้เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันของนักเรียน อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนดีวิถีลูกเสือยังมีความจำเป็นต้องพัฒนาในหลายด้าน ทั้งการบริหารจัดการส่งเสริมกิจกรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจถูกต้อง เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่แท้จริงและยั่งยืน ดังนั้น การพัฒนาแนวทางการบริหารงานโรงเรียนดีวิถีลูกเสือ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่มุ่งเน้นให้สถานศึกษามีแนวทางที่ชัดเจน เป็นระบบ และสามารถปฏิบัติได้จริง เพื่อยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาและนักเรียนตามแนวคิดลูกเสืออย่างยั่งยืน

การบริหารกิจการลูกเสือในสถานศึกษาสามารถปลูกฝังให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามคุณสมบัตินี้ พบว่า การพัฒนาตนเองให้มีวุฒิทางลูกเสือ ไม่มีการกำหนดนโยบายแผนพัฒนาและระบบการบริหารกิจการลูกเสือส่งเสริมสนับสนุน นิเทศ ติดตาม และประเมินผลกิจการลูกเสือไม่ต่อเนื่อง ลูกเสือไม่ได้รับการพัฒนาตามหลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือ ขาดทักษะทางลูกเสือ ขาดการมีจิตอาสา จิตสาธารณะ

และไม่ตระหนักในคุณค่าการเป็นลูกเสือ ผู้บังคับบัญชาลูกเสือ และโรงเรียนมีผลงานดีเด่นเชิงประจักษ์เป็นที่ยอมรับมีจำนวนน้อยมาก ผู้วิจัยเห็นว่าการบริหารงานลูกเสือเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจะต้องเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษาควรมีการดำเนินการพัฒนากิจกรรมลูกเสือสนับสนุนกิจกรรมลูกเสือทุกระดับชั้น และดำเนินโครงการแนวทางในการพัฒนากิจกรรมลูกเสือของเรา โรงเรียนควรมีนโยบายในการกำหนดแผนงาน พัฒนา และส่งเสริมงานกิจกรรมลูกเสือของสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและการบริหารงานโรงเรียนดีวิถีลูกเสือ ตลอดจนการบริหารงานโรงเรียนดีวิถีลูกเสือเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นการพัฒนาให้นักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และทักษะชีวิตที่สำคัญ โดยการนำหลักการของลูกเสือมาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและส่งเสริมการพัฒนาทั้งด้านวิชาการและคุณภาพชีวิตของนักเรียนด้วยปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนดีวิถีลูกเสือของโรงเรียนเมืองพัทยา 3

ผลการวิจัย

1. การสร้างวิสัยทัศน์และพันธกิจที่ชัดเจน การกำหนดวิสัยทัศน์ โรงเรียนควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม และมีความรับผิดชอบ การสร้างพันธกิจ กล่าวคือ กำหนดพันธกิจที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตและการเรียนรู้ที่ยั่งยืน การจัดการให้หลักสูตรครอบคลุมการเรียนการสอนตามระเบียบแบบแผนโดยให้มีการมุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นภาคปฏิบัติเพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนาทักษะชีวิต การฝึกระเบียบวินัย การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ดี การส่งเสริมกิจกรรมลูกเสือให้พร้อมทั้งกายสติปัญญาและศีลธรรม

2. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน มีการบูรณาการหลักสูตรโดยนำหลักการของลูกเสือมาบูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอน เช่น การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมกลางแจ้ง การทำงานเป็นทีม และการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา จัดกิจกรรมลูกเสือ: จัดกิจกรรมลูกเสือที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะชีวิต เช่น การตั้งแคมป์ การทำกิจกรรมบริการสังคม และการฝึกทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ดำเนินการตามหลักสูตร การวางแผนและความสามัคคีในการดำเนินงานระหว่างผู้บริหารและคณะครูรวมถึงการที่คณะครูมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงมีการจัดตั้งกองลูกเสือให้ครบถ้วนตามระเบียบบุคลากรที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมลูกเสือสามารถดำเนินกิจกรรมไปตามขั้นตอนเป็นอย่างดี ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาด้านเพิ่มวุฒิทางลูกเสือให้กับบุคลากรอย่างต่อเนื่องและเป็นประจำ รวมถึงการสนับสนุนให้เข้ารับการอบรม ทั้งนี้ครูผู้สอนมีความสามารถในการสอนที่หลากหลาย มีความเป็นผู้นำที่ดี มีการบริหารอย่างเป็นระบบ และยังส่งเสริมให้ลูกเสือมีระเบียบวินัย ล้วนแต่เป็นวิธีการสำคัญที่ทำให้การพัฒนากิจกรรมโรงเรียนดีวิถีลูกเสือของโรงเรียนเมืองพัทยา 3 ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี การจัดการเรียนการสอนที่ตรงตามหลักสูตรและเหมาะสมกับช่วงวัยรวมถึงเพิ่มเติมเนื้อหาการสอนในด้านความพลเมืองที่ดี การสร้างความสามัคคี จิตอาสา ใช้วิธีการสอนที่มีความหลากหลาย มีความสนุกสนาน เน้นการลงมือปฏิบัติ เพื่อเน้นให้ลูกเสือเหล่านั้นมีทักษะการคิด การวิเคราะห์ รวมทั้งนำความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและ กิจกรรมลูกเสือเน้นการจัด

กิจกรรม โดยปรับกิจกรรมให้เป็นไปตามสถานการณ์ปัจจุบัน และเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งนี้ กิจกรรมดังกล่าวควรครอบคลุมทักษะทางด้านร่างกาย สติปัญญาให้เหมาะสมกับช่วงวัย

3. การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนา คือการสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร เน้นการสร้างบรรยากาศในโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน การส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้กลยุทธ์การสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เช่น การทำงานกลุ่ม การอภิปราย และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การจัดการเรียนการสอนทำได้โดยการปรับตัวหลักสูตรให้เข้ากับสถานศึกษา นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ รวมไปถึงการบูรณาการเข้ากับกลุ่มสาระอื่นๆและจัดการเรียนการสอนตามลำดับขั้นของลูกเสือ อย่างไรก็ตามควรมีการปลูกฝังการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกสถานที่ สุดท้ายนี้ การจัดกิจกรรมลูกเสือที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ ควรดำเนินการตามหลักสูตรที่เป็นแบบแผนเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายสามารถทำได้โดยการจัดกิจกรรมเดินทางไกล การเข้าค่ายพักแรม การแสดงรอบกองไฟ การบุกเบิก เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

4. การพัฒนาครูและบุคลากร การอบรมและการพัฒนาครู: จัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ของครูในด้านการสอนและการบริหารจัดการ โดยเฉพาะในเรื่องของการนำหลักการลูกเสือมาใช้ในการสอน และสร้างทีมงานที่เข้มแข็ง: ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมระหว่างครูและบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ พัฒนาบุคลากรด้วยการส่งเสริม สนับสนุนในการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีการปรับวุฒิทางลูกเสืออย่างต่อเนื่องอีกทั้งการจัดการเรียนการสอนก็ควรดำเนินการตามหลักสูตร เน้นกิจกรรมจิตอาสา พัฒนาความสามารถของผู้เรียนและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ จากวิธีการดำเนินการปฏิบัติดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า หากดำเนินการปฏิบัติเพิ่มเติมตามความเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถพัฒนากิจกรรมโรงเรียนดีวิถีลูกเสือของโรงเรียนเมืองพิทยา 3 และโรงเรียนอื่นๆ ให้ประสบความสำเร็จได้

5. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง: ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนานักเรียน โดยการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนและบ้าน ตลอดจนการร่วมมือกับชุมชน: สร้างความร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน ผู้บริหารและคณะครูควรบริหารจัดการและดำเนินการประชุม การวางแผนในการออกแบบโครงสร้างหลักสูตรรวมถึงการจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสม จัดกิจกรรมลูกเสือเน้นให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นความสามัคคี เสียสละสามารถบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์และทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมได้อย่างชัดเจน

6. การประเมินและปรับปรุง การประเมินผล: ดำเนินการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานได้อย่างต่อเนื่อง การรับฟังความคิดเห็น: เปิดโอกาสให้นักเรียน ครู และผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของโรงเรียน เพื่อให้สามารถ

ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น แนวทางและกลไกที่สามารถส่งเสริมและสนับสนุนในการพัฒนากิจกรรมลูกเสือให้ประสบความสำเร็จประกอบด้วย การวางแผนการบูรณาการ ไม่ว่าจะเป็นในด้านคุณธรรม จริยธรรมและความคิด อสาศาเข้าด้วยกันกับกิจกรรมลูกเสือรวมถึงให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆมากขึ้น รวมถึงหลักสำคัญในการบริหารประกอบด้วย การใช้หลักวงจรการบริหารงานอย่างมีคุณภาพ (PDCA) และการสร้างนวัตกรรม วิสัยทัศน์และภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือของบุคลากร และการน้อมนำพระราชดำริของรัชกาลที่ 9 มาประยุกต์ใช้ รวมถึงเผยแพร่ผลงานที่ประสบความสำเร็จเพื่อเป็นวิทยาทานโดยแนวทางดังกล่าวข้างต้น สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมลูกเสือ และเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การพัฒนากิจกรรมดังกล่าวของโรงเรียนประสบความสำเร็จสูงสุด

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษานโยบายการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนดีวิถีลูกเสือของโรงเรียนเมืองพัทยา 3 พบว่า การสร้างวิสัยทัศน์และพันธกิจที่ชัดเจนการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนา การพัฒนาครูและบุคลากร การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน และการประเมินและปรับปรุง พบว่าแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนดีวิถีลูกเสือของโรงเรียนเมืองพัทยา 3

อภิปรายผล

1.การบริหารวิชาการที่บูรณาการกิจกรรมลูกเสือเข้ากับหลักสูตรการเรียนรู้ ประกอบด้วยหลักสูตร โดยการจัดการเรียนการสอนให้ครอบคลุมตามหลักสูตร ตามระเบียบแบบแผนโดยให้มีการมุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญพร้อมทั้งเสริมสร้างความมีระเบียบวินัย การเป็นพลเมืองที่ดีให้กับลูกเสือ เน้นภาคปฏิบัติเพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนาทักษะชีวิต การส่งเสริมกิจกรรมลูกเสือให้การบริหารทั้งกาย สติปัญญาและศีลธรรม สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการหลักสูตรของภักดี พิทักษ์สิน (ภักดี พิทักษ์สิน และคณะ ,2563, หน้า 405-420) ที่กล่าวว่า หลักสูตรลูกเสือควรมุ่งเน้น ให้ผู้เรียนมีพัฒนาทางกาย สติปัญญา จิตใจ และศีลธรรม รวมถึงการปลูกฝังให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ ช่วยสร้างสรรค์สังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า ความสงบสุข และความมั่นคงของประเทศชาติ อีกทั้งยังเน้นย้ำสิ่งที่พึงกระทำในการจัดการเรียนการสอนวิชาลูกเสือคือ หลักการคิดวิเคราะห์ วางแผน บริหารและการออกแบบหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายให้ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการบริหารกิจกรรมการเรียนการสอนลูกเสือ-เนตรนารี โดยนโยบายให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องผ่านการฝึกอบรมผู้กำกับลูกเสือ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดกิจกรรมลูกเสือเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารีเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้เยาวชนเป็นผู้มีระเบียบวินัย มีความอดทน เสียสละและเป็นผู้มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งส่งเสริมคุณธรรมแก่เยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 คือ เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ปรัชญาของการลูกเสือคือการทำให้นักเรียนค้นพบและพัฒนา ศักยภาพของตน มีทักษะการดำเนินชีวิตมีวุฒิภาวะ ทางอารมณ์ ศีลธรรม จริยธรรม

รู้จักเรียนรู้ในเชิง พหุปัญญา รู้จักคิดตัดสินใจแก้ปัญหา และการมีงานทำ รวมทั้งดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขการบริหารงานลูกเสือใน สถานศึกษาที่มีคุณภาพ เหมาะสมสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน และบริบทของสถานศึกษาและ ท้องถิ่น จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ การพัฒนาการศึกษาของชาติ เพราะการบริหารและการจัดกิจกรรมลูกเสือที่สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนและปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน จะพัฒนาให้ ผู้เรียนมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ รู้จักแก้ปัญหา มีเหตุผล การช่วยเหลือ แบ่งปัน เอื้ออาทรและสมานฉันท์ รู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้นการบริหารงาน ลูกเสือจึงมีความสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีคุณธรรม ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานลูกเสือ ยุวกาชาด และกิจการนักเรียน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการพัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอกและประสานความร่วมมือกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาแล้ววัตถุประสงค์ เพื่อให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนางานลูกเสือให้บังเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นมาตรฐานเดียวกัน ตามหลักการและกระบวนการของลูกเสือ ซึ่งมีเกณฑ์การประเมิน 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านลูกเสือ 2) องค์ประกอบด้านผู้บริหาร 3) องค์ประกอบด้านผู้กำกับลูกเสือ 4) องค์ประกอบด้านการจัดมวลกิจกรรมลูกเสือ ในข้อนี้ขอกกล่าวเฉพาะองค์ประกอบด้านผู้บริหาร กล่าวคือ ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองทางด้านลูกเสือ มีอุดมการณ์ และวิสัยทัศน์ในกิจการลูกเสือ เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อให้มีคุณวุฒิ และเพิ่มทักษะทางลูกเสือ เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาเพื่อพัฒนากิจการลูกเสือสามารถบริหาร ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมลูกเสือ กำหนดให้มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนพัฒนาและระบบบริหารจัดการลูกเสือ ส่งเสริม สนับสนุนบุคลากรลูกเสือและนิเทศ ติดตาม ประเมินผล การจัดกิจกรรมลูกเสือ ส่งเสริมการจัดมวลกิจกรรมลูกเสือ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมลูกเสือสามารถสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การช่วยเหลือผู้อื่น ชุมชน ชาติบ้านเมืองและสังคมโลก มีส่วนร่วมในการให้บริการชุมชน อนุรักษ์ธรรมชาติ พัฒนาสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือและให้บริการบุพการี และบุคคลทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุที่ขาดการดูแลส่งเสริมให้มีการนันทนาการของชุมชนมาพัฒนากิจการกิจการลูกเสือของสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และกิจกรรมที่เกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ วัฒนธรรมและสังคมโลก (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ,สำนักงานลูกเสือ ยุวกาชาด และกิจการนักเรียน ,2521)

การบริหารวิชาการที่บูรณาการกิจกรรมลูกเสือเข้ากับหลักสูตรการเรียนรู้ ประกอบด้วย หลักสูตรโดยการจัดการเรียนการสอนให้ครอบคลุมตามหลักสูตร ตามระเบียบแบบแผนโดยให้มีการมุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญกำหนดให้มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนพัฒนาและระบบบริหารจัดการลูกเสือ ส่งเสริม สนับสนุนบุคลากรลูกเสือและนิเทศ ติดตาม ประเมินผล การจัดกิจกรรมลูกเสือ ส่งเสริมการจัดมวลกิจกรรมลูกเสือ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมลูกเสือพร้อมทั้งเสริมสร้างความมีระเบียบวินัย การเป็น พลเมืองที่ดีให้กับลูกเสือ เน้นภาคปฏิบัติเพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนาทักษะชีวิต ให้พร้อมทั้งกาย สติปัญญาและศีลธรรม

2. การบริหารงบประมาณที่สนับสนุนกิจกรรมลูกเสืออย่างต่อเนื่อง งบประมาณเป็นหนึ่งปัจจัยที่ทำให้การพัฒนากิจกรรมลูกเสือประสบความสำเร็จในผลของงานวิจัยพบว่า หากมีงบประมาณที่เพียงพอสามารถนำเงินเหล่านั้นมาจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนและการดำเนินกิจกรรมของลูกเสือ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภฤกษ์ ศิโรต (2561) การได้รับเงินสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอในการจัดกิจกรรมลูกเสือ สามารถได้รับความสามัคคีและความร่วมมือกับบุคลากรได้ อีกทั้งการดำเนินงานและกิจกรรมของลูกเสือจะมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นอันเนื่องมาจากเงินสนับสนุนที่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับเนตรดาว ปาลรัตน์ (2556) ได้ศึกษาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารงานกิจกรรมลูกเสือโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา อำเภอสายบุรี จังหวัด ปัตตานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายกิจกรรมพบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 กิจกรรม เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนลูกเสือ การรายงานกิจการลูกเสือในรอบปีการบังคับบัญชาลูกเสือ การเงินลูกเสือ และการจัดตั้งกองลูกเสือ ผู้บังคับบัญชาลูกเสือ และกลุ่มลูกเสือ 2) การเปรียบเทียบการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือ โรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานีจำแนกตามเพศและวุฒิทางลูกเสือ พบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 5 ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือ มากกว่าผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป สำหรับปัญหาการบริหารงานกิจกรรมลูกเสือ โรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี การบริหารงานกิจกรรมลูกเสือส่วนใหญ่สาเหตุมาจาก ผู้บริหารขาดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและประสบการณ์การบริหารงานตามวัฏจักรคุณภาพของเดมมิ่ง (Deming) โดยเฉพาะด้านการวางแผน การบริหารงานกิจกรรมลูกเสือทั้ง 5 กิจกรรม ผู้บริหารให้ความสำคัญน้อย ขาดการศึกษา นโยบาย จุดมุ่งหมายและสภาพปัญหา ตลอดจนความต้องการของชุมชน เพื่อได้ข้อมูลในการจัดกิจกรรมลูกเสือที่ให้ข้อมูล สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริง ตลอดจนขาดข้อมูลสารสนเทศ การวิเคราะห์รวบรวม จุดเด่น จุดด้อยในการจัดกิจกรรม

การบริหารงบประมาณที่สนับสนุนกิจกรรมลูกเสืออย่างต่อเนื่อง งบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนากิจกรรมลูกเสือประสบความสำเร็จ การได้รับเงินสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอในการจัดกิจกรรมลูกเสือ สามารถได้รับความสามัคคีและความร่วมมือกับบุคลากรได้ อีกทั้งการดำเนินงานและกิจกรรมของลูกเสือจะมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นอันเนื่องมาจากเงินสนับสนุนที่เพียงพอ

3) การบริหารบุคลากรที่เน้นการพัฒนาครูให้มีทักษะและจิตวิญญาณลูกเสือ เน้นให้มีความเข้าใจในกิจการลูกเสือ ผ่านการฝึกอบรมและการสนับสนุนให้บุคลากรเป็นวิทยากร เพื่อนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาทักษะของลูกเสือและส่งเสริมให้ลูกเสือมีระเบียบวินัยและมีความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริวรรณ บุญมีเลี้ยง, สมบัติ เดชบารุง และสมใจ เดชบารุง (2564, หน้า 401-415) ที่อภิปรายผล

ว่าทักษะทางด้านวิชาการลูกเสือที่ผ่านการฝึกอบรมภายใต้มาตรฐานของคณะลูกเสือแห่งชาติ มีการแลกเปลี่ยน ทักษะทางลูกเสือ เทคนิคการสอนเพื่อนำไปพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนที่มีคุณภาพ การส่งบุคลากรเข้าร่วม อบรมและให้มีวุฒิทางลูกเสือยิ่งขึ้นไป นอกจากนี้เป็นการเพิ่มพูนความรู้ปรับตำแหน่งยังสามารถมีผลต่อการ จัดการเรียนสอนได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการฝึกภาคปฏิบัติหรือการเสริมทักษะอื่นๆ ให้กับลูกเสือ และ สอดคล้องกับงานวิจัยของสมพร บุญใหญ่เอก (2554) ได้ศึกษาการบริหารงานลูกเสือในโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน ดอนตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงาน ลูกเสือในโรงเรียน กลุ่มโรงเรียนดอนตูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1 ทั้ง โดยภาพรวมและรายด้าน คือ ด้านลูกเสือ ด้านการจัดมวลกิจกรรมลูกเสือ ด้านผู้บริหาร และด้านผู้กำกับ ลูกเสืออยู่ในระดับมาก ส่วนแนวทางการบริหารงานลูกเสือในโรงเรียน ควรส่งเสริมให้ลูกเสือมีระเบียบวินัย ความสนใจ ความสนุก ความภาคภูมิใจ ความตระหนักในคุณค่าและความสุขในการเป็นลูกเสือ ในด้านผู้บริหาร ควรให้การส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน และส่งเสริมให้ลูกเสือสร้างความสัมพันธ์กับ ชุมชน สังคมบ้านเมืองและสังคมโลก ผู้กำกับลูกเสือต้องพัฒนาตนเองด้านคุณวุฒิทางลูกเสือ วางแผนการจัด กิจกรรม ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับการบริหารงานการเงินของกลุ่มลูกเสือโรงเรียน และควรวางแผนการจัด กิจกรรมลูกเสือใน 3 ลักษณะ คือ กิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ กิจกรรมเพื่อความก้าวหน้าสู่ความเป็นเลิศ และ กิจกรรมเพื่ออุดมคติ

การบริหารบุคลากรที่เน้นการพัฒนาครูให้มีทักษะและจิตวิญญาณลูกเสือ ผู้กำกับลูกเสือต้องพัฒนา ตนเองด้านคุณวุฒิทางลูกเสือ วางแผนการจัดกิจกรรม ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกลุ่มลูกเสือโรงเรียน นอกจากนี้เป็นการเพิ่มพูนความรู้ปรับตำแหน่งยังสามารถมีผลต่อการจัดการเรียนสอนได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็น การฝึกภาคปฏิบัติหรือการเสริมทักษะอื่นๆ ให้กับลูกเสือ

4) การบริหารทั่วไปที่ส่งเสริมวินัยและความรับผิดชอบในหมู่นักเรียน ลูกเสือจะสามารถประพฤติ ปฏิบัติตน โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม ตามคำปฏิญาณ กฎของลูกเสือและหลักธรรมคำสอนของศาสนา กระทำกิจกรรม ช่วยเหลืองานสถานศึกษา งานบ้าน และเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ ครู อาจารย์ ช่วยพัฒนา สิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ธรรมชาติ แก้ปัญหา พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน รวมทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวกับสถาบัน ชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และสังคมโลก เข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือด้วยความสนใจ ความสนุก มีความภูมิใจ และมีความสุขในการเป็นลูกเสือ ปฏิบัติตามกฎระเบียบของกองลูกเสือ โรงเรียน สังคม และ กระทำความดีประจำวัน ช่วยเหลือและให้บริการครูอาจารย์ บุพการี และบุคคลทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุที่ขาดการดูแล สามารถปฏิบัติ ทักษะสัญลักษณ์ลูกเสือตามประเภท เรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมตามเนื้อหาสาระในหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัย สุภาพร จตุรภัทร และเฟื่องอรุณ ปรีดีดีล (2557, หน้า 57-71) ที่กล่าวว่า ความเป็นพลเมืองที่ดีควร ประกอบด้วย อุดมการณ์ 8 ประการได้แก่ 1) พัฒนาทางกาย 2) พัฒนาทางสติปัญญา 3) พัฒนาทางจิตใจและ ศีลธรรม 4) การสร้างค่านิยมและเจตคติ 5) พัฒนาสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล 6) พัฒนาสัมพันธ์ภาพทางสังคม 7) สัมพันธ์ภาพต่อชุมชน 8) พัฒนาทางด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และการพัฒนากิจกรรมลูกเสือ

ดังกล่าวเป็นการเสริมสร้างเยาวชนและลูกเสือให้เป็นคนดีรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สัญญา โต้ะหนู (2559) ที่กล่าวว่ากิจกรรมลูกเสือสอดคล้องกับการเป็นพลเมืองที่ดี รวมถึงแนวทางการพัฒนาลูกเสือสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เยาวชนและพลเมืองที่ดี โดยในทัศนะของการลูกเสือคือการปลูกฝังให้เยาวชนเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคตและสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิจิตร ชินศรี (2547) ได้ศึกษาการพัฒนาดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือพบว่า การพัฒนาดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือส่งผลให้ผู้กำกับลูกเสือสามารถจัดกิจกรรมลูกเสือโดยวิธีการของลูกเสือ ทำให้ลูกเสือมีความพึงพอใจ บรรลุอุดมการณ์ลูกเสือและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ลูกเสือเป็นผู้มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ ทำงานเป็นระบบหมู่ แต่งเครื่องแบบลูกเสือได้ถูกต้อง

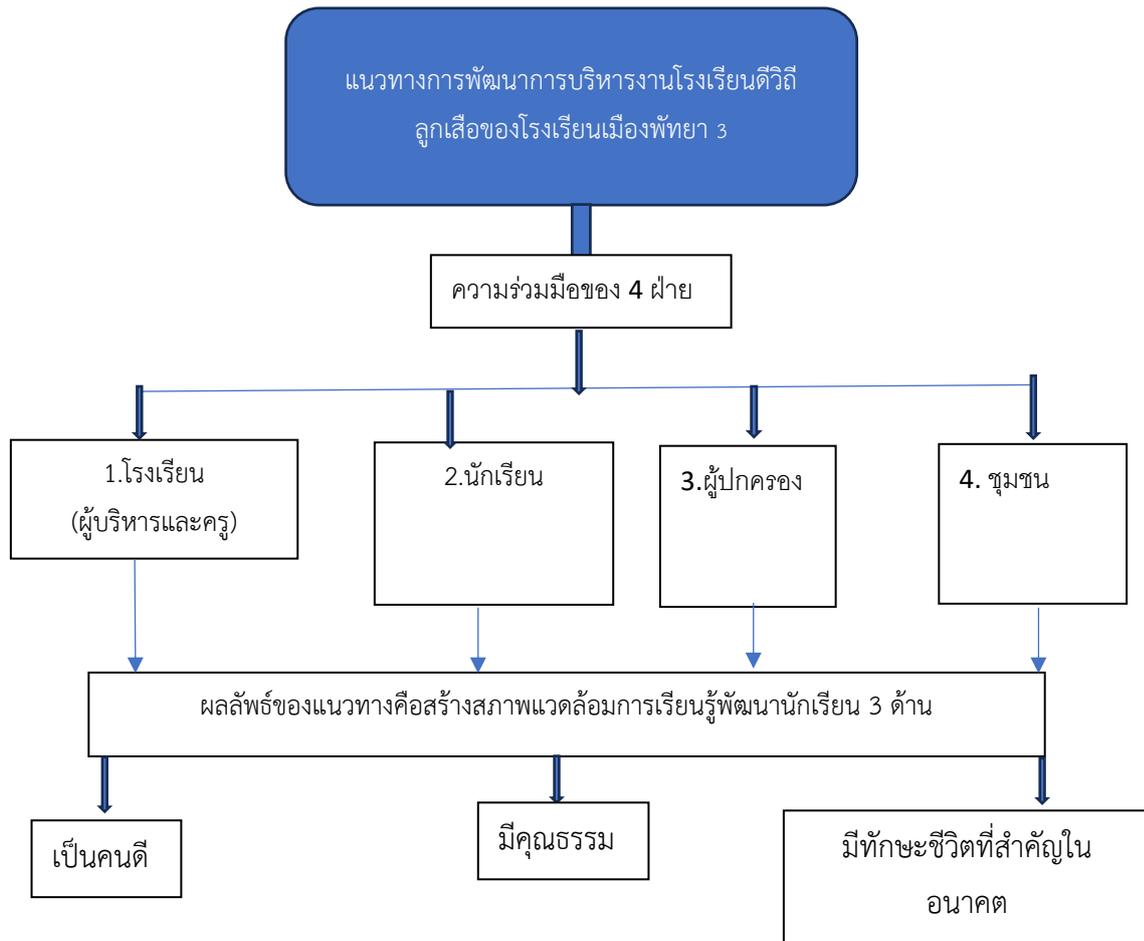
การบริหารทั่วไปที่ส่งเสริมวินัยและความรับผิดชอบในหมู่นักเรียน จากการพัฒนาดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือส่งผลให้ผู้กำกับลูกเสือสามารถจัดกิจกรรมลูกเสือโดยวิธีการของลูกเสือ ทำให้ลูกเสือมีความพึงพอใจ บรรลุอุดมการณ์ลูกเสือและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ลูกเสือเป็นผู้มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ ทำงานเป็นระบบหมู่ เข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือด้วยความสนใจ มีความภูมิใจ และมีความสุขในการเป็นลูกเสือ ปฏิบัติตามกฎระเบียบของกองลูกเสือ โรงเรียน สังคม และ กระทำความดีประจำวันได้

5) การบริหารความสัมพันธ์กับชุมชนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและเครือข่ายท้องถิ่น การบูรณาการกิจกรรมลูกเสือกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ และนำกิจกรรมลูกเสือเข้าไปสร้างความสุขความมีระเบียบวินัยให้กับสังคม รวมถึงนำไปประยุกต์ใช้และมีส่วนร่วมกับกิจกรรมสาธารณะ เช่น ศาสนสถาน โรงพยาบาลสถานสงเคราะห์ การกีฬา ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างสรรค์ให้แก่สังคมไทย การพัฒนาลูกเสือทั้งด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดีของลูกเสือ เสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมตามคำปฏิญาณและกฎของลูกเสือ มีจิตสาธารณะและบริการในการช่วยเหลือผู้อื่น ชุมชน และสังคม สอดคล้องกับที่สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ (2555: 12) กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ว่า เพื่อพัฒนาลูกเสือทั้งทางกาย สติปัญญา จิตใจ และศีลธรรม ให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ และช่วยสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสามัคคีและเจริญก้าวหน้า สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2557: 1 - 11) ที่อ้างถึง พระราชบัญญัติลูกเสือ พ.ศ. 2551 มาตรา 8 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมลูกเสือเพื่อพัฒนาลูกเสือทั้งทางกาย สติปัญญา จิตใจ และศีลธรรม ให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบและช่วยสร้างสรรค์สังคมให้เกิด ความสามัคคีและมีความเจริญก้าวหน้า

การบริหารความสัมพันธ์กับชุมชนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและเครือข่ายท้องถิ่น ผู้บริหารและคณะอาจารย์ควรบริหารจัดการและดำเนินการประชุม การวางแผนในการออกแบบโครงสร้างหลักสูตรรวมถึงการจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสม บริหารกิจกรรมลูกเสือเน้นให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นความสามัคคีเสียสละสามารถบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์และทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม ได้มองเห็นการบริหารงานอย่างชัดเจน เน้นกิจกรรมจิตอาสา พัฒนาขีดความสามารถของผู้เรียนและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

องค์ความรู้ที่ได้รับ

การพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนดีวิถีลูกเสือเป็นกระบวนการที่ต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งโรงเรียน (ผู้บริหารและครู) นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม และมีทักษะชีวิตที่สำคัญในอนาคต

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้ในการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- จตุรภัทร สุภาพร.(2557). แนวทางการพัฒนาการลูกเสือไทยเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี," Journal of Education Studies. 42(2).
- วิจิตร ชินศรี. (2547). การพัฒนาการดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่โรงเรียนกุดตุ้มวิทยาอำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ. การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- สัญญา โต๊ะหนู. (2559). การศึกษาความสัมพันธ์ของกิจกรรมลูกเสือกับการเป็นพลเมืองดีในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สังกัดเมืองพัทยา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศิริวรรณ บุญมีเลี้ยง.(2564). การบริหารจัดการทักษะลูกเสือเพื่อพัฒนาลูกเสือวิสามัญในสถานศึกษาอาชีวศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.

<p>JMDR Journal of MCU Dvavati Review วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์</p>	<p>ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2568) : Vol.4 No.2 July–December 2025 https://so10.tci-thaijo.org/index.php/jmdr pp.53-61</p>
--	--

การพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบ ด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน
โรงเรียนรักษาดินแดน ศูนย์การนักศึกษาวิชาทหาร
THE DEVELOPMENT OF MODEL THAI RESERVE OFFICER TRAINING
CORPS STUDENTS (TROTCS) IN BASIC CADIOPULMONARY
RESUSCITATION TERRITORIAL DEFENSE SCHOOL, ARMY RESERVE
TRANING CENTER

เจริญศิลป์ สุริวงศ์¹ พระมหาประกาศิต สิริเมธ, สุรัตน์ พักน้อย

Charoensilp Suriwong¹ Phramaha Phrakasit Sirimetho

Surat Paknoi

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: kunsilp@gmail.com

Received 8 June 2025; Revised 13 September 2025; Accepted 25 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน 2) พัฒนาแนวทางการพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบในการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน โรงเรียนรักษาดินแดน ศูนย์การนักศึกษาวิชาทหาร โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) มุ่งเน้นการพัฒนาเชิงระบบทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และภาวะผู้นำของนักศึกษาวิชาทหารให้สามารถเป็นต้นแบบในการช่วยฟื้นคืนชีพในสถานการณ์ฉุกเฉินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย พบว่า 1) ศึกษาแนวทางการพัฒนานักศึกษาวิชาทหารด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน ได้พบแนวทางสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ การคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม การฝึกอบรมทักษะ BLS อย่างเป็นระบบตามมาตรฐาน AHA การปลูกฝังเจตคติและจิตสำนึกสาธารณะผ่านกิจกรรมอาสาและการสะท้อนคุณค่าชีวิต การพัฒนา Soft Skills และภาวะผู้นำเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ และ การติดตามผลและสร้างความยั่งยืนผ่านการประเมินต่อเนื่องและจัดตั้งเครือข่ายนักศึกษาวิชาทหารต้นแบบ 2) แนวทางการพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน โดยฝึกอบรมได้รับการออกแบบตามทฤษฎีการเรียนรู้ของ

ผู้ใหญ่และการสร้างองค์ความรู้ โดยเน้นกิจกรรมลงมือปฏิบัติ การจำลองสถานการณ์ การใช้สื่อฝึกและครูฝึกที่ผ่านการรับรอง พร้อมการประเมินผลความสามารถอย่างเป็นระบบและการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างแรงจูงใจ เช่น การมอบเกียรติบัตรและการจัดตั้งชมรม BLS ในสถานศึกษา และ 3) แนวทางการพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบในการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน สะท้อนถึงความเป็นไปได้ในการสร้างต้นแบบนักศึกษาวิชาทหารที่มีศักยภาพในการเป็นผู้นำเยาวชนด้านสุขภาพและการช่วยชีวิตในระดับประเทศต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: การพัฒนา, การบริหารงาน, การมีส่วนร่วม

Abstract

This research aims to 1) to know the administration of the good scout school of Pattaya City School 3, 2) to study the guidelines for the development of the administration of the good scout school of Pattaya City School 3., which is an educational management model that focuses on instilling morality, ethics, and discipline. and living life according to the philosophy of sufficiency economy by using scout activities as a tool to develop youth to be good citizens of the nation. This research used qualitative research methodology, collecting data through in-depth interviews and focus group discussions with administrators, teachers and educational personnel in the Scouts' Way School, including related documents.

The research results found that effective administration of a good scout school should consist of 5 main aspects: (1) academic administration that integrates scout activities into the learning curriculum; (2) Budget management that continuously supports scouting activities (3) Human resource management that focuses on developing teachers to have skills and scouting spirit. (4) General administration that promotes discipline and responsibility among students; (5) Community relations management that promotes the participation of parents and local networks. The proposal to expand the results at the local level is to create a network of good scout schools and integrate the scouting approach into the curriculum and various activities

Keywords: Development, Administration, Participation

บทนำ

การช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน Basic Life Support (BLS) โดยเฉพาะการกดหน้าอกเพื่อช่วยชีวิต หรือ Cardiopulmonary Resuscitation (CPR) เป็นทักษะที่มีความสำคัญยิ่งในการเพิ่มโอกาสรอดชีวิตของผู้ที่ประสบภาวะหัวใจหยุดเต้นกะทันหันหรือหยุดหายใจ หากสามารถดำเนินการช่วยชีวิตได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว โอกาสรอดชีวิตและฟื้นตัวจะเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ จากรายงานขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2566) และสมาคมโรคหัวใจแห่งสหรัฐอเมริกา (American Heart Association, 2563) ระบุว่า การเริ่มทำ CPR ภายใน 3-5 นาทีแรกสามารถเพิ่มอัตราการรอดชีวิตได้ถึง 2-3 เท่า อย่างไรก็ตาม

ตาม ในบริบทของประเทศไทยยังคงพบข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความล่าช้าในการเข้าถึงบุคลากรทางการแพทย์ ความไม่มั่นใจของประชาชน และช่องว่างทางทักษะและความรู้ในการช่วยฟื้นคืนชีพ (MW Remote, 2568)

ในบริบทที่ประเทศไทยยังมีอัตราการรอดชีวิตจากภาวะหัวใจหยุดเต้นก่อนถึงโรงพยาบาลต่ำกว่าประเทศพัฒนาแล้ว (American Heart Association, 2563) การเพิ่มจำนวน First Responders ที่มีทักษะในระดับชุมชนจึงเป็นแนวทางสำคัญ การส่งเสริมให้นักศึกษาวิชาทหารมีบทบาทด้านการช่วยชีวิตไม่เพียงเพิ่มศักยภาพของบุคคลกลุ่มนี้เอง แต่ยังเสริมสร้างเครือข่ายผู้ช่วยเหลือชีวิตในชุมชนที่สามารถทำงานร่วมกับหน่วยแพทย์ฉุกเฉินได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมและส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกของนักศึกษาวิชาทหารในสายตาประชาชน (MW Remote, 2568)

กลุ่มนักศึกษาวิชาทหาร เป็นกลุ่มเยาวชนที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็น First Responders ในระดับชุมชน เนื่องจากมีพื้นฐานด้านระเบียบวินัย ความรับผิดชอบต่อสังคม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณประโยชน์ จากกรณีตัวอย่างที่มีการนำทักษะ CPR ไปใช้ช่วยเหลือประชาชนในสถานการณ์จริงได้สำเร็จ สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาวิชาทหารให้เป็นเครือข่ายผู้ช่วยเหลือชีวิต (MW Remote, 2568) อย่างไรก็ตาม การฝึกอบรมในปัจจุบันยังขาดความต่อเนื่องและความลึกซึ้ง ไม่มีระบบคัดเลือกและพัฒนา นักศึกษาต้นแบบ และขาดกลไกสนับสนุนให้นำทักษะไปใช้จริงอย่างสม่ำเสมอ

ดังนั้น แนวทางการพัฒนากระบวนการฝึกอบรมและสร้างนักศึกษาวิชาทหารต้นแบบด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน ควรได้รับการออกแบบอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของระบบการช่วยชีวิตฉุกเฉินของประเทศ รวมถึงการจัดทำกลไกติดตามและสนับสนุนการใช้ทักษะในสถานการณ์จริงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการสร้างสังคมที่ปลอดภัยและมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุฉุกเฉินด้านสุขภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนา นักศึกษาวิชาทหารต้นแบบในการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน โรงเรียนรักษาดินแดน ศูนย์การนักศึกษาวิชาทหาร
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการพัฒนา นักศึกษาวิชาทหารต้นแบบในการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน โรงเรียนรักษาดินแดน ศูนย์การนักศึกษาวิชาทหาร
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนา นักศึกษาวิชาทหารต้นแบบในการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน โรงเรียนรักษาดินแดน ศูนย์การนักศึกษาวิชาทหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research-PAR) โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 กระบวนการตาม แนวคิดของ Kemmis & McTaggart 1 ประกอบด้วยการวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) โดยผู้วิจัยได้ปรับขั้นตอน การวางแผน ออกเป็นขั้นการเตรียมการและการวางแผน เพื่อจำแนกภารกิจในการทำงานในพื้นที่ได้ ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้วิจัยได้ลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาโจทย์การวิจัยก่อนแล้ว จึงได้จัดทำ ขั้นตอนการดำเนินงานของรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ระยะ คือ 1) ระยะเตรียมการ (Pre-Research) 2) ระยะการวางแผน (Planning) 3) ระยะการปฏิบัติตามแผน (Action) 4) ระยะการสังเกตผลการนิเทศติดตามสนับสนุนการดำเนินงาน (Observation) และ 5) ระยะสะท้อนผล (Reflection)

ผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยมีกลุ่มครูฝึกนักศึกษาวิชาทหาร นักศึกษาวิชาทหาร โรงเรียนรักษาดินแดน ศูนย์การนักศึกษาวิชาทหารเป็นกลุ่มผู้ร่วมปฏิบัติการวิจัย ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้.

1. การศึกษาแนวทางการพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน โรงเรียนรักษาดินแดน ศูนย์การนักศึกษาวิชาทหาร พบว่า การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา นักศึกษาวิชาทหารต้นแบบด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน Basic Life Support (BLS) ให้สามารถเป็นผู้นำและถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกับครูฝึกและนักศึกษาวิชาทหารในโรงเรียนรักษาดินแดน ศูนย์การนักศึกษาวิชาทหาร ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม (Participatory Approach) และการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (Experiential Learning) ในระยะแรก พบว่าการฝึก BLS ขาดความต่อเนื่องและระบบที่ชัดเจน รวมถึงข้อจำกัดด้านสื่อและวิธีการถ่ายทอดความรู้ของครูฝึก ผู้วิจัยจึงร่วมกับครูฝึกสำรวจ ทักษะความรู้และศักยภาพ ที่มีอยู่เดิม และออกแบบกระบวนการพัฒนาร่วมกัน ประกอบด้วย การคัดเลือกนักศึกษาวิชาทหารต้นแบบ การพัฒนาทักษะครูฝึก และการจัดทำชุดการฝึกอบรมที่ผสมผสานทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ โดยการฝึกอบรมใช้รูปแบบเวิร์กช็อปที่เน้นการฝึกซ้ำ (Deliberate Practice) และการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จำลอง ผลการดำเนินงานพบว่า นักศึกษาวิชาทหารต้นแบบมี ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดี ต่อการช่วยฟื้นคืนชีพเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และเกิดเครือข่ายนักศึกษาต้นแบบ ที่เผยแพร่ความรู้ภายในหน่วยฝึกและสู่ชุมชนในขณะเดียวกัน ครูฝึกมีความเชี่ยวชาญในการจัดการฝึกอบรม BLS เพิ่มขึ้น และมีการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง กระบวนการพัฒนานี้มิได้มุ่งเน้นเพียงการถ่ายทอดทักษะ CPR แต่ยังเสริมสร้าง วัฒนธรรมแห่งความรับผิดชอบต่อสังคม จิตอาสา และการช่วยเหลือผู้อื่น ในกลุ่มเยาวชน ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาบุคลากรที่มีจิตสำนึกสาธารณะในอนาคต อีกทั้งยังมีศักยภาพในการขยายผลสู่ระดับชุมชน เพื่อสร้าง เครือข่ายการช่วยชีวิต ที่เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

2. การพัฒนาทางการพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน โรงเรียนรักษาดินแดน ศูนย์การนักศึกษาวิชาทหาร การพัฒนาแนวทางการพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน (Basic Life Support: BLS) มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของนักศึกษาวิชาทหารให้มีบทบาทสำคัญในการช่วยชีวิตผู้ประสบเหตุฉุกเฉินในสังคม โดยบูรณาการ ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่เหมาะสม พร้อมปลูกฝังคุณลักษณะของการเป็นต้นแบบเชิงจิตอาสา การดำเนินการใช้แนวทาง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยครูฝึกและนักศึกษาวิชาทหารมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นการออกแบบกิจกรรม พัฒนาระบบการเรียนรู้ ไปจนถึงการประเมินผลและสะท้อนผลการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของและความยั่งยืนของกระบวนการ การดำเนินงานเริ่มจาก การค้นหาอัตลักษณ์และคุณค่าของนักศึกษาวิชาทหารต้นแบบ ผ่านการประชุมกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) ซึ่งได้ข้อสรุปถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น มีความรู้และทักษะ BLS ที่ถูกต้อง มีเจตคติที่ดีต่อการช่วยชีวิต มีภาวะผู้นำ และสามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมาได้ออกแบบรูปแบบกิจกรรมที่เน้น การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (Experiential Learning) และการฝึกซ้ำอย่างมีเป้าหมาย (Deliberate Practice) โดยนำเทคโนโลยี เช่น หุ่นฝึก CPR แบบมีระบบประเมินย้อนกลับ และวิดีโอจำลองสถานการณ์ มาเสริมกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงพัฒนาเกณฑ์การประเมินที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ

การจัดกิจกรรมในรูปแบบ เวิร์กช็อปเชิงปฏิบัติการ ทำให้นักศึกษามีพัฒนาการอย่างชัดเจน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ ความมั่นใจในการช่วยชีวิต ภาวะผู้นำ และการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้ ยังเสริมสร้าง ทักษะการถ่ายทอดความรู้ ให้แก่เพื่อนนักศึกษาวิชาทหารและบุคคลทั่วไป รวมถึงสร้างแรงบันดาลใจในการเป็นต้นแบบเชิงจิตอาสา กระบวนการพัฒนาครั้งนี้ยังช่วยเสริมสร้าง อัตลักษณ์เชิงจิตอาสา และปลูกฝังคุณค่าทางสังคมให้แก่นักศึกษาวิชาทหาร พร้อมสะท้อนบทบาทของการเป็นเยาวชนที่มีความพร้อมในการช่วยเหลือสังคมอย่างยั่งยืน บทเรียนสำคัญจากกระบวนการพัฒนา พบว่า การมีส่วนร่วมของครูฝึก และการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ได้แก่ ควรส่งเสริม วัฒนธรรมการช่วยชีวิต ในโรงเรียนรักษาดินแดนและศูนย์การนักศึกษาวิชาทหารอย่างต่อเนื่อง ขยายผลรูปแบบการพัฒนาไปยังศูนย์ฝึกอื่น ๆ สร้างเครือข่ายนักศึกษาวิชาทหารต้นแบบด้าน BLS เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนา และจัดให้มีการติดตามและประเมินผลระยะยาว เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของผลลัพธ์ในอนาคต

3. แนวทางการพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน โรงเรียนรักษาดินแดน ศูนย์การนักศึกษาวิชาทหาร พบว่า การนำเสนอแนวทางการพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน (Basic Life Support: BLS) มุ่งเน้นเสริมสร้างศักยภาพให้นักศึกษาสามารถนำเสนอ ถ่ายทอด และสร้างแรงบันดาลใจ สู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยดำเนินการร่วมกับครูฝึก นักศึกษาวิชาทหาร ศูนย์การนักศึกษาวิชาทหาร และผู้เชี่ยวชาญด้าน BLS ภายใต้การสนับสนุนจากสถาบันพันธมิตร

กนกวรรณ ยันตบุศย์ และเกริกพล จำสมศรี (2563) ซึ่งระบุว่า การฝึกอบรมซ้ำหลายรอบและการรับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ มีผลอย่างมากต่อการพัฒนาทักษะการปฏิบัติจริง โดยเฉพาะในบริบทที่มีข้อจำกัดด้านเวลาและความกดดันสูง อันเป็นลักษณะสำคัญของสถานการณ์ฉุกเฉิน นอกจากนี้ การบูรณาการจิตสำนึกสาธารณะ (Public Mind) และความรับผิดชอบต่อสังคม เข้ากับการฝึกอบรม BLS ยังมีส่วนช่วยให้นักศึกษาวิชาทหารตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะ พลเมืองจิตอาสา ที่พร้อมช่วยเหลือผู้ประสบเหตุในยามคับขันได้อย่างมีคุณค่า (MW Remote, 2025) กระบวนการดังกล่าวจึงไม่เพียงพัฒนา ทักษะเชิงเทคนิคเท่านั้น แต่ยังเสริมสร้าง คุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม ให้แก่ผู้เรียน อันเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างเครือข่ายผู้ช่วยชีวิตในระดับชุมชนต่อไป

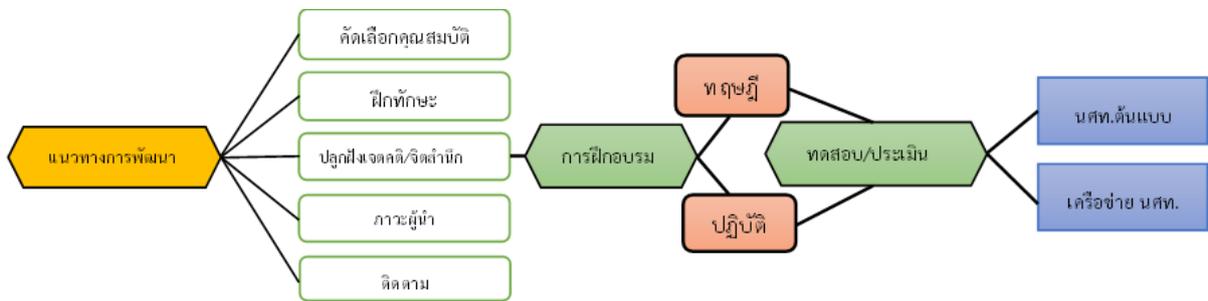
2. การพัฒนารูปแบบการนำเสนอองค์ความรู้ BLS สร้างรูปแบบการสื่อสารที่เข้าถึงและมีพลังอีกประเด็นสำคัญ คือการพัฒนาการนำเสนอองค์ความรู้ด้าน BLS ของนักศึกษาวิชาทหารต้นแบบ ซึ่งครอบคลุมทั้งการจัดทำ สื่อการสอน สื่อประชาสัมพันธ์ และ กิจกรรมการเผยแพร่ความรู้ในชุมชนนักศึกษาวิชาทหารได้ออกแบบ รูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย อาทิ สาธิต BLS แบบเปิด (Public Demonstration) นิทรรศการ BLS ในโรงเรียนและชุมชน การจัดทำคลิปวิดีโอและ Infographic เพื่อเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับประชาชน กระบวนการสร้างรูปแบบการนำเสนอนี้สอดคล้องกับแนวทางของ ชูติมา งามพิพัฒน์ (2562) ซึ่งเสนอว่าการออกแบบสื่อและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์จะช่วยเพิ่มพลังของการสื่อสารองค์ความรู้และเสริมสร้างความมีส่วนร่วมของผู้รับสารที่สำคัญคือ การเล่าเรื่อง (Storytelling) ได้ถูกนำมาใช้ในการสื่อสารคุณค่าของ BLS โดยนักศึกษาวิชาทหารต้นแบบได้ฝึกฝนการนำเสนอที่เชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัว และบทบาทนักศึกษาวิชาทหาร กับการช่วยชีวิตในสถานการณ์จริง ทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ เห็นความสำคัญ และเกิดแรงบันดาลใจ ที่จะเรียนรู้และปฏิบัติตาม ผลลัพธ์ที่ได้คือ นักศึกษาวิชาทหารมีความสามารถในการ เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้าน BLS ที่มีคุณภาพและเข้าถึงประชาชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. กระบวนการวิจัยครั้งนี้มุ่ง นำเสนอแนวทางการพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบ ด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน Basic Life Support (BLS) โดยผสมผสานองค์ความรู้ทางวิชาการ เข้ากับการเสริมสร้างจิตสำนึกจิตอาสา ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนรักษาดินแดน ศูนย์การนักศึกษาวิชาทหารในด้าน การออกแบบกิจกรรมการฝึกอบรมเรียนรู้ BLS กิจกรรมถูกพัฒนาให้เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของนักศึกษาวิชาทหาร โดยเน้น เนื้อหาทฤษฎี, การฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จำลอง (Simulation) และ การฝึกซ้ำแบบมีข้อเสนอแนะ (Feedback-based Training) ซึ่งช่วยเสริมสร้างทักษะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้สอดคล้องกับ กนกวรรณ ยันตบุศย์ และเกริกพล จำสมศรี (2563) ที่พบว่า การฝึกแบบมีข้อเสนอแนะ ส่งผลดีต่อการพัฒนาทักษะการช่วยฟื้นคืนชีพ นอกจากนี้ แนวทางการพัฒนายังเน้น การเสริมสร้างจิตสำนึก จิตอาสา และบทบาททางสังคม ผ่านกิจกรรมบริการสังคม การเข้าร่วมเครือข่ายจิตอาสา และการพัฒนาบทบาท “ผู้นำจิตอาสาด้านการช่วยชีวิต” ทำให้นักศึกษาวิชาทหารก้าวจากผู้รับความรู้สู่ ผู้ถ่ายทอดความรู้และผู้สร้าง

วัฒนธรรมการช่วยชีวิตในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กัลยวรรณ์ สาสิวรรณ (2561) ที่ระบุว่าการสร้าง “ทุนทางสังคม” ผ่านกิจกรรมจิตอาสาช่วยเสริมบทบาทผู้เรียนให้เป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในสังคม ได้อย่างยั่งยืน ผลจากแนวทางการพัฒนาดังกล่าว ส่งผลให้นักศึกษาวิชาทหารต้นแบบมีทักษะ BLS ที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ BLS ต่อสังคม และมีจิตสำนึกและแรงบันดาลใจในการเป็นจิตอาสา ด้านการช่วยชีวิต พร้อมสร้างภาพลักษณ์เชิงบวก ในฐานะ “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” ด้านความปลอดภัยและ สุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจของโรงเรียนในการสร้างพลเมืองที่มีคุณธรรมและมีส่วนร่วมสร้างสังคม ที่ปลอดภัยและเข้มแข็ง

องค์ความรู้ในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบ ด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน โรงเรียนรักษาดินแดน ศูนย์การนักศึกษาวิชาทหาร ” ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบด้านการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน พัฒนาแนวทางการพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบ นำเสนอแนวทางการพัฒนานักศึกษาวิชาทหารต้นแบบ เพื่อให้นักศึกษาวิชาทหารได้มีความรู้ทางด้านทฤษฎี ได้ฝึกปฏิบัติผ่านการฝึกอบรม โดยมีการทดสอบ และการประเมินผล เพื่อให้ได้นักศึกษาวิชาทหารต้นแบบ และเครือข่าย

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้วิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. เพื่อยกระดับการพัฒนาทักษะการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน (BLS) ของนักศึกษาวิชาทหารอย่างยั่งยืน กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับกรมการรักษาดินแดนควรบรรจุ BLS เป็นองค์ประกอบสำคัญในหลักสูตร นักศึกษาวิชาทหาร อย่างเป็นทางการ พร้อมจัดทำแนวทางประเมินผลที่สะท้อนสมรรถนะเชิงปฏิบัติ อย่างมีประสิทธิภาพ ควรกำหนดมาตรฐานกลาง สำหรับการฝึกและการประเมินสมรรถนะ BLS ของนักศึกษาวิชาทหารทุกระดับ เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพการช่วยเหลือประชาชน

2. ศูนย์การนักศึกษาวิชาทหารควรจัดตั้ง ศูนย์เครือข่ายความร่วมมือด้าน BLS และจิตอาสา ร่วมกับ ศูนย์การแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการฝึกอบรมและ สร้างโอกาสให้นักศึกษาวิชาทหารมีเวที แสดงบทบาทจิตอาสาอย่างต่อเนื่อง พร้อมส่งเสริมการทำ MOU ระหว่างโรงเรียนรักษาดินแดนกับโรงพยาบาลหลักในจังหวัด เพื่อจัดการฝึกปฏิบัติเชิงลึกแบบบูรณาการ รัฐควร จัดสรรงบประมาณสนับสนุนอุปกรณ์ฝึก BLS ที่ทันสมัย และสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพครูฝึกอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการจัดเวทีเผยแพร่ผลงานและความสำเร็จของโครงการ

3. ควรศึกษารูปแบบและผลลัพธ์ของการถ่ายทอดความรู้และทักษะ BLS ของนักศึกษาวิชาทหาร ต้นแบบ สู่เยาวชนและประชาชนในชุมชน รวมถึงศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความยั่งยืนของเครือข่ายจิตอาสาด้าน BLS ควรพัฒนาและประเมิน กลไกการยกย่องเชิดชูเกียรติ เช่น รางวัลจิตอาสา BLS ดีเด่น เพื่อสร้างแรงจูงใจ ในการขยายผลแนวทางการพัฒนา และติดตามผลกระทบเชิงสังคม ของนักศึกษาวิชาทหารต้นแบบในระยะ ยาว

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ยันตบุษย์ & เกริกพล จำสมศรี. (2563). ผลของการฝึกอบรมซ้ำต่อการพัฒนาทักษะการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน. วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพ, 29(3), 45-56.
- กัลยวรรณ สาสิวรรณ. (2561). ทูทางสังคมจากการทำกิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษา กับบทบาทความ เป็นผู้นำในชุมชน. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, ๖(๒), ๑๓๓-๑๔๔.
- _____ (2561). ทูทางสังคมและการพัฒนาศักยภาพเยาวชนจิตอาสา. วารสารการพัฒนาชุมชนและ คุณภาพชีวิต, 6(2), 12-25
- องค์การอนามัยโลก. (2566). แนวทางการช่วยฟื้นคืนชีพขั้นพื้นฐาน (Basic Life Support:BLS). เจนีวา: สำนักพิมพ์องค์การอนามัยโลก.
- American Heart Association. (2563). แนวทางปฏิบัติการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐานและการช่วยชีวิตขั้นสูง 2563. ดัลลัส: สมาคมโรคหัวใจแห่งสหรัฐอเมริกา
- MW Remote. (2568). รายงานผลการดำเนินโครงการพัฒนาเครือข่ายผู้ช่วยเหลือชีวิตในระดับชุมชน . กรุงเทพฯ: MW Remote.

JMDR Journal of MCU Dvavati Review วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์	ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2568) : Vol.4 No.2 July–December 2025 https://so10.tci-thaijo.org/index.php/jmdr pp. 62-74
---	--

พุทธสุนทรียศาสตร์: ศิลปะการดำเนินชีวิตบนเส้นทางแห่งความงามตามพระไตรปิฎก
BUDDHIST AESTHETICS: THE ART OF LIVING ON THE PATH OF BEAUTY
ACCORDING TO THE TRIPITAKA.

พระแดน จันทโชโต¹, พระมหาสำราญ พลวโร, พระมหาเนธิทรธรรณ กาวรจิตโต,

พระครูวิสิฐสุตานุกุล วชิรเมธี, พระอธิการเชิณฐิระ พรหมวนุโย

Phra Dan Chanthachoto, Phramaha Samrarn Phalavaro,

Phramaha Nethithat Thavarachitto, Phrakru Wisit Sutanukun Vajiramedhi,

Phra Athikran Chernteera Brahmavanuyo

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: dankawee3112@gmail.com

Received 6 January 2025; Revised 15 May 2025; Accepted 17 May 2025

บทคัดย่อ

พุทธสุนทรียศาสตร์ว่าด้วยเรื่องของศิลปะการดำเนินชีวิตบนเส้นทางแห่งความงามตามพระไตรปิฎก” เป็นการศึกษาถึงเรื่องราวของความงามของหลักปรัชญาและหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ได้อยู่บนเส้นทางของครรลองที่เป็นวิถีของคุณงามความดี โดยเป็นความงามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกทั้งที่เป็นความงามภายนอกและความงามภายใน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองความงามเกี่ยวกับศิลปะการดำเนินชีวิตในพระไตรปิฎก และเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบวิถีชีวิตของชาวพุทธกับความงามในพระไตรปิฎก ผลการศึกษาพบว่ามิติความงามในพระไตรปิฎกเน้นทั้งภายนอกและภายใน โดยเน้นความงามภายในมากกว่า ส่วนศิลปะการดำเนินชีวิตเป็นการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนเพื่อพัฒนาจิตใจ โดยศิลปะการดำเนินชีวิตที่แสดงออกถึงความงามภายนอกในพระไตรปิฎกเป็นผลมาจากการกระทำความดี ในขณะที่ศิลปะการดำเนินชีวิตของความงามภายในในพระไตรปิฎกแสดงให้เห็นถึง ความบริสุทธิ์ของจิตใจ ปัญญา เมตตา ศิลปะการปฏิบัติธรรม การให้ทาน การรักษาศีล

คำสำคัญ: พุทธสุนทรียศาสตร์, การดำเนินชีวิต, พระไตรปิฎก

Abstract

Buddhist Aesthetics Concerning the Art of Living on the Path of Beauty according to the Tripitaka” It is a study of the beauty of Buddhist philosophy and principles that can be

applied to life. To stay on the path of the path that is the path of goodness It is the beauty that appears in the Tripitaka, both external beauty and internal beauty. The objective is to study the beauty perspective on the art of living in the Tripitaka. and to analyze and compare the way of life of Buddhists with the beauty in the Tripitaka. The results of the study found that the dimension of beauty in the Tripitaka emphasizes both the external and internal aspects. Focusing more on inner beauty As for the art of living, it involves following the principles of Dhamma teachings to develop the mind. The art of living that expresses external beauty in the Tripitaka is the result of good deeds. As the living art of inner beauty in the Tripitaka shows Purity of mind, wisdom, kindness, morality, practicing Dhamma, giving alms, keeping the precepts.

Keywords: Buddhist Aesthetics, Way of Life, The Tripitaka

บทนำ

การแสวงหาความงามของมนุษย์ที่มีอยู่รอบตัว ไม่ว่าจะเป็นความงามโดยธรรมชาติ ความงามที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น หรือแม้กระทั่งความงามที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ด้วยกันเอง ต่างก็มีคุณค่าในบริบทที่ขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญและการยอมรับผ่านวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม สังคมและศาสนา สิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนดคุณค่าของความงาม แต่อย่างไรก็ตามความงามเหล่านั้นย่อมมีมุมมองที่มีความแตกต่างกันออกไป ไม่ใช่ทุกคนจะมองเห็นคุณค่าของความงามในแต่ละอย่างเหมือนกันหมด นั่นหมายความว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพและเหตุปัจจัยของมัน ดังนั้นสิ่งที่มนุษย์ต้องการแสวงหาอย่างแท้จริงเพียงเพื่อตอบสนองความต้องการหรือความชอบของตนเอง หรือเพื่อแสวงหาความงามที่ยั่งยืนให้กับตนเอง ซึ่งความยั่งยืนที่แท้จริงนั้นจะต้องสามารถที่จะพัฒนาระดับจิตใจของตัวมนุษย์เองได้ และในสังคมส่วนใหญ่ก็ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาและหลักคำสอนของศาสนาเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต

พระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาที่มีความงามอยู่ในตัวหลากหลายมิติและมีความหมายลึกซึ้งเกินกว่ารูปลักษณะภายนอก ซึ่งในพระไตรปิฎกอันเป็นคัมภีร์สำคัญของพระพุทธศาสนาไม่ได้เน้นแต่เพียงความงามภายนอกที่ปรากฏแก่สายตาเท่านั้น แต่มุ่งเน้นความงามภายในที่เกิดภายใต้จิตวิญญาณหรือจิตใจของมนุษย์เป็นสำคัญ ถ้าจะกล่าวถึงศิลปะการดำเนินชีวิตในลักษณะของพุทธสุนทรียศาสตร์หรือสุนทรียศาสตร์เชิงพุทธตามแง่มุมของพระไตรปิฎกก็ต้องให้ความสำคัญกับทั้งความงามภายนอกและความงามภายใน ซึ่งตามความหมายของในพระพุทธศาสนา คำว่า “พระไตรปิฎก” มาจาก “ไตร” อันแปลว่า 3 ส่วน “ปิฎก” แปลว่า ตำรา คัมภีร์ หรือภาชนะรองรับสิ่งของ เช่น กระจาด เป็นต้น ดังนั้นพระไตรปิฎก จึงแปลว่า ตำราหรือคัมภีร์ทั้ง 3 หรือกระจาดที่รวมคำสอน 3 คัมภีร์ อันประกอบด้วย “พระวินัยปิฎก” คือ ระเบียบ ข้อบังคับสำหรับภิกษุ ภิกษุณีที่ทรงบัญญัติไว้ เป็นระเบียบในการปฏิบัติ หรือเรียกว่า ลีขาทบาทแห่งการเรียนรู้ หรือฝึกฝน การ

บัญญัติวินัยนี้ พระพุทธองค์ทรงกระทำขึ้นเป็นครั้ง ๆ ไปเมื่อมีเหตุการณ์การประพาศไม่สมควรเกิดขึ้น เพื่อความมั่นคงของพระศาสนาเป็นสำคัญ วินัยที่ทรงบัญญัติเหล่านี้ต่อมาภายหลังเมื่อพระพุทธเจ้าทรงเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว และเกิดการทำสังคายนาขึ้น จึงได้รวบรวมวินัยทั้งหมดจัดไว้เป็นหมวดหนึ่งที่เรียกว่า “วินัยปิฎก” นั่นเอง ส่วน “พระสุตตันตปิฎก” คือ ธรรมะที่พระพุทธเจ้าแสดงให้แก่บุคคลต่าง ๆ โดยมีการบันทึกเหตุการณ์ สถานที่ ประกอบเรื่องเข้าไปด้วย พระสุตตันตปิฎกนี้มีความสำคัญมาก เพราะเป็นคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้ทั้งหมด และเป็นส่วนสำคัญในการแยกแยะคำสอนที่บริสุทธิ์ออกจากสิ่งที่เข้ามาเจือปน และ “พระอภิธรรมปิฎก” คือ ธรรมะที่แสดงเนื้อหาล้วน ๆ โดยไม่มีประวัติ ไม่มีบุคคล เหตุการณ์ หรือสถานที่ ประกอบเรื่อง มีเนื้อหาหลักซึ่ง โดยหัวข้อธรรมที่ปรากฏเป็นหลักในอภิธรรมปิฎก การศึกษาอภิธรรมนั้นช่วยให้เข้าใจเนื้อหาของธรรมะได้อย่างลึกซึ้งละเอียดยิ่งขึ้น เป็นประโยชน์แก่การถ่ายทอดธรรมได้อย่างดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต, 2556))

ดังนั้นในการศึกษามิติความงามของวิถีชีวิตที่ถือเป็นศิลปะการดำเนินชีวิตแบบวิถีแห่งพุทธจึงต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจสิ่งที่มีในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก ซึ่งมุมมองสุนทรียศาสตร์ในพระไตรปิฎก ก็คือ ความงามที่นำไปสู่ความหลุดพ้น พระไตรปิฎกถือเป็นมหาสมุทรแห่งปัญญา และหลักธรรมที่ลึกซึ้ง ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการปฏิบัติเพื่อบรรลุธรรมเท่านั้น แต่ยังมีกรกล่าวถึงเรื่องของสุนทรียศาสตร์ หรือความงามที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต และการบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิตด้วย ในการศึกษาสุนทรียศาสตร์ในพระไตรปิฎกนั้น มีมิติที่น่าสนใจในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นความงามที่อยู่เหนือรูปลักษณ์ภายนอก พระพุทธศาสนาไม่ได้เน้นเพียงความงามทางกายภาพ แต่ให้ความสำคัญกับความงามภายใน อันเกิดจากการเจริญภาวนาทำจิตใจให้บริสุทธิ์และมีเมตตากรุณา ซึ่งเป็นความงามที่ยั่งยืน และน่าประทับใจยิ่งกว่า รวมไปถึงความงามที่นำไปสู่ความหลุดพ้น ความงามในทางพระพุทธศาสนามีความหมายที่ลึกซึ้งกว่าความพึงพอใจทางประสาทสัมผัสทั่วไป นั่นคือ ความงามที่นำไปสู่การดับทุกข์และบรรลุพระนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต เพราะฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า พุทธสุนทรียศาสตร์ในพระไตรปิฎกไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดทางศิลปะ แต่เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต การพัฒนาจิตใจ และการบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิต การศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้จะช่วยให้เราค้นพบความงามที่แท้จริง และนำไปสู่ความสุขที่ยั่งยืน

ศิลปะความงามของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

คนทั่วไปที่พอทราบคำสอนของพระพุทธศาสนาในเรื่องไตรลักษณ์ ได้แก่ ความไม่เที่ยง (อนิจจัง) ความเป็นทุกข์ (ทุกขัง) และความไม่มีตัวตน (อนัตตา) และคำสอนในเรื่องของการไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ ด้วย เพราะสรรพสิ่งมีความแปรเปลี่ยน ไม่เที่ยงแท้ตามกฎแห่งไตรลักษณ์ดังกล่าว สิ่งนี้อาจจะทำให้เกิดการเข้าใจไปได้ว่า พุทธศาสนาปฏิเสธความงาม หรือการสร้างสรรคความงาม อันเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนอย่างยิ่ง ในบทความนี้จะได้นำเอาแนวคิดเรื่องความงามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก มาแสดงในแง่มุมที่หลากหลาย

เพื่อที่จะได้เข้าใจพุทธศาสนาว่ามีท่าทีอย่างไรต่อความงาม โดยอันดับแรกพึงทราบคำว่า “ความงาม” ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกภาษาไทยนั้น ตรงกับภาษาบาลีหลายคำ เช่น

“กัลยาณ” หมายถึง งาม ดี เช่นในคำว่า ธรรมอันงาม (กัลยาณธมโม), ศीलอันงาม (กัลยาณศีล) เป็นต้น

“โสภณ” หมายถึง งดงาม ผ่องใส เช่นในคำว่า “กองทรายอันงาม” (บุพินิโสภณ), “หญิงอันงามนำชมน่าขอบใจ” (อิตถ์ โสภณิ ทสสนีนี สุรุจิรี), “ผู้ยังหมูให้งาม” (สงฆโสภณ), “จุมูกงาม” (นาสา โสภณา) เป็นต้น

“สุภ” หมายถึง ความสวยงาม ทั้งแสดงความงามของบุคคล เช่น ในคำว่า “ชิตานายช่างสวยงาม” (สุภ กม-มารธิตร์) หรือแสดงความงามของสถานที่ เช่นในคำว่า “วิมานสวยงาม” (สุภ วิมาน) หรือแสดงความงามของสัตว์ เช่นในคำว่า “ช่างตัวงาม” (สุภ นาค) หรือแสดงความงามของสิ่งของ เช่นในคำว่า “แก้วมณีอันงาม” (สุภ มณี) เป็นต้น

กัลยาณะ หรือ กัลยาณี หมายถึง งาม หรือแสดงความงามของผู้หญิง เช่นในคำว่า “นางชนบทกัลยาณี” (ชนบทกัลยาณี), “เบญจกัลยาณี” (เบญจกัลยาณี) หรือแสดงความงามของธรรม เช่นในคำว่า “ธรรมอันดี” (กัลยาณธมโม) เป็นต้น

“อภิรูป” หมายถึง รูปงาม งดงาม น่าดู สวย เช่นในคำว่า “มีรูปงาม” (อภิรูปโป), “กฤษณันางงาม” (กฤษณิ อภิรูปโป), “ดอกไม้ทองคำงาม” (สุวณณมาลา อภิรูปโป) เป็นต้น

“อภิกนต” หมายถึง งาม ดี เช่นในคำว่า “ความรู้เห็นที่แท้จริง” (อภิกนตเต ญาณทสสนเน), “มีผิวพรรณงดงาม” (อภิกนตเตน วณณเนน) เป็นต้น

จากความหมายเหล่านี้จะสังเกตได้ว่า คำว่า “งาม” ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก หลายคำนอกจากมีความหมายถึงความสวยงามแล้ว ยังมีความหมายในแง่ของความดีงาม เหมาะสม น่าชม น่าเลื่อมใส โดยนัยนี้เองความงามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกจึงกินความทั้งความงามภายนอก ในสัดส่วนรูปทรง สีสัณ ของ คนสัตว์ หรือสิ่งของ และความงามภายใน หรือความงามแห่งภาวะจิตด้วย

ความงามภายนอกที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ความงามภายนอก หมายถึง ความงามที่สัมผัสรับรู้ได้ผ่านทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 (อายตนะทั้ง ๕) ได้แก่ ความงามที่มีอยู่ใน รูป (อันรับรู้ด้วยตา), เสียง (อันรับรู้ด้วยหู), กลิ่น (อันรับรู้ด้วยจมูก), รส (อันรับรู้ด้วยลิ้น), โผฏฐัพพะ คือ สัมผัสทางกาย (อันรับรู้ได้ด้วยกาย), แล้วประเมินค่าความงามเหล่านี้ด้วยจิตใจ ดังนั้นความงามใด ๆ ที่อาจรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ดังกล่าว ถือว่าเป็นความงามภายนอกทั้งสิ้น ดังนี้

1. ความงามแห่งสรีระร่างกาย ประกอบไปด้วยความงามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โดยจำแนกออกเป็น 2 ประเภทคือ ความงามแห่งสรีระร่างกายของบุคคลและที่ความงามแห่งสรีระร่างกาย (พระวรกาย) ของพระพุทธเจ้า อธิบายได้ดังนี้

1.1 ความงามแห่งสตรีร่างกายของบุคคล

มีปรากฏหลายแห่งในพระไตรปิฎก เช่นคำว่า “นางงามในชนบท” (ชนบทกल्याณี) ถูกเอ่ยขึ้นหลายครั้งในการกล่าวถึงหญิงงาม ซึ่งแม้ว่าในพระไตรปิฎกเองจะไม่อธิบายลักษณะโดยละเอียดของหญิงงามที่ว่านี้ แต่ในอรรถกถาได้อธิบายว่า คือสตรีผู้มีลักษณะความงาม 5 ประการ หรือที่เรียกว่า “เบญจกल्याณี” เช่น ในอรรถกถาธรรมบทได้อธิบายไว้ว่า

1. ผมงาม กล่าวคือ มีลักษณะดังเช่นกำหางของนกยูง แม้แก้ปล่อยระชายผ้านุ่งแล้ว กลับมีปลายงอนขึ้นตั้งอยู่

2. เนื้องาม กล่าวคือ มีริมฝีปากดั่งผลตำลึงสุก ถึงพร้อมด้วยสีเรียบชิตสนิทดี

3. กระจุกงาม กล่าวคือ มีฟันขาวเรียบไม่ห่างกัน งามดุจระเบียบแห่งเพชรที่เขายกขึ้นตั้งไว้ และระเบียบแห่งสังข์ที่เขาขัดดีแล้ว

4. ผิวงาม กล่าวคือ ถ้าเป็นผิวพรรณของหญิงผิวดำ ไม่ลู่ไปด้วยเครื่องประทีนผิวเป็นต้นเลย ก็ดำสนิทเหมือนอุบลเขียว ถ้าเป็นผิวพรรณของหญิงผิวขาว ก็ขาวประหนึ่งดอกกรรณิการ

5. วัยงาม กล่าวคือ หญิงที่แม่คลอดบุตรแล้วตั้ง 10 ครั้ง ก็เหมือนคลอดครั้งเดียว ยังสาวพรึ่อยู่ ส่วนในอรรถกถา ทุติยเสทกสูตร ได้บรรยายลักษณะความงาม อย่างของสตรีไว้อีกแบบหนึ่ง ดังนี้

1. ผิวงาม กล่าวคือ มีแสงสว่างในตัวเอง ไม่ต้องพึ่งแสงจากที่อื่นเลย ก็มีแสงสว่างในระยะ 12 ศอก ผิวมีสีเหมือนดอกประยงค์ หรือเหมือนทองคำ

2. เนื้องาม กล่าวคือ มีริมฝีปาก มือทั้งสอง เท้าทั้งสอง คล้ายกับทาด้วยชาติเหมือนแก้วประพาฬแดง หรือฝ้ายกัมพลแดง

3. เล็บงาม กล่าวคือ เล็บทั้ง ๒๐ ในที่ที่ไม่พ้นจากเนื้อก็คล้ายกับเอาชาติมาทาไว้ ส่วนที่พ้นจากเนื้อแล้วก็เหมือนกับธรรน้านม

4. กระจุกงาม กล่าวคือ ฟันทั้ง ๓๒ ซี่คล้ายเอาเพชรที่เจียรระโนแล้วมาเรียงกันเป็นแถว

5. วัยงาม กล่าวคือ แม้อายุ 120 ปีก็ยังสาวพรึ่เหมือนอายุแค่ 16 ปี ผมไม่มีหงอกเลย

เมื่อนำมาเปรียบเทียบกันแล้วจะเห็นได้ว่า ความงามของสตรี ๕ ประการ ที่ยกมาจากอรรถกถาทั้งสองนี้ มีทั้งความคล้ายคลึงและแตกต่างกันไปบางข้อ แสดงให้เห็นถึงคตินิยมที่แตกต่างกันในความหมายของความงามแห่ง เบญจ-กल्याณี ดังกล่าว

นอกจากนี้ยังมีค่านิยมของความงามของสตรี ที่ปรากฏอยู่ใน มหาเวสสันดรชาดก กล่าวคือ พระนางผุสดีได้ขอให้พระอินทร์อำนวยพร 10 ประการ แก่พระนาง โดยใน 10 ประการนั้น มีข้อที่เกี่ยวกับเรื่องความงามอยู่ถึง 6 ข้อดังนี้

1. ขอให้มิมีดวงตาสีดำเหมือนลูกกวาง

2. ขอให้มิมีขนคิ้วดำ

3. ขอให้เมื่อพระนางทรงครรภ์ ครรภ์นั้นอย่าได้สูงขึ้น คือมีครรภ์ไม่สูง ดุจดั่งคันศรที่นายช่างเหลาเกลี้ยงเกลามาแล้ว

4. ขอให้มิถันไม่ย้อยยาน

5. ขออย่าได้มีผมหยอก

6. ขออย่าได้มีรูสึติดกาย (เปราะอะเปื้อน)

ในอุบลวรรณาเถรียปทาน ก็มีเรื่องของ การตั้งความปรารถนาให้มีผิวพรรณงามของพระอุบลวรรณาภิกษุณีในอดีตชาติ เมื่อครั้งยังเกิดเป็นนางนาคกัญญาในสมัยของพระปทุมุตระพุทธเจ้า หลังจากที่นางได้ทำการบูชาพระพุทธรูปและเหล่าสาวกด้วยดอกอุบลแล้ว นางได้ตั้งความปรารถนาว่า ขอให้สีตัวของนางจงเป็นเช่นเดียวกับดอกอุบลนี้ แม้อันต่อมาเมื่อนางเกิดเป็นธิดาของเศรษฐีในสมัยของพระวิปัสสีพระพุทธรูป เมื่อนางได้ถวายทานและดอกอุบลเป็นอันมากแด่พระพุทธรูปแล้ว นางก็ยังตั้งความปรารถนาให้มีผิวพรรณงามเหมือนดอกอุบล

นอกจากนี้ ยังมีคำพรรณนาความงามของสตรีอย่างละเอียดปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกด้วย ในรูปแบบของการเปรียบเทียบกับความงามของสิ่งอันงดงามต่าง ๆ เช่น ใน มหาสยยชาดก มีถ้อยพรรณนาถึงความงามของพระนางเจ้าันทาทาเทวี ว่า “เป็นผู้มีพระสร้อยพวงอันงามสรรพ มีพระโสณิควรเปรียบกับแผ่นทองคำธรรมชาติ มีปกติตรัสประภาษไพเราะเสนาะดังเสียงลูกหงส์...เป็นผู้มีสรรพางค์งดงามหน้าทศนา ทรวงูษาโกไสย มีพระรูปอำไพดุจสุวรรณ สายรัดพระองค์นั้นก็งามทำด้วยกาญจนวิจิตร มีพระบาทสอดใส่พระโลหิตขึ้นแดง อันแถลงเบญจกัลยาณี ชีวไฉนเป็นแบบด้วยสามารถแห่งพระฉวี พระมังสา พระเกศา พระเส้นเอ็น และพระอัฐิงามดี มีสายรัดพระองค์แก้วมณีแกมสุวรรณ ดวงพระเนตรนั้นเปรียบกับตานกพิราบ มีพระสร้อยระย้าอันโสภณ ริมพระโอษฐ์แดงหลุดผลต่าสิ่งสุกก็ปานกัน มีบั้นพระองค์บางอย่างจะรวบกำรอบทีเดียว มีบั้นพระองค์เล็กเรียวดุจเกณาคลดาเกิดแล้วดี และดุจกาญจนไพที พระศกของพระนางนั้นทาเทวียาวด้าปลายช้อยเล็กน้อยดุจปลายมิต พระนางเจ้านั้นมีดวงพระเนตรเชื่อง รวากะดวงตาแห่งลูกมฤคหนึ่งขวบเกิดดีแล้ว หรือดุจเปลวเพลิงในหมันตฤดู แม่น้ำใกล้ภูผาหรือหมู่ไม้ดาดดาชไปด้วยไม้ไผ่เล็ก ๆ ย่อมงดงาม ฉันทใด เส้นพระโลมชาติก็อ่อนงดงาม ฉันทนั้น พระนางมีเพลงามดังวงกฤษณาราม มีพระถันยุคลตั้งคู่ผลมะพลับทองงามเป็นที่หนึ่ง มีพระสัณฐานพึงพอดไม่สูงนัก ไม่ต่ำนัก พระโลมาของพระนางเจ้านี้มีพองามไม่มากนัก”

หรือใน อลัมพูชาชาดก ที่พรรณนาความงามของนางอลัมพูสาเทพกัญญา ไว้อย่างพิสดาร ว่า “มีรัศมีเหมือนสายฟ้า หรืองามดังดาวประกายพริ้ว มีเครื่องประดับแขนงงามวิจิตร ล้วนแก้วมุกดา แก้วมณี และกฤษณาล ประหนึ่งแสงอาทิตย์ มีกลิ่นจรรณจันท์ ผิวพรรณดุจทองคำ ลำขางามดี มีมารยาทมากมาย กำลั้งแรก รุ่งสะคราญโฉม น่าดูน่าชม เท้าของเธอไม่เว้ากลาง อ่อนละมุน แสนสะอาด ตั้งลงด้วยดี การเยื้องกายของเธอ น่ารักใคร่ ดึงใจของเราให้วาบวาม อนึ่ง ลำขาของเธอเรียวยาว เปรียบเสมือนด้วยวงช้าง ตะโพกของเธอผึ่งผาย เกลี้ยงเกลา ดังแผ่นกระดานสกา นาภีของเธอตั้งลงเป็นอย่างดี เหมือนฝักดอกอุบลย่อมปรากฏแต่ที่ไกล คล้ายเกสรดอกอัญชันเขียว ถันทั้งคู่เกิดที่ทรวงอก หาข้มมิได้ ทรงไว้ซึ่งศีรสร ไม่หุดเหี่ยว แต่งตั้งทั้งสองข้าง

เสมอด้วยน้ำเต้าครึ่งซีก ลำคอของเธอยาวประดู่นือทราย สดใสด้วยรอยยักต้องโฉลก มีริมฝีปากของเธอเป็นสีชมพู งามเปล่งปลั่งรับกับสีของลิ้น ฟันของเธอทั้งข้างบน ข้างล่าง ชัดสีแล้วด้วยไม้ชำระฟัน ขับด้วยเหงือกล่าง และเหงือกบนที่ดูสดใส ดูงามดี ดวงเนตรทั้งสองข้างของเธอดูดำลึบ ตามขอบดวงตาเป็นสีแดงสดใสดังเม็ดมะกั่ว ทั้งยาวทั้งกว้าง ดูงามนัก เส้นผมที่งอกบนศีรษะของเธอ ไม่ยาวเกินไปเกลี้ยงเกลาดี หวีด้วยหวีทองคำ มีกลิ่นหอมฟุ้งเหมือนกลิ่นจันทร์

จะเห็นได้ว่า ในพระไตรปิฎก ได้ยอมรับเอาความงามของสตรีตามค่านิยมของอินเดียสมัยนั้นเข้าไว้ด้วย อีกทั้งยังมีการพรรณนาความงามของสตรีในแง่ของการใช้กวีโวหารเปรียบเทียบกับสิ่งอันงดงามต่าง ๆ ข้อนี้เปรียบเสมือนบันทึกที่ทำให้เราเห็นถึงแนวคิดเรื่องความงามของสตรีในวัฒนธรรมอินเดียเมื่อราว 2,500 กว่าปีก่อน อย่างไรก็ตาม ความงามของสตรีหรือบุคคลทั่วไปดังที่ยกตัวอย่างมานี้ อาจยังไม่นับว่าเป็นอุดมคติความงามอันสูงสุดของความงามแห่งสรีระร่างกายของบุคคล เพราะบุคคลผู้เป็นอุดมคติสูงสุดในพระไตรปิฎกก็คือพระพุทธเจ้า ซึ่งในพระไตรปิฎกเองได้บรรยายความงามอย่างวิเศษเอาไว้ด้วย ดังนี้

1.2 ความงามแห่งสรีระร่างกาย (พระวรกาย) ของพระพุทธเจ้า

ในบรรดาความงามภายนอกแห่งสรีระร่างกายที่ได้แสดงไว้ในพระไตรปิฎก ความงามแห่งพระวรกายของพระพุทธเจ้า ถือเป็นความงามของร่างกายอันเลิศสูงสุด และได้ถูกอธิบายไว้อย่างเป็นพิเศษ ดังที่เสลพราหมณ์ได้กล่าวคาถาชมเชยพระพุทธเจ้า ว่า “พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงมีพระกายบริบูรณ์ มีพระรัศมีรุ่งเรืองงาม มีพระชาติดี ผู้ได้เห็นแม้ยากก็ไม่รู้ลืม มีพระฉวีวรรณดังทองคำ มีพระทาสะขาวสะอาด มีพระวิริยภาพ มหาบุริสะลักษณะอันเป็นเครื่องแตกต่างจากสามัญชน มีอยู่ในพระกายของพระองค์ผู้เป็นนรสุชาติครบถ้วน พระองค์มีพระเนตรผ่องใส มีพระพักตร์งาม มีพระกายตรงดั่งกายพรหม มีสง่าในท่ามกลางหมู่สมณะ เหมือนพระอาทิตย์ไฟโรจน์ฉะนั้น พระองค์เป็นภิกษุขามน่ขม มีพระตจะดั่งไฉ่ทาด้วยทองคำ”

มหาบุริสะลักษณะ 32 ประการ

ในถ้อยคำพรรณนาชมพระพุทธเจ้าของเสลพราหมณ์ข้างต้น เสลพราหมณ์ได้กล่าวว่า “พระพุทธเจ้ามีมหาบุริสะลักษณะ อันเป็นสิ่งแตกต่างจากสามัญชน” มหาบุริสะลักษณะหรือลักษณะแห่งมหาบุริสะนี้ เป็นคติเดิมที่มีอยู่ก่อนพุทธกาล โดยถือกันว่าหากผู้ใดมีมหาบุริสะลักษณะครบทั้ง ๓๒ ประการแล้ว หากครองเรือนอยู่เขาผู้นั้นย่อมได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่แห่งโลก หรือถ้าหากออกบวช เขาผู้นั้นก็จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งรายละเอียดของมหาบุริสะลักษณะทั้ง ๓๒ ประการ ได้แสดงไว้อย่างละเอียดใน ลักษณะสูตร ดังนี้ว่า “มีพระบาทประดิษฐานเป็นอันดี (คือราบเสมอกัน), ฟันใต้ฝ่าพระบาทมีจักรเกิดขึ้น มีซี่ก้าข้างละพัน มีกง มีตุ้ม บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง, มีสันพระบาทยาว, มีพระองคุลียาว, มีฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทอ่อนนุ่ม, มีลายประหนึ่งตาข่าย ที่ฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาท, มีข้อพระบาทลอยอยู่ข้างบน (ข้อพระบาทสูง), มีพระขงฆ์เรียวดุจแข้งนือทราย, เมื่อเสด็จยืน มีได้น้อมพระวรกายลง ก็สามารถเอาฝ่าพระหัตถ์ทั้งสองรูปคลำได้ถึงพระขานู (เข่า) ทั้งสอง, มีพระคุษะเร้นอยู่ในฝัก, มีพระฉวีวรรณดุจทองคำ, มีพระฉวีละเอียด ฝุ่นละอองจึงไม่ติดอยู่ในพระวรกาย, มีพระโลมาขุมละเส้นเสมอไปทุกขุมชน, มีพระโลมาปลายข้อ (งอน) ขึ้นข้างบน มีสีเขียว

(คราม) เหมือนสีดอกอัญชัน ขดเป็นกมลทลทักษิณาวัญ(เวียนขวา), มีพระวรกายตรงเหมือนกายพรหม, มีพระมั่งสะเต็มใน 7 สถาน คือ หลังพระหัตถ์และหลังพระบาททั้งสอง จงอยพระอังสาทั้งสอง และพระศอก, มีพระวรกายท่อนบนเหมือนกายท่อนหน้าของราชสีห์, มีระหว่างพระอังสาเต็ม, มีพระวรกายเป็นปริมณฑลดุจไม้นิโครธ วาของพระองค์เท่ากับพระวรกายของพระองค์ พระวรกายของพระองค์เท่ากับวาของพระองค์, มีลำพระศอกกลมเท่ากัน, มีปลายเส้นประสาทสำหรับนารถอาหารอันดี, มีพระหนุดุจคางราชสีห์, มีพระทนต์ 40 ซี่, มีพระทนต์เรียบเสมอกัน, มีพระทนต์ไม่ห่าง, มีพระทนต์ (เขี้ยว) ขาวงาม, มีพระชีวหาใหญ่, มีพระสุระเสียงดุจเสียงแห่งพรหม ตรัสมีสำเนียงดังกการเวก, มีพระเนตรดำสนิท, มีพระเนตรดุจตาโค, มีพระอุณาโลมบังเกิดขึ้น ณ ระหว่างพระโขนง มีสีขาวอ่อนเปรียบด้วยนุ่น, มีพระเศียรดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์

ความงามภายในที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ความงามภายใน คือ ความงามที่ไม่ปรากฏว่าเป็นทางรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ หากแต่เป็นความงามแห่งภาวะจิตใจ อันเรียกได้ว่าเป็นความงามทางธรรม หรือความงามในภาษาธรรม ความงามประเภทนี้เกี่ยวข้องกับความดีและความจริงอย่างมีอาจแยกได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ความงามภายในนี้เป็นความงามเชิงวัตถุวิสัย หรือ ภาววิสัย กล่าวคือเป็นความงามที่มีอยู่จริง โดยไม่ขึ้นอยู่กับความคิดเห็น ความรู้สึกของใคร เป็นความงามที่ผู้เข้าถึงแล้วย่อมเห็นตรงกัน ซึ่งนี่เองคือความงามที่เป็นแก่นของพุทธศาสนา และแน่นอนว่าความงามในส่วนนี้เกี่ยวกับการปฏิบัติและการพัฒนาขัดเกลาจิตใจของตน ให้พ้นจากกิเลสอันมัวหมอง สู่อุบัติความสะอาดงามในที่สุด

ประโยคอันกล่าวถึงความงามประเภทนี้ ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้บ่อยครั้ง และถือว่ามีค่าสำคัญอย่างยิ่ง อันจะสามารถทำให้เราเข้าใจความหมายของความงามภายในทั้งหลายที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกได้ นั่นก็คือ “เธอทั้งหลายจงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด”

ความหมายหลายนัยของ ธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงปรารภให้ภิกษุจาริกไปเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น พระองค์ทรงตรัสว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริกเพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อเกื้อกูลและเพื่อความทุกข์แก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ ทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์บริสุทธิ” ในที่นี้ ประโยคที่ว่า “ธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด” มีนัยตั้งแต่แคบไปจนถึงกว้างที่สุด ดังที่ในอรรถกถาได้อธิบายนัยต่าง ๆ ไว้อย่างละเอียด ดังนี้

นัยที่ 1 คือ คำสอนของพระพุทธเจ้าแม่เพียงพระคาถาเดียวก็มีความงามครบถ้วน กล่าวคือ มีความงามในเบื้องต้นด้วยบาทแรกแห่งพระคาถานั้น ๆ มีความงามในท่ามกลางในบาทที่ 2 และ 3 แห่งพระคาถานั้น ๆ และมีความงามในที่สุดด้วยบาทสุดท้ายแห่งพระคาถานั้น ๆ

นัยที่ 2 คือ พระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง แม้มีเพียงอนุสนธิเดียว ก็มีความงามในเบื้องต้นด้วยเหตุแห่งการแสดงธรรม (นิทาน) มีความงามในท่ามกลางด้วยเรื่องที่แสดงตามมา (อนุสนธิ) และมีความงามในที่สุดด้วยตอนจบ (นิคม) แห่งพระสูตรนั้น ๆ

นัยที่ 3 คือ มีความงามในเบื้องต้นด้วยศีลและสมาธิ มีความงามในท่ามกลางด้วยวิปัสสนาและมรรค และมีความงามในที่สุดด้วยผลและนิพพาน

นัยที่ 4 คือ มีความงามในเบื้องต้นด้วยความตรัสรู้ตีของพระพุทธเจ้า มีความงามในท่ามกลางด้วยความเป็นธรรมดีแห่งพระธรรม และมีความงามในที่สุดด้วยการปฏิบัติดีของพระสงฆ์

นัยที่ 5 คือ มีความงามในเบื้องต้นด้วยพระอภิธรรมโพธิญาณแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีความงามในท่ามกลางด้วยปัจเจกกับโพธิญาณแห่งพระปัจเจกพุทธเจ้า และมีความงามในที่สุดด้วยสาวกโพธิญาณแห่งพระสาวก

นัยที่ 6 คือ มีความงามในเบื้องต้นด้วยการสถาปนาธรรม มีความงามในท่ามกลางอันเกิดจากการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนา และมีความงามในที่สุดด้วยผลแห่งการปฏิบัติ

นัยที่ 7 คือ มีความงามในเบื้องต้นด้วยความบริสุทธิ์แห่งแดนเกิด (เพราะเป็นแดนเกิดแห่งที่พึง) มีความงามในท่ามกลางด้วยความบริสุทธิ์แห่งประโยชน์ และมีความงามในที่สุดด้วยความบริสุทธิ์แห่งกิจ

ความงามภายในคืองามด้วยศีล ธรรม และปัญญา เป็นความงามสูงสุด

ในพระไตรปิฎกได้ปรากฏคำว่า ศีลงามบ้าง (กลยาณสีโล) ธรรมงามบ้าง (กลยาณธมโม) ปัญญางามบ้าง (กลยาณปญโญ) โดยทั้งกล่าวแยกและรวมกันไว้ในบางแห่ง ซึ่งความงามในที่นี้มีความหมายโดยนัย และแทบจะใช้แทนได้กับคำว่า “ดี, สมบูรณ์” ในปฐมทูลสุตตร แสดงไว้ว่า ผู้มีศรัทธา มีศีลงาม และความเห็นอันถูกต้อง นับเป็นผู้ไม่ขัดสน ผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวในพระตถาคต มีศีลอันงามที่พระอริยเจ้าใคร่แล้วสรรเสริญแล้ว มีความเลื่อมใสในพระสงฆ์ และมีความเห็นอันตรง บัณฑิตทั้งหลายเรียกผู้นั้นว่า เป็นคนไม่ขัดสนชีวิตของผู้นั้นไม่เปล่าประโยชน์ เพราะฉะนั้น บุคคลผู้มีปัญญา เมื่อระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายพึงประกอบตามซึ่งศรัทธา ศีล ความเลื่อมใสและความเห็นธรรม” ในสิลวิมังสชาดก แสดงไว้ว่า ศีลเป็นความงาม ดังความว่า “ได้ทราบมาว่า ศีลเท่านั้นงดงาม ศีลยอดเยี่ยมในโลก ท่านจงดูสิ ภูเขาใหญ่มีพิษอันร้ายแรงย่อมไม่เบียดเบียนผู้อื่น ด้วยความรู้สึกตัวว่าเป็นผู้มีศีล” ในมหาสิสุตตร แสดงปัจจัยแห่งความมีธรรมดีไว้ว่า พระพุทธเจ้าตรัสว่า “มหาสิ จิตอันบุคคลตั้งไว้ชอบแล เป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งการทำกัลยาณธรรม แห่งความเป็นไปแห่งกัลยาณธรรม มหาสิ ธรรมมี โอโลกะ เป็นต้นนี้แล เป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งการทำกัลยาณธรรม แห่งความเป็นไปแห่งกัลยาณธรรม” ในวินยปิฎก ยังแสดงไว้ว่า ใคร ๆ ก็งามได้ด้วยการมีศีลและธรรม ไม่จำกัดแต่เพียงนักบวชเท่านั้น ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “ผู้งามในบริษัทแห่งพุทธศาสนามี ๔ อย่าง คือ ภิกษุผู้มีศีล มีธรรมงาม เป็นผู้งามในบริษัทหนึ่ง ภิกษุผู้มีศีล มีธรรมงาม เป็นผู้งามในบริษัทหนึ่ง อุบาสกผู้มีศีล มีธรรมงาม เป็นผู้งามในบริษัทหนึ่ง อุบาสิกาผู้มีศีล มีธรรมงาม เป็นผู้งามในบริษัทหนึ่ง” ในนวุตตร พระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบความมีศีลดีมีธรรมดีของภิกษุกับความงามของผ้า โดยแจกแจงอย่างละเอียดว่า “ภิกษุทั้งหลาย ผ้า

เปลือกไม้ แม้ใหม่ก็สีทราวม สัมผัสหยาบ และราคาถูก แม้กลางใหม่กลางเก่าก็สีทราวม สัมผัสหยาบ และราคาถูก แม้เก่าแล้วก็สีทราวม สัมผัสหยาบ และราคาถูก ผ้าเปลือกไม้ที่คร่ำคร่าแล้ว เขาก็ทำเป็นผ้าเช็ดหม้อข้าวบ้าง ที่เสียหายที่กองขยะบ้าง ฉันทัด ฉันทันฉันทันแหละ ฤษัษุทั้งหลาย ฤษัษุนวกะก็ดี ฤษัษุมัชชิมะก็ดี ฤษัษุเถระก็ดี ถ้าเป็นผู้ทุศีลมีธรรมอันเลว เรากล่าวความทุศีลมีธรรมเลวนี้ ในความมีสีทราวมของฤษัษุ กล่าวบุคคลนี้ว่า เหมือนผ้าเปลือกไม้ที่มีสีทราวมฉะนั้น อนึ่ง ชนเหล่าใดคบหาสมาคม ทำตามเยี่ยงอย่างฤษัษุนั้น ข้อนั้นย่อมเป็นไปเพื่อสิ่งอันไม่เกื้อกูลเพื่อทุกข์แก่ชนเหล่านั้นตลอดกาลนาน เรากล่าวการคบหาสมาคม ทำตามเยี่ยงอย่างที่เป็นเหตุให้เกิดสิ่งอันไม่เกื้อกูลเกิดทุกข์นี้ ในความมีสัมผัสหยาบของฤษัษุ กล่าวบุคคลนี้ว่า ดุจผ้าเปลือกไม้สัมผัสหยาบ ฉะนั้น อนึ่ง ฤษัษุนั้นรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจจัย...ของชนเหล่าใด ข้อนั้นย่อมไม่เป็นการมีผลานิสงส์มากแก่ชนเหล่านั้น เรากล่าวการรับปัจจัยอันไม่เป็นการมีผลานิสงส์มากแก่ทายกนี้ ในความมีราคาถูกของฤษัษุ กล่าวบุคคลนี้ว่าเป็นดังผ้าเปลือกไม้มีราคาถูก ฉะนั้น อนึ่ง ฤษัษุเถระชนิดนั้น กล่าวอะไรในท่ามกลางสงฆ์ ฤษัษุทั้งหลาย ก็กล่าวเอาว่าประโยชน์อะไรด้วยถ้อยคำของท่านผู้โง่เขลาอย่างท่าน ก็เผยอจะพูดด้วย ฤษัษุเถระนั้นโกรธน้อยใจ ก็จะใช้ถ้อยคำชนิดที่เป็นเหตุให้สงฆ์ลงอุกเขปนียกรรม (คือห้ามไม่ให้ติดต่อกับเกี่ยวข้องกับฤษัษุทั้งหลาย) เหมือนเขาทิ้งผ้าเปลือกไม้เก่าเสียหายที่กองขยะ ฉะนั้น ฤษัษุทั้งหลาย ผ้กาสีแม้ใหม่ก็สีงาม สัมผัสนิ่ม และราคาแพง แม้กลางเก่ากลางใหม่ก็สีงาม สัมผัสนิ่ม และราคาแพง แม้เก่าแล้วก็สีงาม สัมผัสนิ่ม และราคาแพง ผ้กาสี ถึงคร่ำคร่าแล้ว เขายังใช้เป็นผ้าห่อตนะ (คือเงินทองเพชรพลอยย้อมมีค่า) บ้าง เก็บไว้ในคันธกรณต์ (หีบอบของหอม) บ้างฉันทัด ฉันทันฉันทันแหละ ฤษัษุทั้งหลาย ฤษัษุนวกะก็ดี ฤษัษุมัชชิมะก็ดี ฤษัษุเถระก็ดี ถ้าเป็นผู้มีศีลมีธรรมอันดี เรากล่าวความมีศีลมีธรรมดีนี้ ในความมีสีงามของฤษัษุ กล่าวบุคคลนี้ว่า เหมือนผ้ากาสีมีสีงาม ฉะนั้น อนึ่ง ชนเหล่าใดคบหาสมาคม ทำตามเยี่ยงอย่างฤษัษุนั้น ข้อนั้นย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของชนเหล่านั้นตลอดกาลนาน เรากล่าวการคบหาสมาคม ทำตามเยี่ยงอย่างที่เป็นเหตุให้เกิดประโยชน์สุขนี้ ในความมีสัมผัสนิ่มของฤษัษุ กล่าวบุคคลนี้ว่า ดุจผ้ากาสีสัมผัสนิ่ม ฉะนั้น อนึ่ง ฤษัษุนั้นรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจจัย...ของชนเหล่าใด ข้อนั้นย่อมเป็นการมีผลานิสงส์มากแก่ชนเหล่านั้น เรากล่าวการรับปัจจัยอันเป็นการมีผลานิสงส์มากแก่ทายกนี้ ในความมีราคาแพงของฤษัษุ กล่าวบุคคลนี้ว่า เสมือนผ้ากาสีมีราคาแพง ฉะนั้น อนึ่ง ฤษัษุเถระผู้มีคุณธรรมอย่างนี้ กล่าวอะไรขึ้นในท่ามกลางสงฆ์ ฤษัษุทั้งหลายก็พากันว่า ท่านทั้งหลายจงสงบเสีงเถิด ฤษัษุผู้ใหญ่จะกล่าวธรรม กล่าววินัยนี้ ดังนี้ เพราะเหตุนี้ ท่านทั้งหลายพึงสำเหนียกในข้อนี้ว่า เราทั้งหลาย จักเป็นอย่างผ้ากาสี ไม่เป็นอย่างผ้าเปลือกไม้ ฤษัษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย พึงสำเหนียกอย่างนี้แล” ส่วนใน สังฆโสภณสูตร พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “บุคคลใดเป็นผู้ฉลาดและกล้าหาญ เป็นผู้สดับมาก และทรงจำธรรม เป็นผู้ประพฤติธรรมตามสมควรแก่ธรรม บุคคลนั้นเรียกว่า เป็นผู้ยังหมู่ให้งาม ฤษัษุ ฤษัษุณี อุบาสก และอุบาสิกา เป็นผู้มีศรัทธา สมบูรณ์ด้วยศีล เป็นพหูสูต บุคคลเหล่านี้แลยังหมู่ให้งาม บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ยังหมู่ให้งามแท้จริง (สังฆโสภณ)” นอกจากนี้ ยังมีพระสูตรหนึ่งที่อธิบายในเรื่องนี้อย่างครอบคลุมโดยเฉพาะ นั่นคือ กัลยาณสูตร ความว่า “ฤษัษุทั้งหลาย ฤษัษุผู้มีศีล มีธรรมงาม มีปัญญางาม เรากล่าวว่า เป็นพระอรหันตชีณาสพ อยู่จบพรหมจรรย์ เป็นบุรุษผู้สูงสุดในธรรมวินัยนี้ ฤษัษุทั้งหลาย ฤษัษุเป็นผู้มี

คือลามอย่างไร? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึศีลสำรวมแล้วด้วยความสำรวมในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์ และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มึศีลลามอย่างนี้แล... ภิกษุเป็นผู้มึทำงานอย่างไร? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยความเพียรในการ เจริญโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการเนื่อง ๆ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มึธรรมงามอย่างนี้แล... ภิกษุเป็นผู้มึปัญญางามอย่างไร? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ภิกษุทั้งหลายภิกษุเป็นผู้มึปัญญางามอย่างนี้แล... ”

จากนั้นทรงตรัสพระคาถาว่า “ภิกษุใด ไม่มีการทำชั่วด้วยกาย วาจา ใจ พระอรียเจ้าทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้า เป็นต้น กล่าวภิกษุผู้มึหิรินั้นแล้ว ผู้มึศีลลาม ภิกษุใด เจริญดีแล้วซึ่งธรรมทั้งหลายอันให้ถึงอริยมรรคญาณเป็นเครื่องตรัสรู้ดี ที่ตนได้บรรลุแล้ว พระอรียเจ้าทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้า เป็นต้น กล่าวภิกษุผู้ไม่มึกิเลสเครื่องพุงขึ้นนั้นแล้ว ผู้มึธรรมอันงาม ภิกษุรู้ชัดซึ่งความสิ้นไปแห่งทุกข์ของตนในอัทภานี้แล พระอรียเจ้าทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้า เป็นต้น กล่าวภิกษุผู้ไม่มึอาสวะ สมบูรณ์ด้วยธรรมเหล่านั้น ผู้ไม่มึทุกข์ ตัดความสงสัยได้แล้ว ไม่อาศัย ละกิเลสทั้งหมดในโลกทั้งปวงนั้นแล้ว ผู้มึปัญญางาม”(บุญมี แทนแก้ว, 2546)

ทั้งหมดที่แสดงมานี้เป็นแนวคิดเรื่องความงามในพระไตรปิฎก ซึ่งเลือกเฟ้นตัวอย่างมาอธิบายโดยสังเขป จะเห็นได้ว่าพระไตรปิฎกมีการกล่าวถึงความงามในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งในเชิงรูปธรรม และนามธรรม ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในพระไตรปิฎกยอมรับในความงามภายนอก ทั้งที่เป็นความงามแห่งสรีระร่างกายของบุคคล และที่ความงามแห่งสรีระร่างกาย (พระวรกาย) ของพระพุทธเจ้า และยังแสดงให้เห็นชัดว่าความงามของสิ่งต่าง ๆ เกิดจากผลแห่งบุญกุศลที่บุคคลนั้น ๆ ได้กระทำเอง เช่น การให้ทาน การรักษาศีล ดังนั้นในแง่มุมนี้ความงามจึงเป็นผลมาจากการประกอบกรรมดี และใคร ๆ ก็อาจได้มาซึ่งความงามภายนอกเช่นนี้ได้ หากประกอบกรรมดี แม้แต่เป็นผู้ที่ขัดสนในชาติกำเนิดหรือฐานะ ก็อาจได้มาซึ่งความงามพิเศษเช่นนี้ได้ ผลที่ได้รับ ความงามจากการทำบุญต่าง ๆ เช่นการให้ทาน รักษาศีล จึงเป็นที่ยอมรับได้ในคติพุทธศาสนาอันมีมาแต่เดิมในพระไตรปิฎก ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “บุญนิธินั้น อำนวยผลที่น่าปรารถนาทุกอย่างแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เทวดาและมนุษย์ปรารถนานักซึ่งอิฐผลใด ๆ อิฐผลทั้งหมดนั้น ๆ อันบุคคลยอมได้ด้วยบุญนิธินี้ ความมึวรรณะงาม ความมึเสียงเพราะ ความมึทรวดทรงดี ความมึรูปร่างงาม ความมึใหญ่ยิ่ง ความมึบริวาร อิฐผลทั้งหมดนั้น อันบุคคลยอมได้ด้วยบุญนิธินี้ ความมึเป็นพระราชาเฉพาะประเทศ ความมึใหญ่ (คือจักรพรรดิราช) สุขของพระเจ้าจักรพรรดิที่น่ารัก ความมึเป็นพระราชาแห่งเทวดาในทิพยกายทั้งหลาย อิฐผลทั้งหมดนั้น อันบุคคลยอมได้ด้วยบุญนิธินี้” ในส่วนความงามภายใน เป็นเรื่องของการปฏิบัติตนเพื่อขัดเกลากิเลส อันเป็นเครื่องเศร้าหมองให้หมดสิ้นไป ทำให้ตนบริสุทธิ์ผุดผ่อง เป็นความงามอันสูงสุด เป็นความงามที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ เป็นความงามเพื่อความสิ้นไปแห่งทุกข์ เป็นความงามเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือพระนิพพานนั่นเอง

วิเคราะห์เปรียบเทียบศิลปะการดำเนินชีวิตบนเส้นทางแห่งความงามตามพระไตรปิฎก

พุทธสุนทรียศาสตร์หรือความงามในมุมมองของพระพุทธศาสนา นั้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่รูปลักษณ์ภายนอกที่สวยงาม แต่ยังรวมถึงความงามภายในจิตใจที่งดงามด้วย พระไตรปิฎกได้กล่าวถึงความงามในหลากหลายมิติ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวพุทธที่มุ่งเน้นการพัฒนาตนเองทั้งทางกายและทางใจ โดยความงามภายนอกที่สะท้อนถึงความงามภายใน ได้กล่าวถึงความงามของรูปกายในพระไตรปิฎกกล่าวถึงความงามของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในการประกาศธรรม ไม่ได้เน้นที่ความงามเพื่อลาภยศ สักการะ และความงามของการแต่งกายโดยชาวพุทธเน้นการแต่งกายที่เรียบง่าย สะอาด และเหมาะสมกับกาลเทศะ ไม่ฟุ่มเฟือย รวมถึงความงามของกิริยามารยาท ที่แสดงออกมาด้วยความประณีตสุภาพเรียบร้อย เป็นที่ประทับใจแก่ผู้อื่น ถือเป็นการแสดงออกถึงความงามภายใน ส่วนความงามภายในที่เป็นแก่นแท้ของความงามได้กล่าวถึงความงามของจิตใจ ซึ่งพระพุทธศาสนาสอนให้พัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์ ปราศจากกิเลส ตัณหา และอุปาทาน ซึ่งเป็นความงามที่แท้จริงและยั่งยืน และความงามของปัญญา ความรอบรู้ เข้าใจธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ทำให้เกิดความสงบและความสุขภายใน รวมถึงความงามของเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาต่อทุกสรรพสิ่ง ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ตลอดจนความงามของศีล ที่กล่าวถึงการรักษาศีล ๕ อันเป็นพื้นฐานของการทำความดี และนำไปสู่ความสงบสุขภายใน วิถีชีวิตชาวพุทธที่สอดคล้องกับความงาม วิถีชีวิตของชาวพุทธที่มุ่งเน้นการพัฒนาตนเองทางจิตใจ เช่น การปฏิบัติธรรม การให้ทาน การรักษาศีล และการศึกษาพระธรรม ล้วนสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความงามในพระไตรปิฎก เพราะการปฏิบัติธรรมเหล่านี้จะนำไปสู่การพัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นความงามที่แท้จริงและยั่งยืน (พระมหาอุดม ปญญาโก, 2547)

สรุป

ศิลปะการดำเนินชีวิตบนเส้นทางแห่งความงามตามพระไตรปิฎก พุทธสุนทรียศาสตร์ (ความงาม) ในพระไตรปิฎก นั้นคือการศึกษาถึงความงามภายนอกและความงามภายในที่มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ความงามภายนอก ได้แก่ ความงามแห่งสรีระร่างกายซึ่งประกอบไปด้วยความงามแห่งสรีระร่างกายของบุคคลทั่วไป และความงามแห่งสรีระร่างกายของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นความงามที่มีมูลเหตุปัจจัยในการได้มา นั่นคือการทำ ความดี เช่น การให้ทาน รักษาศีล เป็นต้น ส่วนความงามภายใน คือ ความงามที่เกิดจากการปฏิบัติขัดเกลา กิเลสเครื่องเศร้าหมอง เป็นความงามด้วยศีล ธรรม และปัญญา เป็นความงามสูงสุด เป็นความงามที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ เป็นความงามเพื่อความสิ้นไปแห่งทุกข์ เป็นความงามเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาคือพระนิพพานนั่นเอง สรุปได้ว่าความงามภายนอกเป็นเรื่องของโลก ความงามภายในเป็นเรื่องของธรรม ความงามในพระพุทธศาสนาเป็นแนวคิดที่ครอบคลุมทั้งความงามภายนอกและภายใน โดยเน้นที่ความงามภายในจิตใจเป็นสำคัญ วิถีชีวิตของชาวพุทธที่มุ่งเน้นการพัฒนาตนเองทางจิตใจ จึงสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความงามในพระไตรปิฎกอย่างยิ่ง การศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า จะนำไปสู่การพัฒนาตนเองทั้งทางกายและทางใจ และทำให้เกิดความสุขที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

บุญมี แทนแก้ว. (2546). พุทธปรัชญาเถรวาท. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2556). พระไตรปิฎก: สิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
https://www.watnyanaves.net/th/book_detail/275 [29 สิงหาคม 2567].

พระมหาอุดม ปณฺญาโก. (2547). การศึกษาวิเคราะห์พุทธศิลป์เชิงสุนทรียศาสตร์: กรณีศึกษาเฉพาะ
พระพุทธรูปสมัยอยุธยา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ธรรมะมีเดีย.(2546). พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหายานกุฎราชวิทยาลัย. [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
https://www.thammapedia.com/dhamma/attha_thai.php [19 กันยายน 2567].